

Ἔτος Β.

ΙΟΥΝΙΟΣ—ΙΟΥΛΙΟΣ 1924

Τεύχος 6-7

“ΑΥΓΗ,”

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ & ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

Ν. ΛΟΥΒΑΡΙΣ—ΣΤΡ. ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΡ. ΠΕΛΕΚΙΔΟΥ: Βύρων καὶ Ἑλλάς.

ΕΒΕΡΤΗ: Ὁμηρὸς καὶ Ἀθήναι.

JOH. JENSEN: Χαμένα δάση.

ΙΣ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ: Τὸ ἄστροι τῶν μάγων.

M. VON EBNES-ESCHENBACH: Ὁ καθυστατημένος.

ΕΡΑΝΙΣΤΟΥ: Ὁ πρωτογενὴς ἄνθρωπος.

HAUPTMANN: Μιχαὴλ Κράμερ.

ALFRED DE VIGNY: Δολοφόνου (μετὰφρ. Λ. Γερμ.)

ΔΙΑΦΟΡΑ: Μουσικὴ κίνησις.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ & ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Ν. ΚΟΥΜΕΝΟΥ

ΠΛ. ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ 2

“ΑΥΓΗ,”
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ & ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἐκδότης Α. ΜΑΝΟΣ

Διευθύνται: ΣΤΡ. ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ
Ν. ΛΟΥΒΑΡΙΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Ἐσωτερικοῦ . . . . . Δραχ. 40
Ἐξωτερικοῦ . . . . . Δολλ. 2

ΤΥΠΟΙΣ Ι. ΚΟΥΜΕΝΟΥ
2 ἘΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ, 2
ΘΕΣΣΟΝΙΚΗ

ΣΤΡ. ΠΕΛΕΚΙΔΟΥ

ΒΥΡΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΑΣ

Κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, καθ' ἃς τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος εορτάζει τὴν ἑκατοστὴν ἐπετηρίδα τοῦ θανάτου ἑνὸς τῶν ἐνδοξοτέρων αὐτοῦ τέκνων, τοῦ Λόρδου Βύρωνος, καθ' ἃς ὅλος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος μετὰ εὐαρέστων συναισθημάτων ἀναπολεῖ τὸν μεγαλοφάνταστον ποιητὴν, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἀνίχνει ἔξω τόπου καὶ χρόνου γενικῶς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, καθ' ἃς οἱ ἄλλοτε σκλάβοι καὶ νῦν ἐλεύθεροι λαοὶ μετ' εὐγνωμοσύνης εὐλογοῦν τὸ ὄνομα ἐκείνου ὅστις ὠνειρεύθη τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν καταδυναστευομένων καὶ διὰ λόγου καὶ δι' ἔργου ἠγωνίσθη ὑπὲρ αὐτῆς ἢ ἄλλου σκλάβου ἀκόμη, ἀπὸ τὰς ἰδέας, ποῦ ἔστεφεν ἐκεῖνος. ἀντὶ τῶν πάντων θάρρος καὶ δύναμιν, — κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς δικαίως ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἀναγαλλιᾷζει ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ ὑψώνεται εἰς ναὸν λατρείας γιὰ τὸν ἄνδρα, ποῦ ἔχει τὴν τιμὴν νὰ κατατάσῃ μετὰ τῶν ἡρώων τῆς ἐλευθερίας τῆς, αἰσθανομένη αὐτὸν δικόν τῆς κατὰ πνεῦμα τοῦλάχιστον ἂν ὄχι κατὰ σάρκα — ὑπερήφανη γιὰ τὸ δικό τῆς χῶμα ἐδιάλεξεν ἐκεῖνος γιὰ τὸν αἰώνιον ὕπνον του.

Ἐνα κομμάτι λέγει ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν συνερχόμεθα καὶ ἡμεῖς σήμερον πρὸς εορτασμὸν τῆς μνήμης τοῦ Λόρδου Βύρωνος—συνερχόμεθα διὰ νὰ προσφέρωμεν εἰς τὸν μέγα ἄνδρα, ἥρωα τῆς ἐλευθερίας μας, ἱερὰν σπονδὴν αἰδίου εὐγνωμοσύνης, ἐπαναφερόμενοι νοερώς εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τοὺς χρόνους τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τοῦ ἔθνους μας καὶ ἐκεῖ θεωροῦντες μετὰ τῶν παλλημαριῶν μας καὶ τὴν γενικὴν μορφήν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ.

Ἐπαφαφερόμεθα εἰς τὸ 1821. Τὸ ἔτος αὐτὸ ἔδιδε ἓνα μεγάλο καὶ κοσμοϊστορικῆς σημασίας γεγονός: Ἡ ἔνδοξος Ἑλλάς, ἡ χώρα τῶν ἡρώων καὶ τῶν ποιητῶν καὶ τῶν φιλοσόφων, αὐτὴ ποῦ ἔδωκε τὸν

πρῶτον ἀληθινόν πολιτισμόν στοὺς λαοὺς καὶ ποῦ ἔπειτα τὴν ἔθλιψε . . . .

νόκτα πολλῶν αἰώνων,
νόκτα μακρᾶς δουλείας,
αἰσχύνῃ ἀνδρῶν ἢ θέλημα
τῶν ἀθανάτων,

ἢ Ἑλλάς εἶναι ἡ πεθαμμένη καὶ λησιμονημένη μέσα στὴν συνείδησι τῶν λαῶν, αἴφνης ἐπρόβαλε πάϊν στὴν ἱστορίαν με ὅλην τὴν παλαιάν ζωὴν καὶ δύναμιν. Ἐτῶν μακρῶν αἰώνων τὴν πικρὰν δουλείαν ἐκρουφοβύζαινε δύναμις ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μέσα ἔπαιρνε παρηγορίαν καὶ πίστη διὰ τὸ μέλλον. Ὡς ποῦ τώρα, βαφτισμένη μέσα στὸ νεότερο πνεῦμα τοῦ αἰῶνος καὶ ξαναγεννημένη ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Ρήγα τῆς ἐσήκωσε τὴν σημαίαν τῆς καὶ ἐκτύπησεν, καὶ ὁ τύραννος ἠσθάνθη με τρόμον τὸν κλονισμόν νοῦ θρόνου του.

Ὁ μέγας Ναπολέον εἶχεν εἰπεῖ ἄλλοτε : Νὰ μία ὥραία δάφνη δόξης: Ἡ Ἑλλάς περιμένει τὸν λυτρωτὴν τῆς, ποῦ τὸ ὄνομά του θὰ γραφῆ κοντὰ στὰ ὀνόματα τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἐπαμεινώνδα. Δέν θὰ ἀργήσῃ νὰ ἔλθῃ.

Τώρα ὅλες αἱ εὐγενικὲς ψυχὲς στὴν Εὐρώπῃ — καὶ ἦσαν τότε πολὺ περισσότερες ἀπὸ τώρα — ἐσκόρπησαν ἀπὸ χαρὰν με τὴν ἀνάστασι τῆς Ἑλλάδος: Εὐθύς στὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος ὁ ποιητὴς Shelley γράφει τὸ λυρικὸν δράμα **Ἑλλάς** καὶ τὸ ἀφιερώνει στὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον με ἓνα στίχον τοῦ Σοφοκλέους: Μάντις εἰμὶ ἐσθλῶν ἀγῶνων (Οἶδ. Κολων.).

Ἀπὸ ἓνα ὕμνον στὴν Ἑλλάδα, ποῦ τραγουδεῖ μέσα σ' αὐτό του τὸ δράμα ὁ Shelley, ὡραιότερος δὲν ἔχει ἀκουσθῆ:

Με τὰ δῶρα τῆς χαρῆς
σοῦ ἐσκέπασεν ἡ Ἑλλάδα τὴν κούνια.
Με τὰ δάκρυα τοῦ πόνου
σοῦ ἔρρανεν ἡ Ἑλλάδα τὸ σάβανο.
Σὰν ὄφρανεμένο παιδί
ἀκολοίθησε τὸ λείψανό σου χρόνια καὶ χρόνια,
καὶ με τὴν ἀνάστασή σου, ὦ Ἑλευθεριά,
ξαναπρόβαλε κι' αὐτή, ὁμοιά σου ὑπέροχη.
Ἄν μέλλῃ ὁ Οὐρανὸς νὰ σὲ πάρῃ ἐπάνω,
στὸν οὐρανὸ θ' ἀναβῆ τὸ πνεῦμά τῆς.
Ἄν ἡ Κόλασις μέλλῃ νὰ σὲ κρύψῃ,

στὴν Κόλασι θὰ κλῖνῃ ἡ ὑπέροχὴ τῆς καρδιά.

Ἄν ἡ Ἐκμηδένισι —

τότε ἄς γίνουσι στάχτες αἱ δόξες τῆς

καὶ ἓνα ὄνομα κι' ἓνα ἔθνος

ἄς ξεχαστοῦν, Ἑλευθεριά, μαζί σου.

Ἄλλοι ποιηταί, ὅπως ὁ Göthe καὶ ὁ Chamisso, βρίσκουν τώρα τὰ διαμάντια τῆς νεοελληνικῆς Μούσης καὶ τὰ μεταφράζουν. Ὁ Wilhelm Müller ἀποκαλεῖ τὴν Ἑλλάδα μητέρα τῆς Ἑλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, στὰ τραγούδια του ἐπιτίθεται δοσιμῶς κατὰ τῆς Εὐρώπης, ποῦ δὲν σπεύδει νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰ δεινοπαθήματα αὐτῆς, ἢ ἄλλοτε πάλιν τονίζει συγκινητικὰ τραγούδια ὅπως τὸν **μικρὸν Ἐδρεωτὴν** καὶ τὸν Ὑψηλάντην του. Εἰς τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν ἰδρύνονται εἰσαγγεῖαι, αἱ ὁποῖαι στέλλουν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας ὅπλα καὶ χρήματα καὶ λεγεῶνες ὀλοκλήροι φιλελλήνων Ἰταλῶν, Γάλλων, Ἀγγλῶν καὶ Γερμανῶν σπεύδουν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ὑποστηρίξουν καὶ με τὸ αἷμά των τὸν ἱερόν των Ἑλλήνων ἀγῶνα. Καὶ τὸ ἐπισφράγισμα ὅλου αὐτοῦ τοῦ εὐγενοῦς ἐθνουσιασμοῦ, τῶν ἀπὸ ἄρκου εἰς ἄρκον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐκινήθη ὑπὲρ τῆς ἀναστρέφουσας Ἑλλάδος: ὁ Λόρδος Γεώργιος Νόελ Γόρδων Βύρων, τὸ πιὸ φιλελεύθερο καὶ ἐπαναστατικὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος ἀλλὰ καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλοφρεστερότερους ποιητὰς τοῦ κόσμου, — αὐ ὅς καταβαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ βοηθήσῃ τὰ παλληκάρια τῆς εἰς τὸν ἱερόν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των ἀγῶνα, ὑπὲρ ἧς ἔμελλε νὰ προσφέρει καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ θυσίαν τιμίαν.

Τὴν χώραν ἐγνώριζεν ὁ Βύρων. Εἰς τὸ πρῶτον αὐτοῦ ταξεῖδι, τὸ ὁποῖον εἶχε κάμει εἰς ἠλικίαν μόλις εἴκοσι καὶ ἐνὸς ἐτῶν τῷ 1809, τότε εἶχε ἀτενίσῃ τὸν Λευκάταν, ἀπὸ ὅπου ἐκρημνίσθη ἡ Σαπφώ, εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὰ Γιάννενα καὶ τὸ Τεπελένι, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὸν διαβόητον Ἀλῆ Πασᾶν, εἰς τὴν Λωδώνην ἠχροάσθη τὴν ἱεράν Φιγόν, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ Παρνασοῦ καὶ ἔβλεπεν ἀπὸ τὸ ὕδωρ τῆς Κασταλίας, ἐπάτησε τὸ χῶμα τοῦ Μαραθῶνος καὶ προσεκύνησε ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπισκέφθη τὴν Σμύρνην, τὴν Ἐφεσον, τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐπέρασεν ὡς ἄλλοτε ὁ Λέανδρος κολυμβῶν ἀπὸ τὴν Σηστὸν εἰς τὴν Ἄβυδον, ὡς ἦρος αὐτός, κ' ἐραστὴς ἐκεῖνος. Τότε εἶχε διατρέψῃ περὶ τοὺς δέκα ἕξ ὀλοκλήρους μῆνας εἰς τὴν Ἑλλάδα με

ἔδραν του ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς Ἀθήνας. Προετίμα τὰς Ἀθήνας, ὅσον ἠδύνατο νὰ ὑψώνεται εἰς νοεράν ὀμίλιαν μὲ τοὺς μεγάλους ἄνδρας τῆς ἀρχαιότητος, ἴσως καὶ διότι ἐκεῖ τὸν ἐκράτει κάποιος ἔρωσ πρὸς μίαν μεγαλόφθαλμον Ἀθηναίαν νεάνιδα, ὁ μόνος ἐκ τῶν βυρωναίων ἐρώτων ἀγνὸς χάρις εἰς τὴν τότε αὐστηρότητα τῶν Ἑλληνικῶν ἠθῶν, ὁ ἄνευ ἄλλου ἐπεισοδίου τελειώσας μὲ ἓνα τρυφερὸν ποίημα, τὴν Κόρην τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων ἡ ἰδιαιτέρα φύσις τῆς χώρας, τὸ εὐγραμμὸν τῶν ὄρεων, ἡ διαύγεια τοῦ οὐρίζοντος καὶ ὁ αἶθριος οὐρανός, ἔπειτα τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνὰ πᾶν βῆμα ὑπενθυμίζει περασμένων χρόνων δόξας,—ὅλα ταῦτα ἴσκουν καταπληκτικὴν γοητείαν ἐπὶ τῆς εὐαισθητοῦ καὶ λεπτῆς ψυχῆς τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ ἦσαν ἀκένωτος πηγὴ ποιητικῶν ἐμπνεύσεων. Τότε ὁ Βύρων ἠγάπησε μὲ ὅλη τὴ δύναμι νεανίου καὶ ἔκλεισε μέσα στὴ ψυχὴ του τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην του αὐτὴν δὲν ὀφείλει ὀλίγα ἀριστουργήματα τῆς τέχνης του. Ἡ ἀντίθεσις τοῦ ἰδεώδους παρελθόντος τῆς χώρας καὶ τῆς καταστάσεως, ποῦ εἶχεν ἐπιφέρει ἡ δουλεία,—ἀντίθεσις συνειδητὴ καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους τοῦ ποιητοῦ Ἑλλήνας, τοὺς ὁποίους ἐγνωρίζε καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐλατρεύετο,—ἡ ἀντίθεσις αὐτὴ γεννᾷ μέσα στὴ ψυχὴ τοῦ Βύρωνος ἓνα βαθὺν πόνον γιὰ τὴν Ἑλλάδα ποῦ μὲ τοῦ πνεύματος τὰ δῶρα τόσον εὐεργέτησε καὶ τώρα αὐτὴ κατήντησε δούλη, —τὸν πόνον, ποῦ ἀργότερα περνᾷ ἀπ' ἀρχῆς ὡς τὸ τέλος τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Don Juan, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Βύρων διὰ τοῦ στόματος Ἑλληνοῦ ἀοιδοῦ ψάλλει τὴν σκλάβαν Ἑλλάδα:

«Νησιά τῆς Ἑλλάδος! Νησιά τῆς Ἑλλάδος! ὅπου ἀγάπησε καὶ τραγούδησε ἡ πύρινη Σαπφώ, ὅπου πρωτοφύτρωσαν καὶ καρποφόρησαν τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου αἱ τέχναι, ὅπου μέσα ἀπὸ τὰ νερά σας ξεπρόβαλεν ἡ Δηλὸς, γιὰ νὰ δώσῃ πατρίδα στὸν Ἀπόλλωνα! Ὁραῖα νησιά! Ἐνα αἰώνιο θέρος σᾶς χουσώνει ἀκόμη! Μὰ ὅλη ἡ ἄλλη σας δόξα ἔχει σβύσει ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἥλιος σας.

«Ἡ χιῶτικὴ μουσα καὶ ἡ μουσα τῆς Τέως, ἡ ἄρπα τοῦ πολεμιστοῦ καὶ τοῦ ἐραστοῦ ἡ λύρα ἐπάνω στὸ χῶμά σας βροῦσαν τὴν δόξα, ποῦ σήμερα τὴν ἀρνοῦνται τὰ τροχιῶλια σας: μόνο σ' αὐτά, στοῦ τραγουδιοῦ τὴν πατρίδα, δὲν ἀκούεται πιά ἡ ἀρμονία ποῦ ἀντηχεῖ καὶ μακρύτερα ἀπὸ τὰ Νησιά τῶν Μακάρων.

» Τὰ ψηλὰ βουνὰ τηροῦν τὸν Μαραθῶνα κ' ὁ Μαραθὼν κατὰ τὴ θάλασσα. Ἐκεῖ στασιάθησα γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ ὠνειρευθῆκα πῶς ἡ Ἑλλάς μπορεῖ νὰ ξαναπαρῇ τὴν ἐλευθερίαν της. Γιατὶ στέκοντας ἐπάνω στὸν τάφον Περσῶν νικημένων δὲν μποροῦσα νὰ φαντασθῶ πῶς εἶμαι σκλάβος.

» Ἐνας μονάρχης ἔστησε τὸν θρόνον ἐπάνω στὸν περήφανο βράχο, ποῦ ἔχει κάτω του τὴ θαλασσογεννημένη Σαλαμίνα. Ἀπὸ κεῖ φαίνονται χιλιάδες καράβια καὶ λαοί, ποῦ περιμέναν τὴν προσταγήν του. Τὰ μέτρησε τὴν αὐγὴν, καὶ ὅταν ὁ ἥλιος ἔδυε, ποῦ ἦτανε ὅλα;

» Καὶ ποῦ εἶναι τώρα ὅλα; καὶ σύ, πατρίδα μου, ποῦ εἶσαι; Βουρᾶ τὰ τροχιῶλια σου, δὲν ἀντηχοῦν ἀπὸ τὰ τραγούδια τῶν ἠρώων; Ὁ κτύπος τῶν ἀνδρείων στηθῶν δὲν ἀκούεται. Καὶ ἡ λύρα σου, ποῦ τόσους αἰῶνας γλεντοῦσε Θεούς, ἦτο δίκαιο νὰ καταντήσῃ σὲ χέρια σὰν τὰ δικά μου;

» Τὸ φοβερὸ εἶναι ποῦ μὲ ὅλον αὐτὸ τὸν ξεπεσμό, ἐνῶ ζῶ σ' ἄρος ἀνάμεσα στὴ σκλαβωμένη μου φυλῇ,—τὸ φοβερὸ εἶναι ποῦ, ὅταν τραγουδῶ, νοιώθω τὸ πρόσωπό μου νὰ κοκκινίξῃ: γιατί; ποῦ προσορισμὸ ἔχει ὁ ποιητὴς ἐδῶ πέρα;—γιὰ τοὺς Ἑλλήνας νὰ νοιώθῃ ντροπὴ καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ χύνη δάκρυα.

» Μὰ ταιριάζει νὰ κλαῖμε γιὰ τὰ περασμένα μας μεγαλεῖα; ταιριάζει νὰ κοκκινίζουμε μόνον ἀπὸ τὴν ντροπὴν;—Οἱ πρόγονοί μας ἔχυναν τὸ αἷμά των. Γῆ! ἀνοίξε τὰ στέρα σου καὶ δός μας πίσω λίγους ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους μας Σπαρτιάτας μας! Δός μας ἀπὸ τοὺς τρακόσους μόνον τρεῖς γιὰ νὰ στήσωμε ἓνα νέο τῶν Θεομοτυλῶν τρόποιο.

» Τί! δὲν ἀπαντᾷς; καὶ σιωπὴ ὁ εἶναι ὅλα; Α! ὄχι: ἡ φωνὴ τῶν νεκρῶν ἀντηχεῖ σὰν κρότος μακουνοῦ καταροάκτη καὶ μοῦ λέγει. «Ἐνας ζωντανὸς ἄς σηκώσῃ κεφάλι, ἓνας μόνον, καὶ ἡμεῖς φθάσαμεν, φθάσαμεν.» Μὰ οἱ ζωντανοὶ βωβαίνονται.

» Τοῦ κάκου! τοῦ κάκου! Ἀλλάξτε σχολό. Γεμίστε ὡς τὰ χεῖλη μὲ τῆς Σάμου κρασί τὸ ποτήρι! Ἀφήστε τὲς μάχες γιὰ τὰ βάρβαρα πλήθη τῶν Τούρκων καὶ στίβετε σᾶς τὰ μυρισμένα σταφύλια τῆς Χίου! «Ἀκούστε! Ἐτσι ἄτιμα ἀπαντοῦν καὶ συμβουλευόντες κείνοι ποῦ χαίρουν τὴν δυστυχίαν τῆς πατρίδος μου.

» Ἔχετε ἀκόμα τὸν πυρρῆιον χορόν: μὰ ἡ μακεδονικὴ σας φάλαγξ τί ἔγινε; Ἄπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ γυμνάσιά σας γιατί λησμονήσατε τὸ εὐγενικώτερο καὶ ὠραιότερο; Ἔχετε ἀκόμα τὰ γράμματα τοῦ Κάδμου: ἔχετε τὴν ἰδέα πῶς ἐκεῖνος τὰ εὐρήκε γιὰ σκλάβους»

» Τὲς παλιῆς ἱστορίες, τί τὲς θέλομε; Γεγίστε τὸ ποτήρι μὲ τῆς Σάμου κρασί, ποῦ ἐδόξεσε τοῦ Ἀνακρέοντος τὴν ποίησιν. Καὶ κείνος ὁ ποιητὴς ἐδούλεψε—«ναὶ ἐδούλεψε στὸ Πολυκράτη τὸν τύραννο— μὰ οἱ δεσπότες μας τότε δὲν ἦσαν τοῦλάχιστον ξένοι.

» Ὁ τύραννος τῆς Χερσονήσου ἦταν ὁ πιὸ καλὸς καὶ γενναῖος φίλος τῆς ἐλευθερίας, ὁ τύραννος αὐτὸς ἦταν ὁ Μιλτιάδης! Ἄς ἦταν ἕναν τέτοιο τύραννο νὰ εἴχαμε τώρα. Δεσμὰ σὰν τὰ δικὰ του θὰ μᾶς ἦταν σωτήρια.

» Γεμίστε τὸ ποτήρι μὲ τῆς Σάμου κρασί! Πάνω στὸ βράχο τοῦ Σοῦλι καὶ στὰ κρογιάλια τῆς Πάργας σόζονται ἀκόμα κάτι παλληκάρια σὰν καὶ κείνα ποῦ γεννοῦσαν αἱ Σπαρτιάτιδες, καὶ κεῖ ἴσως βροῦμε κανένα βλαστάρι, ποῦ στὲς φλέβες του νὰ ρέη τὸ αἷμα τῶν Ἡρακλειδῶν.

» Τὴν ἀπελευθέρωσή σας μὴν τὴν περιμένετε ἀπὸ τοὺς Φοράγγους, ποῦ ὁ βασιλιάς των εἶναι ἕνας μεγάλος ἔμπορος. Στηριχθῆτε στὰ ξίφη τῶν παλληκαριῶν σας καὶ στὴν Ἑλληνικὴ δύναμη γιὰ νὰ σωθῆτε. Μὰ μπορεῖ καὶ πάλιν ἡ Τούρκικη βία, καὶ ὁ δόλος τῶν Λατίνων, νὰ συντρίψῃ τὴν ἀσπίδα σας, τὴν ἀσπίδα σας τὴν πλατιάν.

» Γεμίστε τὸ ποτήρι μὲ τῆς Σάμου κρασί! Οἱ παρθένες μας σέρονουν στὴ σκιά τὸ θυμικὸ των χορό. Βλέπω τὰ μεγάλα των μαῦρα μάτια νὰ λαμποκοποῦν γύρω. Μὰ ἐνῶ θαυμάζω τὰ κάλλη των, τὰ μάτια μου γεμίζουν δάκρυα πικρὰ γιατί ἀναλογίζομαι πῶς τέτοια ὠραῖα στήθη εἶναι προωρισμένα νὰ θηλάσουν σκλάβους.

» ὦ! Φέрте με στὴ μαρμαρίνη τοῦ Σουνίου ἄκρα, ὅπου τῶν κυμάτων τὸ φλοῖφισμα νὰκούω μόνον ἐγὼ καὶ τοὺς δικούς μου στεναγμούς ἐκεῖνα μόνον. Ἐκεῖ ἀφήστε με, σὰν κύκνος, νὰ τραγουδήσω καὶ ἔπειτα νὰ πεθάνω: ἡ σκλάβη χώρα δὲν θάναί πιά ποτέ πατρίδα μου.—Σπάστε ἐκεῖ πέρα τὸ ποτήρι τὸ γεμάτο μὲ τῆς Σάμου κρασί.

Πουθενὰ ἄλλοῦ δὲν φαίνεται τόσον ἡ ἀγάπη καὶ ὁ πόνος καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, ποῦ ἠσθάνετο ὁ Βύρων διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τώρα μετὰ πάροδον δέκα πέντε ἐτῶν ἔργεται ἐκ νέου εἰς τὴν ἀγαπημένην του Ἑλλάδα—σπεύδει μὲ τὸ κήρυγμα τῆς ἐπαναστάσεως διὰ νὰ ἀποσπάσῃ ἐν εὐγενὲς ἔθνος ἀπὸ τοῦ αἰσχροῦ ζυγοῦ, ὅστις ἐπὶ τόσους αἰῶνας τοῦ ἐβάρυνε τὸν τράχηλον, ὁ μέγας τώρα ποιητὴς ὅλου τοῦ κόσμου, ὁ φιλελεύθερος κοσμοπολίτης ὅστις τοὺς πατριώτας του, ποῦ τὸν ἀφώρισαν καὶ τὸν κατεδίωξαν διὰ τὰ φιλελεύθερά του φρονήματα εἶχε πατάξει μὲ μίστιγα καὶ σκορπίον, ὅστις ἀτησχολεῖτο μὲ τὸ μεγαλοπήβολον ὄνειρον τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν τριῶν χερσονήσων τῆς Μεσογείου, τῆς Ἑλλάδος, πατρίδος τῶν μεγάλων πνευμάτων, τῆς Ἰταλίας—τῶν πολεμιστῶν καὶ τῆς Ἰσπανίας—τῶν τολμηρῶν θαλασσοπόρων,

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου 1823 κατώρθωσεν ἐντὸς πλοιαρίου, διαφυγὼν τοὺς ἐκ τοῦ τουρκικοῦ στόλου κινδύνους, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ στενῶς πολιορκημένον Μεσολόγγι, ὅπου ἀπὸ καιροῦ ἀναμενόμενος ἔτυχεν ἀποθεωτικῆς ὑποδοχῆς ὁ σωτὴρ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅπου εἰργάσθη πρὸς πλήρωσιν ἐνὸς μέρους τοῦ ὄνειρου του μὲ τόσῃ δραστηριότητι μὲ ὅσῃν οὐδέποτε ἄλλοτε ὁ ποιητὴς εἰς τὴν ζωὴν του. Ἄφ' ἧς στιγμῆς ἐλάττησε εἰς τὸ Μεσολόγγι, οὐδεὶς ἄλλος ἐπέδειξε περισσοτέραν τόλμην καὶ ἀγγίνοιαν καὶ μάλιστα εἰς τὰς πλέον κρισίμους περιστάσεις ἢ ἀνέπτυξεν ἀσφαλεστέραν κρῖσιν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεθόδων, διὰ τῶν ὁποίων ἦτο ἀνάγκη νὰ συμβιβάζωνται οἱ πάντοτε διηρημένοι ἀσχηγοὶ ἢ νὰ χειραγωγῶνται οἱ ἀμαθεῖς νομοθῆται ἢ νὰ συγκροτοῦνται εἰς τάξιν οἱ ἄγριοι καὶ ἀνυπότακτοι Σουλιῶται.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁσάκις ἤκουε νὰ κατηγορῆται ὡς φιλάργυρος, ἐπειδὴ ἐφύλαττε τοὺς πόρους αὐτοῦ δι' ὠφελιμωτέραν χρῆσιν, ἢ ὡς ἀριστοκράτης, ἐπειδὴ διὰ πολεμικὴν σκοπιότητα ἤθελε νὰ δίδῃ ἰσχὺν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, —εἶναι ἀληθὲς ὅτι διὰ τοιαύτας αἰτίας καὶ διὰ τὰς διχονοίας τῶν ἀσχηγῶν ἔπαυσε νὰ ἐλπίζῃ τὴν δόξαν ποῦ ἐφανιάζετο πρωτίτερα. Ἀλλὰ διὰ ταῦτα οὔτε ἀπεγοιτεύθη ποσῶς περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος ἀλλ' οὔτε ἔπαυσε νὰ καταστρώνῃ σχέδια διὰ τὸ προσεχεῖς ἔαρ, τὰ ὁποῖα ὅμως οὐδέποτε ἔμελλον νὰ πραγματοποιηθῶν. Διότι μετὰ τὸν σφοδρὸν πυρετόν, ὑφ' οὗ προσεβλήθη τὴν 15ην Φεβρουαρίου 1824, τοῦ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἀναλάβῃ. Ἐκτοτε αἱ δυνά-

μεις του ἠλαττοῦντο ὀλοένα ὡς ποῦ τὴν 19ην Ἀπριλίου Δευτέραν τοῦ Πάσχα περὶ τὴν 6ην μ. μ. μετὰ πλήρη ἐξάντλησιν ὑπέκυψεν εἰς τὸ μοιραῖον βυθίσας εἰς βαθὺ πένθος τὸ Μεσολόγγι καὶ ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν ἰδίαν νύκτα ἐλήφθη ἀπόφασις, καθ' ἣν πρὸς τιμὴν τοῦ Βύρωνος ἔπρεπε ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου νὰ πέσουν 36 κανονιοβολισμοί, τόσοι, ὅσα τὰ ἔτη τοῦ ποιητοῦ, νὰ κλεισθοῦν ὅλα τὰ δημόσια γραφεῖα μηδὲ τῶν δικαστηρίων ἐξαιρουμένων ὡς καὶ τὰ ἰδιωτικὰ καταστήματα, νὰ ψαλοῦν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας δεήσεις, νὰ διακοποῦν αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα καὶ νὰ πενθήσῃ ὁ λαὸς τοῦ Μεσολογγίου ἐπὶ 21 ἡμέρας. Ἔνεκα τῶν ἐπιμόνων βροχῶν ἢ ἐκφορᾶ ἔβινε τὴν 22αν Ἀπριλίου, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἀνεπαύετο ὁ Μάρκος Μπότσαρης καὶ ὁ στρατηγὸς Νόρμανν, καὶ ἐκεῖ παρέμεινεν ὁ νεκρὸς μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν παρελήφθη διὰ νὰ ἀποσταλῇ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ στρατὸς τῆς Κυβερνήσεως καὶ ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Μεσολογγίου ἠκολούθησε τὸν νεκρὸν, κεκλεισμένον ἐντὸς χονδροειδοῦς ξυλίνου κιβωτίου καὶ σκεπασμένον διὰ στρατιωτικοῦ μανδύου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε τεθῆ κράνος, ξίφος καὶ στέφανος δάφνης.

Ἔτσι ὁ Βύρων σύμφωνα μετὰ τὸν πόθον του, ποῦ εἶχε πολλαίως ἐκφράσει, ἔκλεισε τὰ μάτια ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς ἀγαπημένης του Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας καὶ ἓνα ἀπλὸ λιθάρι προτιμοῦσε ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Westminster. Μόνον ὅτι δὲν ἠτύχησε νὰ ἰδῇ τελειωμένον τὸν ἀγῶνα καὶ ἐλευθερωμένην τὴν δευτέραν πατρίδα του οὔτε ἤκουσε κανένα παιᾶνα τῆς Ἑλευθερίας αὐτὸς ποῦ διὰ τὴν σκλαβιὰν τόσον ἐθρήνησε.

Ἦτο ἤδη ἀποθαμμένος ὁ ποιητὴς, ὅταν ὁ Σπυρίδων Τριζούπης ἔφθασεν εἰς τὸ Μεσολόγγι διὰ νὰ τοῦ ἀναγνώσῃ τὸν ὕμνον τῆς Ἑλευθερίας μετὰ τὰς θριαμβευτικὰς του τροφάς :

Στὴ σκιά χειροπιασμένες
στὴ σκιά βλέπω κι' ἐγὼ
κρονοδάκτυλες παρθένες
ὅπου κἀνανε χορὸ.

Στὸ χορὸ γλυκογουρίζουν
ὠραῖα μάτια ἐρωτικά
καὶ στὴν αὔρα κυματίζουν
μαῦρα, ὀλόχρυσα μαλλιά.

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιᾶται
πῶς ὁ κόρφος κάθε μίης
γλυκοβύζαστο ἐτοιμάζει
γάλα ἀνδρείας κι' ἐλευθερίας

Εἰς τὰ χόρτα τὰ λουλούδια
τὸ ποτήρι δὲν βαστῶ
φιλελεύθερα τραγούδια
σὺν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα καὶ τὰς τροφὰς αὐτὰς, αἱ ὁποῖα τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ἢ ἀπάντησις εἰς τὸν θρήνον τοῦ ἀοιδοῦ τοῦ Βύρωνος.

Ἡ εἶδησις τοῦ θανάτου τοῦ Βύρωνος, ταχέως διαδοθεῖσα, συνέκίνησε ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην, διότι ἦτο φυσιογνωμία διεθνῶς ἐνδιαφέρουσα. Ἀπὸ δεκαετίας εἶχε συνταράξει τὸν κόσμον. Νουὲς φιλελεύθερος, ἐπαναστάτης τόσον εἰς τὴν ποίησιν ὅσον καὶ εἰς τὴν ζωὴν, πνεῦμα ἀνήσυχον ἐμίσει τοὺς τυράννους, ἔσκωπε τοὺς δειλοὺς, ἐκατηγόραζε πικρῶς τὴν σεμνοτυφίαν καὶ τὴν ὑπόκρισιν. Εὐγνώμονες ἐλάτρευον αὐτὸν οἱ καταδυναστευόμενοι λαοί, ὡς καὶ οἱ ἐλεύθεροι χαρακτῆρες τῆς ἐποχῆς του. Εἶχε γεννηθῆ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἶχε συγγένειαν μετὰ τοῦς Σκότους ἐκ μητρὸς, ἔζησε εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ Ἑλβετίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ ἄλλα μέρη, παντοῦ κνηγιητὴς τοῦ ὠραίου του ὄνειρου! Σὺν κάποιῳ ἄγριῳ φανταστικῷ παραμύθι περὶ ἀπὸ μὲρος μας ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποῦ ἔρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πίπτει ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς ἀγῶνος, ἡ ζωὴ του ὑψοῦται εἰς ποίημα, ὁ ποιητὴς εἰς ἥρωα, ὁ τάφος του εἰς βωμὸν, ὁ θάνατός του εἰς ἀθανασίαν.

Καὶ ἡμεῖς σήμερον ἀναπλάττοντες τὴν εὐγενῆ τοῦ Βύρωνος μορφήν τελοῦμεν μνημόσυνον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ προσφέρομεν ἱερὰν σπονδὴν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐνὸς τῶν ὑψηλοτέρων ἡρώων τῆς ἐλευθερίας μας.

ΟΜΗΡΟΣ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Ἑπτὰ πόλεις διεφιλονίκουν πρὸς ἀλλήλας τὴν τιμὴν ὅτι ἐγέννησαν τὸν Ὅμηρον. Τελευταίαν ἐξ αὐτῶν ἀναφέρει τὸ περίφημον ἐπίγραμμα τὰς Ἀθήνας. Ὁ Ἀριστάρχος, ὁ μέγας κριτικὸς τῶν ὁμηρικῶν ἐτῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐθεώρει τὸν Ὅμηρον Ἀθηναῖον, διότι ἐπίστευεν ὅτι ἀνεκάλυψεν ἴχνη τῆς ἀττικῆς διαλέκτου εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν. Ἀλλὰ ἡ πόλις, ἣτις περισσότερον ὄλων τῶν ἄλλων ἐπέμεινε εἰς τὴν ἀξίωσίν της νὰ εἶναι πατρίς τοῦ Ὀμήρου ἦτο ἡ Σμύρνη. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπεχείρησαν ἤδη ἀρχαῖα ἐρευνηταὶ νὰ μεσιτεύσωσιν, ἰσχυρίζομενοι ὅτι ἡ Σμύρνη ἦτο ἀποικία τῶν Ἀθηναίων καὶ ὅτι ὁ Ἀθηναῖος Πεισίστρατος συνέλεξε τὰ ὁμηρικὰ ἔπη. Ὑπὸ ἀνδριάντα τινὰ τοῦ τυράννου λέγεται ὅτι ὑπῆρχεν ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

Τρεῖς με τυραννίσαντα τοσαυτάκις ἐξεκύλισε
 δῆμος Ἐρεχθίδης καὶ τρεῖς ἐπηγάγετο,
 τὸν μέγαν ἐν βουλαῖς Πεισίστρατον, ὃς τὸν Ὅμηρον
 ἠθροῖσα σποράδην τὸ πρὶν αἰοιδόμενον,
 ἡμέτερος καὶ ἐκεῖνος ὁ χρύσεος ἦν πολίτης
 εἶπερ Ἀθηναῖοι Σμύρνην ἐπφκίσσαμεν.(1)

Ποῦνάριθμοι ταλαιὰ μαρτυρία ἐπιβεβαιουῦσιν ὅτι ἡ γνώμη αὕτη ἦτο πλὴν διαδεδομένη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅτι δῆλα δὴ ὁ Πεισίστρατος συνέξε τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου. Παρὰ ταύτην ὑφίσταται ἡ ἄλλη ἐκείνη παράδοσις, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις νόμος, ἀπὸ τοῦ Σόλωνος ἢ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πεισιστρατοῦ Ἰππίου, ὁρίζων ἵνα

1. Τρεῖς φορές μὲ ἔφερε παντοδύναμον εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τρεῖς φορές μὲ κατεκρήμνισεν ἀπ' αὐτῆς ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων, ἐμὲ τὸν μεγαλειβούλον Πεισίστρατον, ὁ ὁποῖο συνέλεξε τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου ψαλλόμενα πρότερον σκορπιστά. Καὶ ἐκεῖνος ὁ ὑπέρλαμπρος ποιητὴς εἶναι ἰδικὸς μας συμπολίτης, ἐάν εἶναι ἀληθὲς διὸ ἡ Σμύρνη εἶναι ἀποικία τῶν Ἀθηναίων.

αἱ ραφωδίαί τῆς Ἰλιάδος ἀπαγγέλλονται κατὰ τὴν ὀρθὴν αὐτῶν σειράν. Ἀμφότερα αὐταὶ αἱ εἰδήσεις ὀδηγοῦσιν εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ὅτι ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια ἔλαβον ἐν Ἀθήναις τὴν μορφήν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν γνωρίζει καὶ θαυμάζει αὐτὰς ὁ κόσμος.

Ἡ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἔρρευσα τοῦ Ὀμήρου ὠρμήθη ἐκ τῆς παραδόσεως ταύτης. Ὁ Φρειδερίκος Αὔγουστος Wolf ἐκίνησεν κατὰ τὸ 1788 εἰς τὰ περίφημα αὐτοῦ προλεγόμενα ὅτι πρῶτος ὁ Πεισίστρατος ἐφρόντισε νὰ καταγραφῶσι τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, τὰ ὁποῖα ἦσαν δημώδης πίησις· τοιοντοτρόπως τὸ πρόσωπον τοῦ Ὀμήρου ἐξηφανίσθη. Τὰ ἴχνη τοῦ Wolf ἀκολουθοῦντες ἠρεύνθησαν οἱ φιλόλογοι ἀκριβῶς καὶ μετὰ προσοχῆς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν καὶ ἀνεκάλυψαν ἀντιφάσεις καὶ ἀνομοιότητας εἰς τὸ ὕφος, τὸν πολιτισμὸν, τὸν ὁποῖον ἀντιπροσωπεύουσι τὰ δύο ταῦτα ἔπη, τὰς ἰδέας καὶ τὴν γλῶσσαν. Ὡς ἀσφαλὲς συμπέρασμα δύναται νὰ θεωρηθῆ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐποιήθησαν τὰ ποιήματα ταῦτα, ὅπως κατέχομεν αὐτὰ σήμερον, ὑπὸ ἐνὸς μόνον ποιητοῦ καὶ διὰ μιᾶς. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα διετηρήθη μετὰ πείσματος ἢ πεποιθήσεως ὅτι τόσον ἡ Ἰλιάς ὅσον καὶ ἡ Ὀδύσεια ἀποτελοῦσι καθ' ἑαυτὰς ἑξεταζόμενα κἀλλιτεχνικόν τι ἐνιαῖον ὄλον ἐκάστη. Νεωστὶ ἀπεδέχθησαν πάλιν καὶ πολλοὶ φιλόλογοι τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον καὶ πιστεύουσι, παρὰ τὰς πᾶλλὰς περὶ τοῦ ἐναντίου ἀποδείξεις περιφανεστάτων φιλόλογων, ὅτι ὁ Ὅμηρος εἶναι ὁ μόνος ποιητὴς τῶν μεγάλων ἐκείνων ἐπῶν· διὰ τὴν ἄλλην ἐκείνην παράδοσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Πεισίστρατος συνέλεξε τὰ ποιήματα ταῦτα, οὐδόλως ἐνδιαφέρονται.

Ἄν καὶ ἡ γνώμη αὕτη δὲν δύναται νὰ στηριχθῆ ἐπιστημονικῶς, ὑπέρχουσι ὅμως ἐν αὐτῇ καὶ στοιχεῖα ἀληθείας. Διότι διὰ τῆς ἀπλῆς συλλογῆς μερικῶν ποιημάτων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποτελεσθῶσι κἀλλιτεχνήματα τόσον τέλεια καὶ τόσον καλὰ διατεταγμένα ὅπως εἶναι ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια. Τὴν ὀρθὴν ὁδὸν κατέδειξεν ἤδη τὸ 1855, πραγματευόμενος τὴν Ὀδύσειαν, ὁ Kirchhoff, ἀποδείξας ὅτι τὸ προκείμενον εἰς ἡμᾶς ἐνιαῖον ποίημα ἀποτελέσθη ἐκ περισσοτέρων ἀρχαιοτέρων ποιημάτων συναρμολογηθέντων ὑπὸ τελευταίου τινὸς ἐπεξεργαστοῦ· οὗτος ἔκαμψε χρῆσιν ἰδικῶν του ποιημάτων, τὰ ὁποῖα χάριν τοῦ σκοποῦ του παρενέβαλεν ὅπου ἦτο ἀνάγκη. Τὸν Kirchhoff ἀκολουθῶν κατέδειξα καὶ ἐγὼ τὸ αὐτὸ διὰ τὴν Ἰλιάδα ἐν τῷ ἔργῳ μου

«Ἡ ποίησις καὶ ὁ μῦθος τοῦ Ὀμήρου», τοῦ ὁποίου ὁ μὲν πρῶτος τόμος ἐξεδόθη ἐν Λειψία τῷ 1914, ὁ δὲ δεύτερος ἐκτυπώνεται τώρα. Πολλὰ ἔπη ὑπῆρχον ἀναφερόμενα εἰς τὸν τρωϊκὸν πόλεμον, πρὸ πάντων ἡ ὑπέροχος *Μῆνις Ἀχιλλέως*, ποιηθέντα ὑπὸ διαφόρων ποιητῶν εἰς διαφόρους τόπους καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχάς. Τὰ ἔπη ταῦτα συνήνωσε τέλος τελευταῖός τις ποιητὴς καὶ ἀπετέλεσε τὸ μέγα καὶ ἐνιαῖον καλλιτέχνημα, τὴν Ἰλιάδα· ὁ ποιητὴς οὗτος ἐκέκτητο φυσικὰ μεγάλην συνθετικὴν τέχνην, σροέζη δὲ τὸ μὲν ἀφαιρῶν, τὸ δὲ μεταβάλλων, τὸ δὲ καὶ προσθέτων· ἡ Ἰλιάς, καθὼς καὶ ἡ Ὀδύσεια, εἶναι πραγματικῶς ἐνιαῖον ἔργον, ὑπὸ ἐνὸς μόνου ποιηθέν· δὲν ἐδημιουργήθη ὅμως ἐλευθέρως ὡς ἡ Ἀντιγόνη τοῦ Σοφοκλέους, ἢ ἡ Θεία Κωμῳδία τοῦ Δάντου ἢ ὁ Φάουστ τοῦ Γκαίτε, ἀλλὰ ἐποιήθη ἐκ πολλῶν ἀρχαιοτέρων ποιημάτων, τὰ ὁποῖα συνεχωνεύθησαν εἰς ἐνιαῖον ὅλον κατὰ ἐνιαῖον καὶ σταθερὸν σχέδιον ὑπὸ αὐτοτελοῦς καὶ ἰσχυρᾶς βουλῆσεως. Ἡ σύνθεσις αὕτη ἐπιφέρει τέλος τὴν συνδιαλλαγὴν καὶ τεματίζει τὴν μακρὰν ἔριν περὶ ἐνότητος ἢ πολλαπλότητος τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσεΐας.

Ἄλλὰ συγχρόνως ὁδηγεῖ καὶ εἰς ὀρθὴν θέσιν τοῦ ζητήματος περὶ τῆς πατριδος τοῦ Ὀμήρου. Ὅτι ἐξησέ ποτε πραγματικῶς περιώνυμος ποιητὴς καλούμενος Ὀμηρος εἶναι βεβαίωτατον. Ὁ Wilamowitz ἠρεῦνησε τελευταῖον τὴν περὶ αὐτοῦ παράδοσιν καὶ ἔδειξεν ὅτι τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν εἶναι μὲν ἀληθῶς ὅλα μυθεύματα, ἀλλ' ὅτι προϋποθέτουσιν ποιητικὴν προσωπικότητα πολὺ δημοφιλεῖ· πρὸς δὲ τούτοις ὅτι ὅλα ἀνεξαιρέτως ἀναφέρονται εἰς τὰς μικρασιατικὰς ἀκτὰς καὶ ὅτι τέλος ἐκ πάντων καταφαίνεται ἡ ἀξίωσις πρὸ πάντων τῆς Σμύρνης νὰ θεωρῆται πατρίς τοῦ Ὀμήρου. Ὁ Ὀμηρος οὗτος εἶναι, ὡς πιστεύω, ὁ ποιητὴς τοῦ ὄραιοτάτου «ὀμηρικοῦ» ἔπους, τῆς *Μῆνις Ἀχιλλέως*, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ καὶ τὸν πυρῆνα τῆς ἡμετέρας Ἰλιάδος καὶ συντελεῖ πρὸ πάντων εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν συγκινοῦσαν ὄραϊότητα αὐτῆς. Ὁ ποιητὴς οὗτος θὰ ἤρμασε κατὰ τὸν ὄγδοον π. Χ. αἰῶνα. Ἡ Μῆνις αὐτοῦ ἀπὸ ἀπυργέλλετο συχνότατα καὶ ὑπέστη διὰ τοῦτο μεταβολὰς καὶ πλατυσμοὺς, πλὴν δὲ τούτου ἐπηκοῦθησαν καὶ ἄλλαι προσθήκαι. Διέτρεχε συνεπῶς τὸν κίνδυνον νὰ ἐξαμυσθῇ ἐντελῶς. Διὰ τοῦτο μέγας ποιητὴς συνέλεξε τέλος ὅλα ὅσα περὶ τὴν Μῆνιν ταύτην εἶχον ἐπιτεθεῖ ἢ καὶ ἐν αὐτῇ ἐνταθῆ εἰς νέαν ἐνότητα, εἰς τὴν σημερινὴν Ἰλιάδα. Μόνον ἐν τῇ μορφῇ ταύτῃ διεσώθησαν τὰ ὀμηρικὰ ἔπη τὰ ἀναφερό-

μενα εἰς τὴν Τροίαν· οὐδαμοῦ δὲ ἀπαντῶμεν ἴχνη ἄλλης τινος Ἰλιάδος ἢ ἄλλης Ὀδυσσεΐας.

Γεννάται τώρα τὸ ἐρώτημα: πότε καὶ ποῦ ἐπλάσθη ἡ νέα μορφή; ἢ ἰδικῆ μας Ἰλιάς. Πρέπει νὰ ἐπετελέσθῃ περὶ τὸ τέλος τῆς μεγάλης περιόδου τῶν ἔπων. Ἀπὸ μακροῦ εἶναι καὶ γνωστὸν καὶ ἀνεγνωρισμένον, ὅτι εἰς τὴν Ἰλιάδα εὐρίσκονται χωρία τὰ ὁποῖα ἐξαγγέλουσι τὴν δόξαν τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλοτε ἐθεώρουν αὐτὰ «παρεμβολὰς» καὶ ὡς τοιαύτας ἐξωβέλιζον. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀδύνατον, διότι τὰ χωρία συνδέονται πρὸς ἄλληλα, πρὸ πάντων δὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαλείψωμεν τὸν Ἀθηναῖον Μενεσθέα ἀπὸ τὴν Ἐπιπόλεον (Δ). Εἰς ταῦτα προσθετέον ὅτι ὁ Wackernagel (Glotta III 1914 καὶ Forschungen zur griechischen und lateinischen Grammatik τῶν Kretschmer καὶ Kroll, IV 1916) πιστεύει (ὡς ἄλλοτε ὁ Ἀρίσταρχος) ὅτι δύναται νὰ ἀποδείξῃ ἴχνη τύπων τῆς ἀττικῆς διαλέκτου. Ἐπίσης εἰς τὴν Ὀδύσειαν ὄχι μόνον τιμᾶται κατ' ἐξοχὴν ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ, ἀλλὰ καὶ ὑποδηλοῦται ὁ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ναὸς αὐτῆς. Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία· ἡ πορᾶσις ἔχει δίκαιον ὅταν βεβαίωσιν ὅτι Ἰλιάς καὶ Ὀδύσεια ἔλαβον ἐν Ἀθήναις τὴν τελευταίαν αὐτῶν μορφήν.

Ἄλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸν χρόνον εὐρίσκεται ἐν δικαίῳ ἡ παράδοσις. Τὰ ἐν Ζ λεγόμενα περὶ καταθέσεως μεγάλης ἐσθῆτος ἐπὶ τῶν γονάτων τοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἰλίου ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ μέρους τῶν Τρωάδων γυναικῶν δεικνύουσιν ὅτι ὁ ποιητὴς ἐγνώριζε κατ' ἀνάγκην ἀγάλματα φυσικοῦ μεγέθους. Ταῦτα ὅμως δὲν ὑπῆρχον πρὸ τοῦ 650. Κατὰ ταῦτα ἡ Ἰλιάς, ὡς ἡμεῖς κατέχομεν αὐτὴν, συνέστη τὸ πολὺ μόλις περὶ τὸ 600 π. Χ. Τοιοντοτρόπως φθάνομεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Πεισιστράτου, εἰς τοὺς ὁποίους ἀποδίδει ἡ παράδοσις τὴν συλλογὴν καὶ διάταξιν τῶν ὀμηρικῶν ἔπων. Τὸ ὅτι δὲ εἰς τὴν Ὀδύσειαν καλεῖται ὁ υἱὸς τοῦ Νέστορος καὶ φίλος τοῦ Τηλεμάχου Πεισιστράτος, εἶναι ἴσως ἔνδειξις τιμῆς διὰ τὸν τύραννον, ὅστις ἀνήγε τὸ γένος του εἰς τὸν Νέστορα.

Ἡ Σμύρνη, ἡ πατρίς τοῦ Ὀμήρου, καὶ αἱ Ἀθήναι, ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου διεμορφώθησαν εἰς τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσειαν· εἰς τὴν ἀνατολὴν τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ, τ. ἔ. τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, φαίνονται αἱ δύο αὐταὶ πόλεις, περικλεέσταται ἔστία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

ΧΑΜΕΝΑ ΔΑΣΗ

Ὁ Κόρρα ἦτο γεωργός. Ἄφ' οὗ ἔξοικονόμησε μερικὰ λεπτὰ ἐπὶ-
γεν εἰς τὴν πόλιν διὰ τὰ ἀγοράσῃ ἓνα δοῦλον. Ὁ ἔμπορος τοῦ παρου-
σίασε πολλοὺς καὶ διαφοροὺς, ἀλλ' ὁ Κόρρα δὲν ἔμεινεν εὐχαρι-
στημένος.

«—Θέλεις λοιπὸν νὰ σοῦ τοὺς σύρω ὄλους ἐδῶ ἐμπρός σου;»
εἶπε μὲ εἰρωνεῖαν ὁ ἔμπορος. Ἦτο δὲ ἀπόγευμα καὶ οἱ δοῦλοι ἔκοι-
μῶντο.

«—Μὰ ξέρεις, εἰμπορῶ νὰ πάω καὶ εἰς ἄλλον ἔμπορον» εἶπεν ὁ
Κόρρα.

«—Καλά, καλὰ». Ὁ ἔμπορος ἔσεισε τὰς ἀλύσεις καὶ ὁ Κόρρα
ἐξήτασεν ὄλον τὸ ἐμπόρευμα. Προχωρῶν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον
περιεργάζετο μὲ προσοχὴν ἓνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν.

«—Πιάσε αὐτὸν ἐδῶ» εἶπεν ὁ ἔμπορος καὶ ἔσπρωξεν ἓνα ἀπὸ
τοὺς δούλους πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἔ; εἶδες ποτέ σου τέτοιον καλοκατω-
μένον θώρακα; Κτύπα! Καὶ κύτταξε τὰ μπράτσα τὴ νεῦρα! σὰν
χόρδες χουροδισιένου βιολιού. Ἄνοιξε βρὲ, τὸ στόμα σου.»

Ἡ ἔμπορος ἐσκέπασε τὸν δάκτυλον εἰς τὴν γωνίαν τοῦ στό-
ματος τοῦ δούλου καὶ τὸν ἐγύρισε πρὸς τὸ φῶς.

«—Τί ἔχεις νὰ 'πῆς γι' αὐτὰ τὰ δόντια;»

Καὶ ὁ ἔμπορος μὲ τὴν λεπίδα ἐνὸς μαχαιριοῦ ἔκαμεν ἐλαφρὰν
δοκιμαστικὴν κίνησιν εἰς τοὺς ἐμπροσθίους ὀδόντας τοῦ δούλου.

«—Βλέπεις, καλέ μου ἄνθρωπε, εἶναι στορωμένα μὲ μέταλλο.
Αὐτὰ τὰ δόντια μποροῦν νὰ τρυπήσουν ἀκόμη καὶ καρφί».

Ὁ Κόρρα ἐσυλλογίσθη ὀλίγην ὥραν ἀκόμη, ἐξήτασε τὸν δοῦλον
ὅσον ἠδύνατο καλύτερον, βυθίζων τοὺς ὀνυχάς του εἰς τοὺς μυῶνας
αὐτοῦ διὰ νὰ βεβαιθῇ περὶ τῆς πικνότητος τῶν ἰνῶν. Τέλος ἐδέησε
νὰ ἀποφασίσῃ καὶ ὁ δοῦλος ἠλευθερώθη τῶν δεσμῶν. Καὶ ἀφ' οὗ ἐπλή-

ρωσεν ὁ γεωργός μὲ ξυρισμένα μούτρα τὸν παρέλαβε καὶ ἀνεχώ-
ρησε.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ δοῦλος ἀρρώστησεν. Διότι ἐπειδὴ
εἶχε παύσει πλέον νὰ εἶναι ἐμπόρευμα καὶ συνεπῶς νὰ εὐρίσκειται εἰς
ἔντασιν καὶ εἰς προσδοκίαν, κατελήφθη ἀπὸ νοσταλγίαν πρὸς τὰ δάση
τῆς πατρίδος του. Ὁ Κόρρα ἐνόησεν ἀμέσως τὴν αἰτίαν τῆς ἀσθενείας
του. Τὸ ἐθώρησε μάλιστα καλὸν οἶνον. Καὶ λαμβάνων θέσιν πλησίον
τοῦ ἀσθ.νοῦς, ὁ ὁποῖος ἐξηπλωμένος ὑπτίως προσήλωνε τὸ βλέμμα εἰς
τὴν ὄροφὴν καὶ ἐπεκαλεῖτο τὸν θάνατον, τοῦ ἔλεγε βραδέως καὶ προ-
σευκικά:

«—Πρέλει νὰ γυρίσῃς φυσικὰ 'στὰ δάση σου. Σοῦ τὸ ἔσπρωγμα
καὶ ἠμπορεῖς νὰ ἐπαναπαυθῆς εἰς τὸν λόγον μου. Εἶσαι ἀκόμα νέος...,
θέλεις νὰ καλλιεργήσῃς τοὺς ἀγρούς μου πέντε χρόνια; ἀλλὰ μὲ προ-
θυμίαν καὶ ὅπως πρέπει..., σὲ ἠγόρασα βέβαια, ἀλλ' αὐτὸ δὲν τὸ λογα-
ροῦμαι..., τότε θὰ λάβῃς πίσω τὴν ἐλευθερίαν σου. Πέντε χρόνια».

Καὶ ὁ δοῦλος εἰργάζετο μὲ ὄλας του τὰς δυνάμεις. Δὲν ἦτο
πλέον ἄνθρωπος, ἦτο δαίμων. Μὲ τόσην μανίαν ἤρχιζε καὶ ἐτλείωνε
τὴν ἐργασίαν ἐκάστης ἡμέρας. Ἦτο ἀπόλαυσις διὰ τὸν Κόρρα νὰ κά-
θηται εἰς τὴν ἐξώθυραν ἐμπρός καὶ νὰ βλέπῃ πῶς οἱ μ'λαφοὶ μυῶνες
τοῦ δούλου ἐκαμπυλοῦντο καὶ ἐδονοῦντο ὑπὸ τὸ δέσμα. Δὲν ὑπῆρχε
δι' αὐτὸν ἄλλη ἐνασχόλησις ὡραιότερα ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπῃ τὸν δοῦλον
του εἰς τὴν ἐργασίαν· διότι ἤρχιζε νὰ ἀνακαλύπτῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος
εἶναι ὡραῖον δημιούρημα, ὃν θέλγον τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὅταν ὁ ἥλιος ἐτελείωσε τὸ πρῶτον τοῦ ταξίδι ἐπὶ τῆς τρο-
χιᾶς του, ὁ δοῦλος δὲν ἐλογάζιζε πλέον τὸν ἀντίχειρα τῆς δεξιᾶς
χειρὸς.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς δευτέρας ἡλιακῆς στροφῆς—διήρκεσεν ἀλήθεια
τόσον πολὺ—ἦτο καὶ ὁ δεικτικὸς ἐλεύθερος. Αὐτοὺς τοὺς δύο δακτύλους ἠγά-
πα περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἐσήμαινον πολὺν, πολὺν
χρόνον ἀκόμη. Αὐτὸ τὸ λογαριασμένον μέρος ἔγινεν ὁ πλοῦτος τοῦ
δούλου, ἡ μυχαιτάτη του περιουσία τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἦτο εἰς θέσιν
νὰ τοῦ διαμφισβητήσῃ.

Ἄλλ' ἐν ᾧ ὁ καρὸς παρήρχετο οἱ λογαριασμοὶ τοῦ ἐμεγάλωναν
καὶ ἤρχισαν νὰ συσκοτίζονται ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου του. Αἱ ἐποχαὶ
τοῦ ἔτους διέβαινον ὡσὰν μεγάλοι, ἀτελεύτητος χρόνος τὸν ὁποῖον

αὐτὸς δὲν ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ. Ὅμως ὅταν τὸ λυκόφως ἐχρῦσθνε τὸ σύμπαν ὁ δοῦλος δὲν ἐλησμόνει νὰ ζήσῃ μέσα εἰς τὴν προσφιλῆ του ἐλπίδα.

Ὁ χρόνος, ὅστις ἐφαίνετο τόσον βραχὺς ὅταν ἐπλησίαζεν, ἐγίνετο δυσθεώρητος ὅταν εἶχε περάσει. Ὁ δὲ ἐπόμενος τοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἀργεὶ νὰ ἔλθῃ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐχάνετο εἰς τὰ βάθη ὁ κόσμος τοῦ δούλου. Καὶ ἐν ᾧ ὁ πόθος του ἔκαμνε ἀπέριως βραδείαν τὴν ἔλευσιν τοῦ χρόνου, ἠδρύνετο συγχρόνως γύρω του καὶ ὁ χῶρος. Κάθε ἐσπέρα ἔφερε μαζί της καὶ ἀτελείωτα βάθη.

Ὅλα τοῦ ἐφαίνοντο μακρὰν, πολὺ μακρὰν, καὶ ὅτι ἐπαναλαμβάνετο αἰωνίως οὐδέποτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸ φθάσῃ.

Τὸ βλέμμα τοῦ δούλου προσηλώνετο τὰ βράδυ ἀκίνητον καὶ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὸν δύοντα ἥλιον.

Ὅταν ἐπὶ τέλους ἐπέρασαν τὰ πέντε χρόνια — εἶναι τόσον εὐκολὸν νὰ τὸ λέγῃ κανεὶς — ἦλθεν ὁ δοῦλος εἰς τὸν Κόρρα καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον. Θὰ ἐγύριζεν εἰς τὴν πατρίδα του.

«Ἐκαλλιέργησες πολὺ καλὰ τὰ χωράφια μου» εἶπεν ὁ Κόρρα σκεπτικός. «Πές μου τώρα ποῦ κεῖται ἡ πατρίς σου. Πρὸς δυσμάς; Παρετήρησα ὅτι ἔβλεπες πρὸς ἐκείνην τὴν διεύθυνσιν».

Ναί, ἡ χώρα τοῦ δούλου ἔκειτο πρὸς δυσμάς.

«Ἀπέχει πολὺ ἀπ' ἐδῶ» εἶπεν ὁ Κόρρα, Ἡ χειρονομία σου τὸ δεικνύει. Καὶ δὲν ἔχεις χρήματα».

Ὁ δοῦλος ἐσιώπη πλήρης ταραχῆς. Δὲν εἶχε χρήματα, ἦτο ἀλήθεια.

«Θέλεις νὰ ἐργασθῆς ἀκόμη τρία χρόνια εἰς τὰ κτήματά μου, ἢ μᾶλλον δύο, δύο εἶναι ἀρκετά, καὶ νὰ σοῦ πληρώσω τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδίου σου».

Ὁ δοῦλος ἔσκυψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἤρχισε πάλιν νὰ ἐργάζεται. Ἀλλὰ δὲν ἐλογάζαζε πλέον, ὅπως πρὶν, τὸν χρόνον. Ἀντὶ τούτου ἔβλεπε συχνὰ ὄνειρα καὶ ὁ Κόρρα ἤκουε τὴν νύκτα τὸ παραλήρημά του. Καὶ μετ' ὀλίγον ἔπιπτε πάλιν ἄρρωστος.

Τότε ἐκάθησεν ἐκ νέου ὁ Κόρρα πλησίον του καὶ ἤρχισε νὰ τοῦ κἀμνῃ μακρὰς ὁμιλίας. Οἱ λόγοι του ἦσαν λόγια ἀνθρώπου σεβασίμου καὶ πολυπύρου.

«Εἶμαι γέρος. Στὰ νεύατά μου ἐνοστάλησα καὶ ἐγὼ τὰ δάση τῆς δύσεως. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα νὰ οἰκονομήσω τὰ χρήματα ποῦ

ἐχρειαζόντο διὰ νὰ ταξιδεύσω. Τώρα δὲν ἠμποροῦ πλέον νὰ μεταβῶ εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν ἐπόθησα πρὶν νὰ πάῃ ἐκεῖ τὸ πνεῦμά μου, πρὶν νὰ ἀποθάνω. Εἶσαι νέος καὶ δύνασαι νὰ ἐργασθῆς ἐπιμελῶς ἄλλ' εἶσαι ἀρὰ γε ἰκανώτερος παρ' ὅτι ἤμην ἐγὼ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην; Σκέψου το καὶ ἀκολούθησε μίαν σοφὴν συμβουλήν. Κύτταξε νὰ γίνῃς καλὰ».

Ὁ δοῦλος ἀνέρωσε χωρὶς ὄρεξιν. Ἠσχισε πάλιν νὰ ἐργάζεται ὅχι ὅμως ὅπως τὴν πρώτην φορὰν εἶχε διαρκῶς διάθεσιν πρὸς ὕπνον καὶ ὀκηρίαν. Ὁ Κόρρα ἠναγκάσθη φυσικὰ νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν μᾶστιγα. Αὐτὸ τοῦ ἔκαμε καλόν διότι ἔμαθε νὰ κλαίῃ.

Τὰ δύο χρόνια ἐπέρασαν.

Τότε ἔδωκεν ὁ Κόρρα πραγματικῶς τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν δοῦλον του. Καὶ ὁ δοῦλος ἀνεχώρησε κατευθυνόμενος πρὸς δυσμάς.

Ἀλλ' ὀλίγους μῆνας βραδύτερον ἐπέστρεψεν εἰς τὸν παλαιόν του κύριον ἐν ἐλεεινῇ καταστάσει χωρὶς νὰ ἔχη εὔρει τὰ δάση του.

«Βλέπεις λοιπὸν» εἶπεν ὁ Κόρρα. «Ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι καλὸς καὶ εἰς οὐδένα θὰ δώσω τὸ δικαίωμα νὰ ἰσχυρισθῇ τὸ ἀντίθετον. Ταξίδευσσε ἀκόμη μίαν φορὰν καὶ ζήτησε τὰ δάση σου πρὸς ἀνατολάς. Ἴσως εὐρίσκοντα πρὸς αὐτὴν τὴν διεύθυνσιν».

Ὁ δοῦλος ἀνεχώρησε. Καὶ εὔρε πρᾶγματι τὰ δάση του. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τὰ ἀναγνωρίσῃ. Ἐπανῆλθε λοιπὸν ἐξηγτημένος καὶ διηγῆθη εἰς τὸν Κόρρα ὅτι εὔρε μὲν ἐνιαχοῦ δένδρα, πολλὰ δένδρα, ἀλλ' ὄχι τὰ ἰδικὰ του δάση.

«Χμ!». Ὁ Κόρρα ἔβηξε.

Στὸ σπίτι μου θὰ εὔρης πάντοτε κατοικίαν καὶ τροφήν» εἶπε μὲ θέρημν «μεῖνε λοιπὸν πλησίον μου. Χωρὶς πατρίδα δὲν πρόπει νὰ εἶσαι ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ὅταν ἐγὼ μεταβῶ εἰς συνάντησιν τῶν πατέρων μου θὰ φροντίζει γιὰ σὲ τὸ παιδί μου».

Τὸ γῆρας κατέλαβε βαθμηδὸν τὸν Κόρρα ἄλλὰ ἐκέκτητο δοῦλον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του. Ἐδίδεν εἰς αὐτὸν ἀρκετὴν τροφήν διὰ νὰ διατηρήσῃ τὰς δυνάμεις του, καὶ ἐτήρει αὐτὸν καθαρὸν διὰ νὰ μὴ ἀσθενήσῃ. Κατὰ ἀνάλογα διαστήματα καὶ ὁσάκις βέβαια τὸ εὔρισεν εὔλογον μετεχειρίζετο τὴν μᾶστιγα διὰ νὰ τὸν διατηρῇ εὐπειθῆ καὶ ταπεινόφρονα.

Ἀλλὰ παρεῖχεν εἰς αὐτὸν καὶ εὐκαιρίας ἀναπαύσεως διότι

κάθε δικτώ είχε την αδειαν ο σκλάβος να κάθεται επί ενός λόφου και να ατενίζει προς δυσμιάς.

Οι άγροί του Κόρρα απέφερον πολλούς καρπούς, ήγγόρασε δάση τὰ ὅποια παρείχον εἰς αὐτὸν ξυλείαν ἐπιτρέπουσαν νέας οἰκοδομίας. Καὶ ὁ δοῦλος ἔκοπτε δένδρα μὲ ὄρεξιν καὶ ζῆλον. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Κόρρα ἔκαμιν ἀρκετὰ χρήματα. Καὶ μίαν ἡμέραν ήγγόρασε καὶ μίαν δούλην.

Μετὰ παρέλευσιν μερικῶν ἐτῶν ὁ δοῦλος εἶχεν ἀποκτήσει ἕξ παιδιὰ μεγάλα, τὰ ὅποια εἰργάζοντο δια τὸν Κόρρα μὲ ὄσιν ἐπιμέλειαν καὶ ὁ πατήρ των. «Μόνον ὅταν κανεὶς ἐργάζεται περὶ ὁ καιρὸς» ἔλεγεν. «Καὶ ὅταν θὰ περάσῃ ὁ καιρὸς θὰ μεταβῶμεν κουρασμένοι εἰς τὰ αἰῶνια δάση». Τὰς δὲ ἐργατὰς ὠδήγει τοὺς υἱοὺς του ὑψηλὰ εἰς τὸν λόφον καὶ ἐνώπιον τοῦ δύνοντος ἡλίου ἐδίδασκεν εἰς αὐτοὺς τὴν νοσταλγίαν.

Ὁ Κόρρα ἔγινε πλέον ἐσχατόγηρος. Ἦτο πάντοτε γέρον, ἀλλὰ τώρα οὐδὲν ἄλλο εἶχε μείνει εἰς αὐτὸν παρὰ τὸ γῆρας. Ὁ υἱὸς του ἦτο ἐκ γενετῆς φιλάσθενος. Ἄλλὰ δὲν εἶχον νὰ φοβῶνται κανένα διότι ἕκαστος ἐκ τῶν δούλων του ἠδύνατο δι' ἐνὸς μόνου κτυπήματος ροπαλοῦ νὰ φονεύσῃ ἄνθρωπον. Ἦσαν ἄνθρωποι μὲ ἰσχυροὺς μυῶνας καὶ ὠραῖον ἔξωτερικόν, οἱ δὲ ὀδόντες των ἦσαν ἰσχυροὶ ὡς οἱ τῆς τίγρεως. Τὰ χρόνια ὅμως ἦσαν ἥσυχα. Καὶ οἱ δούλοι ἐκράδαινον τὴν εἰρημικὴν ἀξίνην καὶ ἔκοπτον δένδρα.

ΤΟ ΑΣΤΡΙ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ

Ἦερο ἀστρὶ σὰν ἔγερναν τ' ἀπόσκια κάθε βράδν
Μὲ φῶς ἀπόκοσμο ἔλουζε τὴ κοιμισμένη γῆς
Κι' ὅθε οἱ ἀχτίδες του ἔπεφταν ἐδιῶχναν τὰ σκοτάδια
Ποῦ ἐκρύβαν τὴν πεντάμορφη τὴν ὄψη μᾶς αὐγῆς.

Τοῦ βιβλικῶ Παράδεισου ζωγράφισε τὴ πλάση
Καὶ κάτω ἀπ' τὴ γαλήνη του σκυφτοὶ καὶ βυθισμένοι
Πάνω σὲ πάπυρο ἔσερναν τὸ μαγικὸ κοντύλι
Ἰεροφάντες ξακουστοὶ καὶ μύστες ἐμπνευσμένοι.

Σὲ θά ασσεσ καὶ σὲ στεριῆς, σὲ ἀνθῶνες καὶ σὲ στέλπες
Πιούσια τὰ δῶρά του ἔρριχνε καθεὶς νὰ τὰ ὀρεχτῆ
Ἄπ' τὰ Ἰμαλαῖα ἀπλώνονταν ὡς τῖς κορφῆς τοῦ Ὀλύμπου
Μὰ ἦταν κρυφὸ καὶ τό βλεπαν μονάχα οἱ διαλεχτοί.

Ἄτεχνοι τὸ πρωτόειδαν τεχνῖτες Πυραμίδων
Καὶ τὸ κρυφοκαλιάρωσαν ἐνὸς Ναοῦ οἱ Ἐργάτες,
Μεθοῦσαν σὰν τὸ κύτταξαν ἐκεῖνοι ποῦ ἀραδιάσαν
τὰ παραμῦθια τὰ παλιὰ καὶ τῖς Μαχαβαράτες.

* Τὸ Ἄστρὶ τῶν Μάγων—μέσα σὲ μιὰ σειρά ὑπερόχων πλαστικῶν εἰκό-
νων καὶ εἰς μουσικὸν τόνον ἐξόχως ὑψηλόν—συμβολίζει τὴν πηγὴ τῆς Δυνά-
μεως, τῆς Ὄμορφιάς καὶ τῆς Ἀλήθειας ποῦ στέκονται θεμέλια στοῦ Ἡθικοῦ
κόσμου τὴν πλάση. Αὐτοῦ τοῦ ὠραίου ποιήματος εἶναι ἓνα κομμάτι μονάχα
δημοσιευμένο σὲ μιὰ ἐφημερίδα τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὀλόκληρο τὸ δημοσιεύει
πρώτη φορὰ ἡ «ΑΥΓΗ» καὶ τὸ χρωστᾷ στὸν κ. Γ. Ζευγάλη, ἐξάδελφο καὶ
φίλο τοῦ Ποιητοῦ, ποῦ ἡ Νεοελληνικὴ φιλολογία τόσο γρήγορα τὸν στερήθηκε.

Σημ. Διευθ.

Στὰ χρόνια τ' ἀνιστόρητα, τὰ πέτρινα τὰ χρόνια
 Ἄργα κ' ἀνάργια ἐπρόβαινε στὸ θόλο τ' οὐρανοῦ.
 Κ' ἔσταζε φῶς ἀθάνατο κ' ἔχυνε φῶς παγκόσμιο
 Στὰ μάτια τὰ τρισκότεινα κάποιου Τυφλοῦ τρανοῦ.

Στὴν νύκτα τὴν ἀσάλευτη ποῦ τελειωμὸ δὲν εἶχε
 Στὸ κάθε ποῦμα ἐχάριζε καὶ σχῆμα ὅπως καὶ χοῦμα,
 Λαμπύριζε ἀβασίλευτο κ' ὁ Προμηθεὺς — ὁ Κόσμος
 Ἄπὸ τὸν ἄγριο βράχο του, τὸ βλέπει, βλέπει ἀκόμα.

Νεοαῖδες κρινοδάχτυλες καὶ τῶν δασῶν κυράδες,
 χορὸ τοῦ στήνουν ξωτικό κ' αὐτὸ φεγγοβολεῖ
 Καὶ μὰ ἀρμονία ἀσύγχριτη γιὰ χάρη του σκορπίζου
 Τῶν Φαύνων γλυκοφόρμιγγες, τῶν Πιστικῶν αὐλοί.

Σὲ μὰ ἐρημιά, μαύρη ἐρημιά, χαρούμενο ξανοίγει
 Τῆς Ἄνδρομέδας τὴ μορφή καὶ τοῦ Περσέα τὴ νίκη,
 Στοῦ Ταίναρου ὁ Τραγουδιστὴς τὴν ἄκρη καθισμένος
 Νὰ φέγγῃ τὸ παρακαλεῖ νὰ βρῆ τὴν Εὐριδίκη.

Στὴν λάμψη του ἀντιφέγγιζαν, τοῦ Μαραθῶνα οἱ κάμποι
 Καὶ τὰ νερὰ ἐφωσφόριζαν τοῦ Αἰγαίου τὰ γαλανά,
 Οἱ ἀχτίδες του ἐσυντρίβουνταν ἐπάνω στὸ κοντάρι
 ποῦ στὴν Ἀκρόπολι ψηλὰ κρατοῦσε ἡ Ἀθηνᾶ.

Στῆς Ἐλευσίνας ἔλαμπε τὶς μυστικὲς γιορτάδες
 Κι' ὁ Δῆμος ὁ θεόβουλος τὸ ἐθώρειε ἀπὸ τὴν Πνύκα
 Κ' ἔδινε πάντα κ' ἔδινε τὸ ἄστροι τὸ μαγεμένο
 Στὸν Τραγικὸ τὴ δύναμη, στὸ Λυρικὸ τὴ γλύκα.

Ὁ Πλάτωνας τὸ ἐκύτταζε συχνὰ τὸ ἄστροι τῶν Μάγων
 Κ' ἐκρυφορόταγε γι' αὐτὸ τὸ θεῖο του ἄλογισμὸ....
 Μέσα στὴ βαρβαρότητα φωτόλουε τὸ δρόμο
 Ποῦ θὰ περνοῦσε ὁ Νικητὴς μὲ τὸν πολιτισμὸ.

Λάμπει καὶ φέγγει ἀδιάκοπα καὶ πάντα ὅταν τὸ βλέπουν
 Μακάρια οἱ Μένανδροι γελοῦν καὶ κλαῖν πικρὰ οἱ Αἰσχύλοι,
 Τὴν πέτρα τὴν ἀδούλευτη δουλεύει ὁ Προαξιτέλης
 Καὶ στῶν Ἰκτίνων τὰ σφυριά κάποιι σαλεύουν στύλοι.

Μέσα στῶν φιλοσοφικῶν σχολειῶν τὶς δοξασίες
 Τὴν Ἀναζήτησι ὀδηγεῖ σὲ στοάτα φωτεινὴ
 Καὶ Κάτωθι του ξενυχτοῦν τὴ Λύση ψηλάφωντας
 Ἄλχημιστὲς παλιοῦ καιροῦ, Σωκράτες τωρινοί.

Διάνοιες ποῦ θαυματουργοῦν τὸ βλέπουν μὲ λαχτάρα.
 Μεσ' ἀπὸ κάποιας φυλακῆς τὶς σιδερένιες γκαρίες
 Κι' ὅταν ζυγῶνι πρὸς τὴ Γῆς τὴν καταδικασμένη
 Ὁ Νοῦς ἀνιστυλῶνεται, σωριάζονται οἱ Βασίλειες.

Διαβαίνει πάντα ἀκούραστο κ' οἰστορήλατο κ' ὄραϊο
 Πάνω ἀπὸ κρυσταλλόπυργους καὶ κάτω ἀπὸ στοῆς
 Καί, βασιλεὺς ἀπόλυτος καὶ κύρης, διαφεντεύει
 Λαῶν στρατοκοπήματα κ' ἀντάρες καὶ βιές.

Πνεῦμα ὑπερκόσμιο..... Ὡ ὄμορφα τρανὴ καὶ παναίονια
 Ποῦ τῶν ἀρχαίων ὁ θησαυρὸς κρατάει καὶ πάντα κρύβει,
 Ποῦ ἀκέραιο ἀποθεώθηκες κ' ἐπέταξες ἐπάνω
 Ἄπ' τῆς Β, θλεῖμ τὸ ταπεινὸ κ' ἐρημικὸ καλύβι,

Πνεῦμα ὑπερκόσμιο, ποῦ σκορπᾷ τῆς μάθησις τὸ γάλα
 Καὶ παίρνεις ἀπ' τὸν ἄνθρωπο καὶ πάθη καὶ ντροπὲς
 Καὶ μὲ μυστήριο ἀνέγγιχτο κάθε ψυχὴ θαμπώνεις
 Μ' αὐγερινοῦ φωτοβολῆς καὶ μὲ σπαδιοῦ ἀστραπῆς.

Πνεῦμα ὑπερκόσμιο, ποῦ περνᾷς κ' ἀπάνωθι μας χύνεις
 Τῆς σκέψης τὸ ἄκρατο κρασί καὶ τοῦ καλοῦ τὸ μέλι,
 Ποῦ ὁ θεῖος διαλαλητὴς κ' ἐκεῖνος σαστισμένος
 Πότε σὲ κράζει Ἀλέξανδρο καὶ πότε Ἀριστοτέλη

Πνεῦμα ὑπερκόσμιο, ποῦ ἔμαθες τὸ κτήνος νὰ συντριβῆς
 Μὲ Γολγοθᾶδων σταυροποιούς, μὲ νίκες Μαραθῶνων,
 Ποῦ τὴ μεγάλη ἑλληνικὴ διάνοια ἔχεις στήσει
 Ἄσπίδα τροπαιόφορη στὴ θύρα τῶν Αἰώνων.

Πνεῦμα ὑπερκόσμιο, ἀθάνατο, τῶν Μάγων δορυφόρε,
 Ποῦ φεγγαρίσιο ἐφώτισες τὸ πῶδ τρανὸ Βασίλειο
 Τοῦ κόσμου τοῦ κατάδικου, πότε καὶ πάλι, ἀστροί μου,
 Πότε καὶ πάλι θὰ φανῆς καὶ θὰ σὲ δοῦμεν Ἡλιο:.....

Ο ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΟΣ

Μετὰφρασις Ἰριδος

II

Πολλὲς φορὲς προσελάθησεν ἀργότερα ὁ Ἄνδρέας νὰ ἐνθυμηθῆ
 πῶς βγήκεν ἀπὸ τὸ γραφεῖον τοῦ θεάτρου, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε
 Γιὰ ἓνα μόνον πράγμα ἦταν βέβαιος — τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε συμβῆ ποτὲ
 στὸ διάστημα εἴκοσι πέντε ἐτῶν — ὁ καθένας ἐπιζητοῦσε τὴν συντρο-
 φιάν του εἰς τὸ γραφεῖον.

Εἶχε χάσει τὸν δρόμον, γυρίζοντας στὸ σπίτι, εἶχε παραπλανηθῆ
 εἰς ἓνα τμήμα τῆς πόλεως ἐντελῶς ἄνωστον γι' αὐτόν, εἰς μιὰ βαβυ-
 λωνία ἀπὸ νέα σπίτια, καινούργιες γέφυρες, νέους δρόμους. Μαρμά-
 ρινες ἀσχηρῆς ἐπάνω στὲς ὁποῖες ἐκύλιον τὰ κύματα μιᾶς νέας ζωῆς,
 γεμάτης δύναμιν καὶ σφοδρῆς, φοροῦτα ἐδῶ, ἐμπορεύματα ἐκεῖ, ἀποικίαι
 ὀλόκληροι μεγαλοπρατῶν ἐπιχειρήσεων. Ὅλα διαφορετικά, ὅλα σὰν νὰ
 τὰ εἶχε φέρι κάποια μαγικὴ νύκτα.

Ὁ Ἄνδρέας ἐκπληκτος προχωροῦσε βιαστικά κα' ἐπανελάμβανε
 διαρκῶς: «ἓνας νέος κόσμος! ἓνας νέος κόσμος!»

Μήπως δὲν ἦτανε θαῦμα; — Νὰ γίνῃ τὸ ἔργον του δεκτόν, τὸ
 ἔργον του! Αὐτὰ δὲν θὰ συνέβαιναν ποτὲ στὸν παλαιὸν καιρὸν. Τὴν
 στιγμὴν ποῦ αὐτὸς ἠσχολεῖτο μὲ τοὺς ἀριθμοὺς στὸ γραφεῖον του
 καὶ μὲ τὰ ὄνειροπολήματα στὸ σπῆτι, ὁ κόσμος εἶχε μεταβάλει μορφήν.
 Ἦτανε βράδυ πλέον ὅταν ἡ περιπλάνησίς του τὸν ἔφερε τέλος κοντὰ
 στὸ βασιλικὸν θέατρον. Μία δύναμις τὸν ἔσερνε μέσα. Τὰ λεπτὰ, ποῦ
 τοῦ ἔμειναν κέρδος ἀπὸ τὸ γέφυμα τῆς σημερινῆς ἡμέρας, ἔφθασαν
 ἴσα ἴσα ἓνα εἰσιτήριον γιὰ τὸν ναὸν αὐτόν, ὅπου γογγύοντα ἴσως θὰ
 ἔβλεπε τὲς προσφιλεῖς σιλουέτες τῆς φαντασίας του νὰ ζωντανεύουν
 καὶ νὰ γεμίζουν μὲ βαθειὰ συγκίνησι τὴν καρδιὰ ἀνθρώπων, ποῦ
 θὰ ἔχουν ἀντίληψιν περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ θὰ παρακολουθοῦν μὲ προ-
 σοχήν, συγκαταῶντας κα' αὐτὴν τὴν ἀναπνοὴν των.

Με πολλὸν κόπον βρήκεν ὁ Ἀνδρέας μιὰ θέσι στὴν τελευταία γαλερία μιὰ τελευταία θεσοῦλα. Ἐμαζεύετο εὐγενικά, ὅσο μπορούσε περισσότερον στὴν ἐμφάνισιν νέου θεατοῦ, ποῦ ἐδείκνυον ἄλλος πολὺ καὶ ἄλλος λίγο τὴν ἐπιθυμίαν νὰ καταλάβουν τὲς ἐμπροσθινὲς θέσεις. Με τὸ νὰ σπρώχνεται ὁμως διαρκῶς πρὸς τὸν τοῖχον, στὸ τέλος κατόρθωνε μόλις νὰ παρακολουθῇ τὴν παράστασιν. Ἄλλὰ καλύτερα ἔτσι. Γιατί ναι μὲν ἦτο ἠναγασμένος νὰ κρατιέται ἀπὸ ἓνα σίδερο τῆς στέγης καὶ ν' ἀκουμβᾶ τὸ γόνατο εἰς ἓνα πάγκο, ἀλλ' ὅταν ἐτέντωνε τὸν λαιμό του πρὸς τὰ ἐμπρὸς κατόρθωνε νὰ βλέπῃ τὴν μισὴ σκηνή.

Ἔτσι ἤλπιζεν ὅτι δὲν θὰ χάσῃ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς παραστάσεως.

Ἐπαίχθησαν δύο κωμωδίες, μία μονόπρακτος καὶ μία με περισσότερες πράξεις. Τὸ πρῶτον ἔργον ἤρχισε. Μία ἀπλὴ ὑπόθεσις ἀλλὰ γεμάτη με ἐσωτερικὴν πλοκὴν. Οἱ χαρακτήρες λεπτοὶ καὶ θετικοί, ἀνθρωποὶ παρμένον ἀπὸ τὴν ζωὴν, πλούσιοι εἰς ἀδυναμίας καὶ πλάνας, ἐν τούτοις γεμάτοι ἐνδιαφέρον καὶ ἀξίαν. Κι' ἐκεῖνος ὁ διάλογος! — τί χάρις καὶ τί πνεῦμα — Ὁ Ἀνδρέας δὲν ἔχανε λέξιν, ἀπλάμβανε ἀλλὰ κι' ἐλυπεῖτο.

«Τόσον ὄμορφα» μιλοῦσε με τὸν ἑαυτὸν του «τόσον ὄμορφα δὲν θὰ τὰ καταφέρῃς ποτέ. Οὐδέποτε θὰ βροῦνε τόσον καθάρια ἔμφρασι αἱ σκοτεινὲς σου σκέψεις κι' εἰς τέτοιαν φόρμαν. Σὲ σένα εἶναι ἀπηγορευμένη αὐτὴ ἡ παιχιδιάρια χάρις, αὐτὸ τὸ εὖθυμο φινάλε, κι' ἂν ἐκοπίασεν ὁ συγγραφεὺς εἶναι τοῦλάχιστον ἐξησφαλισμένος ὁ θρίαμβός του.

Τὸ μικρὸν ἔργον ἐτελείωσε με μιὰ ἀπροσδόκητη καὶ ὁμως ἔξυπνη, ἀσυνείδητη μεταστροφή.

Ὁ Ἀνδρέας ἐτοιμάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰ χειροκροτήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἀντηχοῦσε τὸ κτίριον, ἀντὶ τούτου ἐπικρατοῦσεν ἄκρα ἡσυχία. Στὴν πλατεῖαν οἱ θεαταὶ σηκώθηκαν ἀπὸ τὰς θέσεις των κι' ἐγύρισαν τὴν πλάτην των πρὸς τὴν σκηνήν. Μερικὰ ἀραιὰ χειροκροτήματα στὴν δεύτερη γαλερία συνήντησαν ζωηρὰν ἀντίστασιν, ἀκούσθησαν καὶ μερικὰ σφυρίγματα.

«Ἀκόμη αὐτὸ ἔλειπε» λέγει κάποιος καὶ σφυρίζει δυνατὰ γελῶντας τὸν μιμοῦνται καὶ οἱ γείτονές του.

«Τί εἶν' αὐτά;» λέγει μέσα του ὁ Ἀνδρέας «ὥστε ἐμεγάλωσαν

τόσον αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ κοινοῦ; Τοὺς φαίνεται πειὸ λίγο τὸ ἐξαιρετικὰ ὄραϊον;..... Πῶς θὰ τὰ βγάλω πέρα με τέτοιους κριτάς;»

Ἡ αὐλαία ὑψώθηκε πάλιν. Ἄρχισε τὸ δεῦτερο κομμάτι. Μιὰ χοντροκωμωδία ἐσχόρπισεν ἀμέσως τὰ γέλοια εἰς ὅλας τὰς σειρὰς τοῦ θεάτρου καὶ ὁ Ἀνδρέας γελοῦσε μαζί. Ἄλλὰ δὲν ξαναγέλασε πειὰ. Γιατί δὲν ἄργησε νὰ μεταβληθῇ τὸ ἀθῶον ἀστεῖον εἰς ἀσυναρτησίες, ἢ ἐξέλιξις ἦτο πλέον ἀκαταλόγιστος, αἱ σι'ουέτες στὴν σκηνὴν δὲν ἦσαν ἄλλο, παρὰ καρικατοῦρες, μιὰ κωμωδία γιὰ καραγκιοζοπαίκτην.

Ποιὰ προσβολὴ γιὰ τὸ κοινόν! Τί τόλμη, νὰ τοῦ παρουσιάσῃ ἓνα ἔργον, ὅπου ὁ συγγραφεὺς ἐπελόγησε νὰ τοῦ διαγείρῃ ταπεινὰς ὁρμάς, παιδικὴν περιέργειαν, ἀκαλαισθησίαν καὶ χαρὰν, ἀλλὰ ἀγρίαν καὶ πρόστυχην.

Ὁ Ἀνδρέας ἀνετόξιασε στὴν σκέψη ὅτι τώρα ἡ ἀγανάκτησις θὰ ἦτο γενικὴ, καὶ ὅτι χωρὶς ἄλλο θὰ ἐπενέβαινε τὸ πλημμελειοδικεῖον.

Καὶ πάλιν ἠπατήθη. Ὁ ἐνθουσιασμός ἐμεγάλωνεν ἀπὸ πρᾶξιν εἰς πρᾶξιν ὁ συγγραφεὺς ἐκλήθη πικρὰς φροῆς, ἀλλ' ἂ ἐφάνηκε μόνον στὸ τέλος τῆς τελευταίας πράξεως. Τί ἐμφάνισις! Ἦτο τόσον ἀδύνατος ποῦ ἔ ὁμίξε κανίς ὅτι θὰ σπάσῃ. Ἐπροχώρησε σιῶντας καὶ λιγῶντας ὡς τὸ προσκήνιον καὶ ὑπεκλίθη μ' ἓνα θρασὺ χαμόγελο.

Δὲν εἶχεν ἄδικον, ποῦ ἐστήριξε τὸ ἔργον του στὴν χαμέρπειαν αὐτὴ ὑπεδέχθη τώρα με ἀλλαλαγμοὺς τὸν ποιητὴν τῆς, τοῦ ἐδημιούργησε μιὰ ταραχώδη νίκην.

Μὰ ἦταν λοιπὸν ἀλήθεια; Καὶ νὰ γίνωνται ὅλα αὐτὰ μέσα στὸν ἱερὸν χώρον ὅπου ἡ θεία τέχνη πάντως εἶχε δρέψῃ τοὺς ὄραϊότερους στεφάνους δάφνης!

Ὅλοι ἐσηκώθησαν ἀπὸ τὰς θέσεις των. Ὁ Ἀνδρέας ἐφθασε με τὰ πλῆθος στὴν σάλα καὶ ἀναπνέοντας βαθεῖα στηρίχθηκεν ἐδῶ σὲ μιὰ κολόνα, ὅπου εἶχον κολλήσῃ τὴν ρεκλάμας τῆς ἐπομένης ἡμέρας.

Ἐδιάβασε τὸ δελτίον τοῦ θεάτρου, τὰς τιμὰς τῶν θέσεων, τὸ πρόγραμμα τῆς ἐβδομάδος. Γιὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἦτο γραμμένον «διὰ πρῶτην φορὰν: Ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος».

Κύματα αἵματος ἀνέβηκαν στὸ πρόσωπόν του καὶ τὰ γόνατά

του ἐλύσαν. «Ὁχι ἀκόμη; ὄχι ἀκόμη!» φώναζε δυνατὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ.

Ὅσοι ἐστέκοντο κοντὰ του γύρισαν καὶ τὸν κύτταξαν μὲ ἐκπληξιν, μερικοὶ μάλιστα ἐγέλασαν. Ἐκεῖνος ἔγινε κάτοχος καὶ ἐξιφανίσθηκε σὰν τρολλὸς μέσα στὸ ἀνθρώπινον ρεῦμα, ποῦ ἐσπρώχνεται πρὸς τὴν ἔξοδον.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθε πρῶτος στὸ γραφεῖον κ' ἄρχισε νὰ τακτοποιῇ τὰ χαρτιά του μὲ τόσον ζῆλον, ὥσάν νὰ ἤθελε νὰ μὴ τελειώσῃ ποτὲ αὐτὴ ἡ ἀσχολία.

Οἱ συναδέλφοί του τὸν ἐρώτουσαν τί εἶχε τέλος πάντων, ὁ δὲ οἰκονομικὸς ἔφορος Ζαῖντελμαν τοῦ εἶπε: «Ἄν εἴσθε ἄρρωστος νὰ πᾶτε στὸ σπῆτι.»

Ἄλλὰ δὲν ἦτο ἄρρωστος, μόνον φοβερὰ μελαγχολικὸς καὶ κυριευμένος ἀπὸ τὸν πόθον νὰ φανῇ χρήσιμος στοὺς ἄλλους. Ἐξῆσε τὰ μολύβια ὅλων τῶν συναδέλφων του, ἐγέμισε τὰ μελανοδοχεῖα μελάνη καὶ ὅταν ὁ γραμματεὺς θέλοντας ν' ἀστειεύθῃ εἶπε πῶς πεινᾷ, ἀμέσως ἔτρεξεν ὁ Ἄνδρέας καὶ τοῦ ἔφερε μίαν ἄσπρη φραντζολίτσα ἀπὸ τὸν γειτονικὸν φούρνον.

Ἄρχε νὰ ἐκινεῖτο, ἀρχε νὰ μὴ ἐστέκετο στὸ ἴδιον μέρος, ἀρχε νὰ μὴ ἐκάθητο στὸ γραφεῖόν του, ἀπέναντι ἀκριβῶς τοῦ ὥρολογίου τοῦ τοίχου, τοῦ ὁποίου ὁ δείκτης σὰ νὰ ἐφαίνετο ὅτι ἐκινεῖτο, ἐμπρός, ἐμὸς — ἀδιακόπως — γιὰ νὰ φθάσῃ σὲ μίαν ὥρα — ὅσες φορές τὴν ἐσκέλετο, αἰσθάνετο πῶς ἀνορθώνονται αἱ τρίχες του.

Εἶθε νὰ τοῦ συγχωρήσῃ τὸ κράτος τὴν ἐργασίαν ποῦ ἔκαμεν αὐτὲς τὲς ἡμέρες. Ἦταν ἀχρηστὴ πέρα πέρα καὶ γιὰ πρώτην φοράν τοῦ ἔκαμε παρατήρησιν ὁ διευθυντὴς του.

Σ' αὐτὸν ποῦ ὑπῆρξε πάντοτε πιστὸς εἰς τὸ καθήκον του ἡ πρώτη του παραδρομὴ εἶναι ἡ πλέον ἀσυγχώρητος.

Γι' αὐτὸ καὶ ὁ οἰκονομικὸς σύμβουλος ἐπέπληξε τὸν Ἄνδρέα βαρεῖα καὶ στὸ τέλος τοῦ εἶπε: «Δὲν ξέρω τί ἔχετε σήμερον καὶ μοῦ φαίνεσθε ἀλλοιωτικὸς».

Εἰς ἀπάντησιν ὁ Ἄνδρέας ὑπεκλίθη μειδιώντας καὶ εἶπε μ' ἕνα τρόπον ἐπιπόλαιον ποῦ δὲν τὸν συνείθιζεν ποτέ: «Μάλιστα! μάλιστα!»

Ὁ Ἄνδρέας εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μὴ πάῃ στὴν παράστασιν τοῦ δράματός του. Πῶς συνέβη ὅμως νὰ εὐρίσκηται πολλὴ ὥρα πρὸ τῆς

παραστάσεως στὸν πρῶτο πάγκο τῆς τελευταίας γαλεορίας καὶ νὰ μὴ ἐννοῇ νὰ τὸ κουνήσει ἀπ' ἐκεῖ, παρ' ὅλον τὸν συνωστισμόν;

Ἡ πλατεῖα, τὰ θεωρεῖα ἐγέμιζον διαρκῶς ὅλοι ἐφλυαροῦσαν. Ἰδιαιτέρως ζωηρὰ ἐφαίνετο ἡ συζήτησις εἰς μιὰ παρέα ἀπὸ κυρίους στές πρῶτες σειρὰς κοντὰ στὴν ὀρχήστρα.

Μεταξὺ τῶν διέκρινεν ὁ Ἄνδρέας τὸν συγγραφέα τῆς κωμωδίας ποῦ εἶχεν πρὸ ἡμερῶν τόσῃν ἐπιτυχίαν.

Ἐπειτα προσήλωσε τὸ βλέμμα του μὲ ἐκπληξιν εἰς ἕνα θεαρεῖο, ὅπου ἐκάθητο μόνη τῆς μιὰ κυρία... Ὡ ἡδονή!... ὦ πόνος! Ἐκεῖνη, τὴν ὁποίαν ἀπὸ μακρὰ περιέβαλλε μὲ τόσῃν λατρείαν. Νὰ τὴν ὠδήγησεν ἀρά γ' ἐκεῖ ἡ σύμπτωσις, ἡ συνήθεια ἢ καμμιὰ προαίσθησις ὥστε νὰ εἶναι ὁ μάρτυς τοῦ θριάμβου ἢ τῆς ἀποδοκιμασίας τοῦ θαυμαστοῦ τῆς;

Ἐσχέλασε τὸ πρόσωπον μὲ τὰ χέρια του καὶ κατελήφθηκεν ἀπὸ ἕνα συναίσθημα πολὺ παράξενον. Τοῦ φάνηκε πῶς κάποιον δύναμις τὸν ἀνῆρπασεν ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ τὸν ἔφερον ὑψηλὰ σὲ μιὰ καθάρια φωτεινὴ ἀτμόσφαιρα.

Καὶ εἶδε τὸ ἴδιο πλῆθος πάλιν μπροστά του, πίσω του, νὰ συνωστίζεται πρὸς ἕνα ὀλόφωτο σπῆτι γιὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν ποίησίν του μὲ θρησκευτικὴν εὐλάβειαν. Τὸ ὄνομά του ἐπρόφεραν χιλιάδες στόματα, καὶ νὰ αὐτὸς στὴν σκηνὴν ἐπάνω. Μπροστά στὰ πόδια του ἦσαν σκορπισμένα στέφανα καὶ ἄνθη.

Καὶ ἡ ὥραία κυρία ἐκεῖ στὸ θεωρεῖον ἐπεδοκίμαζεν ὅσα ἔβλεπε μ' ἕνα κίνημα τῆς κεφαλῆς καὶ ἦταν γεμάτη θαυμασμόν. Πόσον ἐξεπλάγη ὅταν στὸ πρόσωπον τοῦ περιφήμου ποιητοῦ ἀνεγνώρισε τὸν μικρὸν καὶ δειλὸν ὑπάλληλον, μὲ τὸν ὁποῖον κάποτε πρὸ ἐτῶν εἶχε μιλήσῃ καὶ ποῦ ἐφύλαγε πάντοτε γι' αὐτὸν μιὰ γωνίτσα στὴν καρδιά τῆς... Καὶ τότε σὰν νὰ γέλασε κάποιος ἠχηρὰ στὸ αὐτί του: ἀνόητε, ξύπνα! Αὐτὰ ποῦ ὄνειροπολεῖς ἀπολαμβάνουν οἱ μεγαλοφρεῖς ἢ οἱ εὐτυχεῖς. Σὺ δὲν εἶσαι οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο!

Ἄλλὰ μιὰ ἄλλη μελωδικὴ φωνὴ τοῦ ἐψιθύριζε: ρέμβαζε, πωχὴ ἀνθρώπινη καρδιά, ρέμβαζε. Ἀπόλαυσε βαθειὰ τὴν μακαριότητα, ποῦ τώρα τὸ εἶναι σου γεμίζει, ὅταν θὰ σβύσῃ φύλαξε πιστὰ τὴν ἀνάμνησίν της. Ρέμβαζε, ρέμβαζε νανουρίσου μέσα σ' αὐτὴν τὴν πλάνην, κ' εὐχῆσου νὰ μὴν αἰσθανθῆς ποτὲ τὴν ἀλήθειαν. Ὅπως πίσω ἀπὸ

τὸ σῶμα τρέχει πάντα ἢ σκιά, ἔτσι ἀκολουθεῖ τὴν εὐτυχίαν ἢ λύπην, τὸν θορίαμβον ἢ ἀπογοήτευσιν, ἢ ἀηδία, ὁ πόνος!

Ἡ μουσικὴ ἄρχισε νὰ παίζῃ καὶ ἡ αὐλαία ὑψώθηκε.

Μὲ μᾶς ὁ Ἄνδρέας ἔγινε κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του.

Κάπου κάπου αἰσθάνετο νὰ τοῦ φεύγῃ ἓνα βάρος ἀπὸ τὴν καρδιά, γιατί τοῦ ἐφαίνετο πῶς δὲν ἦταν τὸ δικό του ἔργον, παρὰ ἓνα ἄλλο ποῦ εἶχε κατὰ τύχην τὸ ἴδιο ὄνομα. Ἄλλ' ἤκουσε πάλιν τοὺς τορνευμένους στίχους του, καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἔβλεπε κάποιαν ὁμοιότητα εἰς τὰ πρόσωπα ποῦ ἐκινουῦντο ἐπάνω στὴν σκηνὴν καὶ τὲς σιλουέττες, ποῦ ἐδημιούργησεν αὐτὸς μὲ τὴν φαντασίαν.

Ὁ «Μᾶρκος Αὐρήλιος» ἀκολούθησε τὴν τύχην τῆς μονόπρακτικῆς κωμωδίας, ποῦ εἶχε παιχθῆ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν.

Τὸ κοινὸν ἄφησε νὰ παρέλθῃ σιωπηλὰ ἢ παράστασις του. Στὸ τέλος ἀκούσθησαν καὶ ὀλίγα ἀραιὰ χειροκροτήματα, ἀπὸ τὴν δεύτερην γαλερίαν, ἀλλὰ δὲν ἐπροκάλεσαν πουθενὰ ἐνθουσιασμόν. Οἱ ἄνθρωποι ἐβιάζοντο νὰ βρεθοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ θέατρον, χωρὶς νὰ τοὺς μέλλῃ ποσῶς γὰρ τὸ τέλος τοῦ νέου ἔργου.

Ὁ Ἄνδρέας ἐγύριζε μὲ βαρεῖα βήματα.

Χιόνι ἔπεφτε πυκνὸ, πυκνὸ, ποῦ καθὼς τὸ παρέσερνεν ἡ θύελλα συναντοῦσε τὸ ζεστὸ πρόσωπον τοῦ Ἄνδρέα, ἔλυωνε καὶ τὸν ἀνακούφιζε λιγάκι.

Ὅσον ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὴν πόλιν τόσοι ὀλιγώτεροι ἐγίνοντο καὶ οἱ διαβάται στοὺς δρόμους. Μόνον στὲς ταβέρνες μπροστά ἐστέκοντο ἀκόμη μικρὲς παρέες ἑργατῶν. Ἐνας μεθυσμένος ἔκλεισε τὸν δρόμον στὸν Ἄνδρέα καὶ ἄρχισε νὰ βοῖζῃ πίσω του, ὅταν ἐκεῖνος τὸν ἔσπρωξε παράμερα καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμόν του.

Ἐνῶ ἔφθανε στὸ σπῆτι του εἶδε κάποιον νὰ βηματίζῃ ἐπάνω κάτω καὶ νὰ κτυπᾷ τὰ πόδια του κάτω γὰρ νὰ τὰ ζεστάνῃ.

«Λοιπὸν;» τοῦ φώναξε μὴ πολὺ γνωστὴ φωνὴ καὶ ἓνα πολὺ γνωστὸ ἰσχνὸ χέρι στηρίχθηκε σὰν μολύβι ἐπάνω στὸν ὄμῳ του. «Δὲν μπόρεσα νὰ ἔλθω στὸ θέατρο. Τὸ παιδί μου εἶναι ἄρρωστο, καθὼς καὶ ἡ γυναῖκά μου. Πῶς πῆγε;»

«Δὲν ξεύρω» ἀπήντησεν ὁ Ἄνδρέας «μοῦ φαίνεται, ἄσχημα. ὦ, φίλε μου ἐσφάλαμεν' ἐγὼ δὲν εἶμαι ποιητής».

«Μὴ βλασφημεῖς» φώναζεν ὁ Τσίγγλερ «εἶδαι ποιητής, μὰ σήμερον οἱ ἄνθρωποι δὲν γουστάρουν τοὺς ποιητάς».

Τὴν ἐπομένην ὅταν ὁ Ἄνδρέας μπῆκε στὸ γραφεῖον παρέτηρησε μεταξὺ τῶν συναδέλφων του κάτι πὶ τὸ ἐξαιρετικόν. Κάτι ψιθύριζαν ὁ ἓνας στὸν ἄλλο, μὰ ὅταν τὸν ἔβλεπαν νὰ πλησιάζῃ σιωποῦσαν,

Ὁ Γραμματεὺς πῆρε μὲ ὀρμὴ τὴν ἐφημερίδα ἀπὸ τὸ γραφεῖόν του καὶ ἀπεροφρήθη τάχα μὲ τὴν ἀνάγνωσίν της.

«Τὸ χρονολόγιον τοῦ κυβερνητικοῦ ὀργάνου ἔχει σήμερον μὴ θαυμασιὰ κριτικὴ τοῦ Μόρις Ταλμάιερ;» εἶπε δυνατὰ. «Γνωρίζω τὸν χρονολόγον, τὸν συναντῶ πολλὰς φορὰς στὸ γυναικαδέλφου μου τοῦ βιβλιοπώλου. Εἶναι νέος ἀκόμη, πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐπαίχθηκε μὴ κωμωδία του, ποῦ ἄρесе φοβερὰ στὸν κόσμον. Εἶναι γάγκας, ἀλλὰ σὰν τὸν διάβολον ἔξυπνος. Ἐδῶ κάνα λόγον γὰρ κάποιον ἄτυχον ποιητὴν, τοῦ ὁποῖου χθὲς στὸ βασιλικόν θέατρον ἀπεδοκιμάσθηκεν ἓνα δράμα. Διάβασε Μοῦτ, θὰ γελάσῃς».

Μὲ παγωμένα χέρια πῆρεν ὁ Ἄνδρέας τὴν ἐφημερίδα καὶ διάβασε τὴν κριτικὴν ποῦ ἀνεφέρετο στὸ ἔργον του.

Ὁ κριτικὸς, περιέγραφε τὴν ὑπόθεσιν κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἦταν γέννημα μᾶς ἀνοησίας. Ἐπειτα ἔπανε ν' ἀσκολεῖται, μὲ τὸ ἔργον καὶ ἔστρεφε τὰ βέλη του κατὰ τοῦ συγγραφέως. Προσπαθοῦσε ν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν εἶχε τάλαντον, ἀντίληψιν, χαρακτῆρα. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἰς ἓνα ὕφος τόσο κωμικόν, ποῦ ὑπενθύμιζε τὸν παλιάτσον στὸ ἵπποδρόμον.

«Λοιπὸν, τί λέτε;» ρώτησεν ὁ γραμματεὺς «Πῶς θὰ φανοῦν ἀράγε στὸν ἄμοιρον ποιητὴν αὐτὰ, ὅταν τὰ διαβάσῃ;»

«Σὰν νὰ τοῦ ἔδινε ὁ παραγκιόζης μὴ φάπα» ἀπήντησεν ὁ Ἄνδρέας καὶ κἀθησε στὸ γραφεῖον του.

Μὴ φάπα! ποῦ θὰ προκαλοῦσε τὰ γέλια καὶ τ' ἀστεία. Ἡ τελευταία ὀρμωτέρα δημιουργία τοῦ πνεύματός του δὲν ἦταν ἄξια οὔτε κἂν μᾶς σοβαρᾶς κριτικῆς.

Ποτὲ ἔως τώρα δὲν σκέφθηκε τί ἡλικίαν εἶχε καὶ ἔξαφνα τὰ σαράντα πέντε του χρόνια τοῦ ἐκάθισαν σὰν μολύβι στὴν καρδιά. Τί καλὸν νὰ περιμένη ἀκόμη ἀπὸ τὸ μέλλον! —Γι' αὐτὸν μέλλον δὲν ὑπῆρχε πλέον— Τί νὰ ἐλπίζῃ πειὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ἀφοῦ στὸ διάστημα μᾶς ὀλό-

κλήρης ζωῆς, τυφλά καὶ χωρὶς κρίσιν ἐδημιούργησεν ἔργα χωρὶς ἀξίαν καὶ σκοπόν;

Ὁ προορισμὸς πρὸς τὸν ὁποῖον ἔτανε ὅλην του τὴν ζωὴν, ἀπεδείχθη μωρός, ὅλα ἦσαν γελοῖα, αἱ ἐλπίδες του, αἱ ἐκστάσεις του, καὶ καὶ αὐτὴ ἡ καρτερικότης του. Καὶ αὐτὴ ἡ τόση ὑπομονὴ του ὠφείλετο εἰς κάποιαν ὑπερηφάνειαν.

Ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀξίωσις, δὲν ὑπάρχει παραίτησις.

Τώρα πὰ εἶχεν ἀνοικτὰ τὰ μάτια, τώρα ἔβλεπε τὴν οἰκτροῖαν του θέσιν καὶ τὸ χειρότερον ἀκόμη, τὸν ἔβλεπον οἱ ἄλλοι, οἱ ὁποῖα θὰ εἶχαν διαβάσει τὴν καταδίκην του.—Ναί, τὴν καταδίκην του.—Δὲν ἀμφέβαλλεν ὅτι τὸ μυστικόν του, ὁ θεὸς ξεύρει κατὰ ποίαν σύμπτωσιν, ἐπροδόθη. Φυσικά! ἔτσι θὰ εἶναι, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ φανῇ. Οἱ συνάδελφοί του θὰ παύσουν νὰ τὸν ἐκτιμοῦν, ἴσως καὶ νὰ τοῦ ποῦν: «Φύγετε, ἓνας ἄνθρωπος ποῦ ἔγινε καταγέλαστος δημοσίᾳ δὲν συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν τιμίον ἀνθρώπων».

.....Αἰσχρὸς! αἰσχρὸς!..... φρίκη ὀδύνη, ποῦ δὲν ὑποφέρεται, ποῦ δὲν καταδικάζεται—Τὸν τυλίγει, τὸν κρατεῖ σφικτά, γὰρ νὰ μὴν ἐλευθερωθῇ ποτέ, ποτέ!—Τὸ εἶναι του ἐνεκρώθη ἀπὸ τὴν πνοήν της.—Ὁ ἂν μπορούσε νὰ πεθάνῃ! Ἀλλὰ τέτοιο καλὸ ποῦ νὰ ἐλπίζῃ! Πρέπει πρῶτα νὰ περάσῃ ὅλα τὰ στάδια τοῦ πόνου, ποῦ διατρέχει τώρα μὲ τὴν σκέψιν του.

Κάποιος θόρυβος γίνεται μέσ' στὸ γραφεῖον, σκύβει τὸ κεφάλι πειὸ βαθυὰ ἐπάνω στὸ χαρτί, τὸ γεμᾶτο μὲ ἀριθμοὺς καὶ λέξεις. Τὰ μαῦρα σημεῖα τρέχουν δαιμονισμένα, σὰν φοβισμένα μυρμήγκια.

Τώρα ἀκούεται ψίθυρος, βήματα πλησιάζουν καὶ μιὰ φωνὴ λέγει: «Κύριε Μοῦτ!»

Πετιέται ἐπάνω.

Οἱ συνάδελφοί του στέκονται ἔμπρὸς του σὲ δύο πυκνὲς σιρῆς. Στὴν ἄκρην εἰς στάσιν μ' ἄγαλμα τῆ ὀικονομικὸς ἔφορος καὶ ὁ γραμματεὺς του.

«Τώρα» σκέπτεται ὁ Ἀνδρέας, «τώρα θὰ μοῦ ποῦνε, πῶς δὲν θέλουν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ συνεργασθοῦν μαζί μου καὶ ὅτι πρέπει νὰ ὑποβάλω τὴν παραίτησίν μου».

Ὁ ἔφορος ἐνετύφηνε μιὰ στιγμὴ στὸ ἐκπληκτὸ βλέμμα τοῦ ὑφισταμένου του καὶ ἔπειτα ἄρχισε μὲ ὕφος γλυκύ, δυνατὰ καὶ ἀργὰ

«Κύριε Μοῦτ, σήμερον ἐορτάζετε τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς δημοσίας ὑπαλληλίας σας. Ἐγὼ καὶ οἱ συνάδελφοί σας σᾶς προσκαλοῦμεν νὰ συμμετάσχετε εἰς τὸ μικρὸν πανηγυρικὸν δεῖπνον, τὸ ὁποῖον θὰ δώσωμεν σήμερον πρὸς τιμὴν σας εἰς τὸ ἐστιατόριον «Τὸ ἄσπρο ἀρνί»· θὰ εἴμεθα ἐκεῖ εἰς τὰς ἑννέα τὸ βράδυ».

Ὁ Ἀνδρέας βουβὸς ἐκύτταξε τὸν ἔφορον μὲ μάτια δλάνοικτα, ὅπου ἐξωγραφίζετο ἐκπλήξις, χαρὰ, ἀπερίγραπτος εὐγνωμοσύνη. Ἀπέσυρε τὰ χέρια του ἀπὸ τὴν πολυθρόνα ὅπου εἶχε στηριχθῆ γὰρ νὰ μὴ πέσῃ καὶ τὰ ἐσταύρωσε στὸ στήθος του ἐπάνω. Ἡθέλησε νὰ ὁμιλήσῃ, μὰ τὰ γόνατά του ἐλύγισαν ἐπνίγετο. Καὶ τότε κλαίοντας σὰν μικρὸ παιδί ἔπσε βαρὺς ἐπάνω στὴν πολυθρόνα.

Οἱ συνάδελφοί του δὲν εἶχαν φαντασθῆ, πῶς ἡ φιλικὴ αὐτὴ ἐκδήλωσις των θὰ εἶχε τόσον μεγάλην ἐπίδρασιν καὶ ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ τὴν ὄχι μικρότεραν συγκίνησίν του. Μερικοὶ ἐδοκίμασαν νὰ μειδιάσουν, ἀλλὰ δὲν τὰ κατάφεραν. Ὁ πρῶτος τμηματάρχης ἔκανε νόημα στὸν δεύτερον· μὰ τὸ πρόσωπόν του ἔκαμε μιὰ παράξενη σύσπαισι καὶ στὰ βλέφαρά του ἔτρεμε κάπ, ποῦ ἐφαίνετο ὅτι τοῦ προξενεῖ πόνον, γιὰτὶ ἐξαφνικὰ ἔστρεψεν ἄλλοῦ τὸ πρόσωπόν του, ὁ ἄλλος στραβομουτσούνιαζε, σὰν νὰ εἶχε πῆ ξύδι καὶ καθάριζ. τὴν μύτην του μ' ἓνα πολύχρωμο μανδύλι, μὰ μὲ τόσον θόρυβον, ὥστε ὁ γραμματεὺς δὲν κρατήθηκε καὶ τοῦ εἶπε: «στὸν δαίμονα, Χάινεζε ἔπρεπε νὰ γίνης σαλπικγκτής».

Ὁ οἰκονομικὸς ἔφορος Ζάιντελιαν, γὰρ τὸν ὁποῖον ἔλεγαν ὅτι εἶναι πολὺ σκληρός, ὥστε μετὰ θάνατον δὲν θὰ ἔλυωνε, ἀλλὰ θὰ μεταβάλλετο εἰς πίτουρα, κτύπησε τὸν Μοῦτ στὸν ὄμον καὶ τοῦ εἶπε μὲ πατρικὸν καὶ ἐνθαρρυντικὸν ὕφος: «Φανῆτε ἄνδρας».

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΙΔΕΑΙ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Ουδενμία θεωρία ανεστάτωσε τόσον την επιστήμην και επέδρασε τόσον επί του πνευματικού και ηθικού βίου όσον η θεωρία της εξέλιξεως· η θεωρία αυτή, ιδία δε η υπό του Δαρβίνου προβληθείσα έρμηγνεία αυτής, υπέστη ισχυράν κρίσιν κατά την τελευταίαν δεκαετίαν, μετ' αυτής δε και η περί του πρωτογενοϋς ανθρώπου γνώμη. Η έπομένη μελέτη, εκθέτουσα τὰ πορίσματα της έρεϋνης των τελευταίων έτών, παρέχει εις ημάς εικόνα της σημερινής καταστάσεως της επιστήμης και γνωρίζει τας συγχρόνους περί της εξέλιξεως και του πρωτογενοϋς ανθρώπου ιδέας.

* *

Τὰ γεωλογικά όρια παραμένουσι και σήμερα τὰ αυτά, τ. έ. η παγετώδης η πλειστόκαινος περίοδος. Πάσαι αι απόπειραι προς απόδειξιν της υπάρξεως του ανθρώπου προδ της περιόδου ταύτης ένανάγησαν. Παρά την περί του εναντίου γνώμην του Verworn και του Kjaatsch οι νεώτεροι δέν παραδέχονται πλέον ότι οι «ήώλιθοι» είναι τεχνητά κατασκευάσματα ανθρωπίνων χειρών· εις την μεταστροφην ταύτην μεγάλως συνετέλεσεν ο Sarasin, όστις απέδειξε συστηματικώς την μεγάλην όμοιότητα των υπό του κύματος έξεργαζομένων λίθων προς τὰ νομιζόμενα εκείνα ανθρώπινα κατασκευάσματα. Πάντως είναι αδύνατον να αποδείξωμεν ότι οι ήώλιθοι είναι δημιουργήματα ανθρωπίνης τέχνης.

Όσαύτως δέν κατέστη δυνατή αδιάβλητος απόδειξις υπάρξεως του ανθρώπου κατά την τριτογενή περίοδον επί τη βάσει απολιθωμάτων ανθρωπίνων σκελετών. Τὰ δηθεν εύρήματα του άμερικανού Ameghino επί του Monte Hermoso αποκρούονται υπό πάντων σχεδόν των ειδικών· τὸ αυτό συμβαίνει και ως προς τον ισχυρισμόν του Freudenberg περί ανακαλύψεως ίχνών ανθρωπίνου ποδός εν τριτο-

γενεί στρώματι παρά την Antwerpen. Ο Werth, ο τελευταίος περί του απολιθωμένου ανθρώπου γράφας φυσιοδίφης, λέγει τὰ εξής: «Είναι έντελώς άνωφελές να ζητούμεν άκόμη πραγματικών ανθρώπων εν τη τριτογενεί περιόδω . . . . . L'homme tertiaire n' existe pas . . . .»

Ός προς τον πιθηκάνθρωπον τον όρθιον του Dubois πάντες οι σύγχρονοι ζωολόγοι και φυσιοδίφαι καθ' όλον συμφωνούσιν εις την γνώμην ότι τὰ εύρεθέντα τεμάχια, κρανίον, μηρός και δύο όδόντες, ανήκουσιν εις έξαιρετικώς ανεπτυγμένον γίβωνα. Άλλως τε αι 15 έτη μετὰ την εύρεσιν γενομένη αιτίοτοι έρευναι κατέδειξαν ότι δέν πρόκειται περί πρωτογενοϋς περιόδου, αλλά περί πολυ μεταγενεστέρας. Εν πάση περιπτώσει επικρατεί γενικώς η γνώμη μεταξύ των ειδικών ότι ο πιθηκάνθρωπος οϋτος της Ιάβας ουδενμίαν σχέσηιν έχει προς τον άνθρωπον και συνεπώς δέν δύναται να θεωρηθῆ ως μεσάζον είδος, όπως είχε διακηρύξει ο Haeckel.

* *

Αι πολλαχοϋ της ύψηλίου, ιδία εν Γαλλία, Γερμανία, Αυστρία, Παλαιστίνη, Άραβία, Αιγύπτω, γενομένη ανασκαφαί δεικνύουσιν όμοιογενή τινα πολιτισμόν. Ο παλαιολιθικός πολιτισμός της Παλαιστίνης υπελογίσθη ότι άνέρχεται εις 15,000 π. Χ. Έπειδή δε ο εύρωπαϊκός πολιτισμός είναι μέν, ως είπομεν, όμοιος προς τον των άλλων χωρών, και δη και τον της Παλαιστίνης, αποδεδειγμένως δε άρχαιότερος, κλίνουσι σήμερα να παραδεχθώσιν ότι πατρίς του πολιτισμού τούτου δέν είναι η Άσία, άλλ' η Εύρώπη.

Τὰ πορίσματα της έρεϋνης της αναφερομένης εις τον πνευματικόν πολιτισμόν του πρωτογενοϋς ανθρώπου αποβαίνουσιν όσημέραι καταπληκτικώτερα. Τὰ εν σπηλαίοις ανακαλυφθέντα έργα τέχνης του ανθρώπου της μαγδαληνείου έποχῆς είναι αξιωμαύμαστα. Ουδεις ήθέλησε να πιστεύση εις την γνησιότητα των ίχνογραφημάτων, τὰ όποια ανεκαλύφθησαν τὸ πρώτον εν έτει 1879. Τὸ συνέδριον μάλιστα των παλαιοντολόγων, τὸ εν έτει 1895 συγκροτηθέν εν Παρισίοις, κατειρωεύθη τούς ανακαλύψαντας τὰ ίχνογραφήματα εκείνα τόσον πολύ, ώστε οι άνθρωποι οϋδέν πλέον έτόλμησαν να γράψωσι περί αυτών.

Άλλ' από του 1895 αι ανακαλύψεις τοιούτων ίχνογραφημάτων έπολλαπλασιάσθησαν. Ο Cartailhac, ο πλέον των άλλων επί ειρω-

νεία διακριθεῖς, μετέβη αὐτοπροσώπως εἰς Ἀλταμίραν, ἐπιστοποίησε διὰ τῶν ἔρευνῶν του τὴν γνησιότητα τῆς περιόδου καὶ ἐξέδωκεν εἰδικὸν περὶ τῶν ἱχνογραφημάτων ἔργον ὑπὸ τὸν τιμητικὸν δι' αὐτὸν τίτλον: *Mea culpa d' un sceptique*.

Ἡ τέχνη αὕτη τῶν σπηλαίων παρέχει εἰς ἡμᾶς παραστάσεις μαμούθ, ἐλάφων, ἀγρίων ἱππῶν, ἄρκτων, βισώνων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀνθρώπων. Ἡ ἀξία αὐτῆς εἶναι πραγματικῶς μεγάλη. Οἱ περὶ τὴν τέχνην ἀσχολούμενοι ἱστορικοὶ καὶ κριτικοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσῃσιν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη τέχνη ἀρχίζει ὄχι μὲ ἄτεχνα καὶ παιδαριώδη πράγματα, ἀλλὰ μὲ ἔργα δεικνύοντα ὑψηλὸν βαθμὸν πολιτισμοῦ. Πρὸ πάντων ἀνατρέπει ἡ τέχνη αὕτη τὴν περὶ «πρωτογενοῦς» ἐν γένει ἔννοιαν ἡμῶν. Διότι δὲν εἶναι τέχνη ἐκ μνήμης ἢ καθ' ὠρισμένην παράστασιν, ὡς συμβαίνει περὶ τὰ παιδία καὶ τοὺς ἀγρίους λαοὺς τῆς σήμερον, ἀλλὰ τέχνη ἐκ τοῦ φυσικοῦ, θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ: νατουραλιστικὴ τέχνη. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ τοιαύτη τέχνη σημαίνει ὠριμωτέραν βαθμίδα πολιτισμοῦ. Ἐν ᾧ λοιπὸν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ τέχνη εἶναι φυσιογραφική, καταπίπτει βραδυτέρον εἰς ἰδεογραφικὴν, ὡς ἡ τῶν παιδίων καὶ τῶν ἀγρίων. Τοιοῦτοτρόπως ἀνακύπτει δύσλυτον διὰ τὴν ἔρευναν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς κατώρθωσε μέχρι τῆς στιγμῆς νὰ διαφωτίσῃ.

Ἡ τέχνη αὕτη ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξαγάγωμεν συμπεράσματα ὡς πρὸς τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τῶν χρόνων τοῦ Neanderthal φαίνεται ὅτι ἀπὸ ἀπόψεως πνευματικῆς ἴσται πολὺ ὑψηλότερον ἢ ὅσον ἀπεδέχοντο μέχρι πρὸ ὀλίγου ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς δαρβινεῖου ὑποθέσεως. Ὁ τρόπος τῆς ταφῆς, ὃν βλέπομεν ἐξ εὐρήματος τοῦ Hauser ἀποκειμένου ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Βερολίνου, ἢ περὶ τοὺς νεκροὺς ἀγάπη καὶ εὐλάβεια, τὴν ὁποίαν καὶ ἄλλοθεν μανθάνομεν, δεικνύουσιν ὅτι ὁ ψυχικὸς, ὁ ἐσωτερικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων πολὺ ἀπεῖχε τοῦ τῶν ζώων. Τὰ ἀντικείμενα, ἐν μέρει πολὺ ὠραῖα, τὰ ὁποῖα κατέθετον ἐν τῷ τάφῳ μετὰ τοῦ νεκροῦ, δεικνύουσιν ὅτι ἡ πίστις εἰς τὴν πέραν τοῦ τάφου ζωὴν ὑφίστατο κατὰ τοὺς παναρχαίους ἐκείνους χρόνους. Ἴσως μάλιστα ἡ περαιτέρω ἔρευνα καταδείξῃ ὅτι ἡ σειρὰ τῆς ἐξελίξεως τῆς θρησκείας εἶναι ἀκριβῶς ἀντίστροφος τῆς ὑπὸ τοῦ Wundt προβληθείσης. Πάντως εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται πλέον νὰ συγχέωμεν τοὺς σημερινούς «πρωτογενεῖς» λαοὺς πρὸς τὸν ἄνθρωπον τῆς παλαιολι-

θικῆς ἐποχῆς οὐδὲ ἐξ ἐκείνων ὁρμώμενοι νὰ ἐξαγάγωμεν διὰ τοῦτον συμπεράσματα.

* *

Ἡ ἀνθρωπίνη φυλὴ ἢ ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Neanderthal δὲν ἀπετέλει εἶδος ἐπὶ ταπεινῆς βαθμίδος ἰστάμενον· αὕτη τοῦλάχιστον εἶναι ἡ κοινὴ πελοίθησις τῶν φυσιοδιφῶν τῆς σήμερον. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ἡ συναρμολόγησις τοῦ κρανίου τοῦ homo mousteriensis, τὴν ὁποίαν ἀνέλαβεν ὁ Klaatsch, ἦτο τότε ἐσφαλμένη, ὥστε παρέστη ἀνάγκη νὰ διαλυθῇ πάλιν τὸ κρανίον τοῦτο εἰς τὰ μέρη του. Ὁ Klaatsch παρουσίασε τὸ κρανίον τοῦτο λίαν προγναθικὸν καὶ ἐπομένως ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν πιθήκων. Ἡ ὑπὸ τοῦ Krause γενομένη νέα συναρμολόγησις ἐμφανίζει τύπον οὐσιωδῶς διάφορον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἐπειράθη νὰ δεῖξῃ ὁ Klaatsch. Τέλος ἡ ὑπὸ τοῦ Weineck ἀναληφθεῖσα τρίτη συναρμολόγησις παρουσιάζει μορφήν πολὺ περισσότερον ἀκόμη ἀνθρωπιάν.

Ἐτι σπουδαιότερα εἶναι ἡ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν ἀπεκτίσθη ἀπὸ τοῦ 1910, ὡς πρὸς τὴν νεωτέραν καὶ ἀνωτέραν φυλήν. Οἱ Hauser καὶ Klaatsch ἀνεκάλυψαν τῷ 1909 τὸν σκελετὸν τοῦ homo Aurignacensis πλησίον τοῦ Montferland, ἀποκειμένου εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου. Δὲν ἀνήκει εἰς τὸν τύπον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Neanderthal, ἀλλὰ πλησιάζει μᾶλλον πρὸς τὸ ὠραῖον κρανίον τοῦ Cro Magnon καὶ τὰ προγενέστερον αὐτοῦ εὐρεθέντα κρανία τοῦ Galley, Hill καὶ Brünn. Κομψὴ καὶ ὑψηλόσωμος φυλὴ μετὰ κρανίου ὑψηλοῦ, κανονικῆς σιαγόνος καὶ ἄνευ προεξοχῶν ὑπὲρ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ φυλὴ αὕτη εἶναι ὁ φορεὺς τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὴν κάτω παλαιολιθικὴν ἐποχὴν.

Ἄλλὰ καὶ εὐρήματα ἐκ χρόνων πολὺ προγενεστέρων πρόκεινται ἤδη ἡμῖν. Τῷ 1912 εὐρέθη ὑπὸ τοῦ Dawson τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ κρανίου, τὸ ἕτερον ἡμισυ κάτω σιαγόνος καὶ δύο ὀδόντες, ἀνήκονσι δὲ πάντα εἰς τὴν ἄνω πλειστόκαινον ἐποχὴν, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ στρώματος ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρέθησαν. Ἡ σιαγὼν εἶναι παντελῶς πρωτογενῆς ἐν ᾧ τοῦναντίον τὸ κρανιακὸν τμήμα ἐμφανίζει τὴν εὐγενῆ, λίαν καμπυλοειδῆ μορφήν τῆς μεταγενεστέρως φυλῆς. Ἡ μεταξὺ σιαγόνος καὶ κρανίου διαφορὰ εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε πολλοὶ ἐρευνηταὶ φρονοῦσιν ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἀντικείμενα οὐδεμίαν ἔχουσι πρὸς

ἄλληλα σχέσιν, δεχόμενοι ὅτι ἡ σιαγὼν ἀνήκει εἰς πίθηκον. Ἄλλ' ὅμως δὲν θὰ ἠδυναμέθα τότε νὰ ἐρμηνεύσωμεν τοὺς ὀδόντας, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀνθρώπινοι. Τοῦτο δὲν ἠμπόδισεν ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸν Woodward νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα μέρη τοῦ κρανίου καὶ τοὺς ὀδόντας κατὰ τρόπον ἀνθαίρετον καὶ μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἀποδείξῃ συγγενεῖαν πρὸς τὸν πίθηκον· διὰ τοῦτο διαμαρτηρήθησαν ἐντόνως τόσον ἀμερικανοὶ ὅσον καὶ γερμανοὶ φυσιοδίφαι ἐναντίον τῆς ἀποδείξεως ταύτης.

Πολύτιμοι εἶναι διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ αἱ δύο ὥραια κάτω σιαγόνες αἱ εὐρεθεῖσαι παρὰ τὴν Weimar καὶ καταγόμεναι ἐκ τῆς ἄνω πλειστοκαίνου ἐποχῆς. Τὸ σχῆμα τῆς σιαγόνος δεικνύει πάλιν πρωτογενῆ τύπον, ἀλλὰ οἱ ὀδόντες εἶναι καὶ ἐδῶ ἀνθρώπινοι. Τὸ χαρακτηριστικώτατον γνώρισμα τοῦ ἀνθρωπίου κρανίου, οἱ ὀδόντες παραμένουσιν εἰς ὅλα ταῦτα τὰ εὐρήματα ἀνθρώπινοι. Κατὰ ταῦτα ἡ προσδοκία πολλῶν ὅτι οἱ παλαιότεροι σκελετοὶ θὰ ἐκέκτηντο ὀδόντας συγγενεστέρους πρὸς τοὺς τῶν ζώων, διαψεύσθη ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν εὐρημάτων τούτων.

Τὸ γενικὸν συμπέρασμα ἔχει ὡς ἑξῆς: Οὐδὲν βέβαιον γνωρίζομεν περὶ τοῦ ἀνθρώπου τῶν παλαιωτάτων χρόνων τῆς πλειστοκαίνου περιόδου· τὸνναντίον αἱ δύο φυλαὶ τοῦ Neanderthal καὶ τοῦ Cro Magnon καὶ Aurignac εἶναι ἀρκούντως γνωσταί. Ἄλλ' ἢ μετὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐξέλιξις τῶν φυλῶν τούτων παραμένει ἄγνωστος, ὡς ἄλλυτον καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐξαφανίσεως τῆς φυλῆς τοῦ τύπου Cro Magnon. Ὡσαύτως ἀβέβαια εἶναι ἐντελῶς καὶ ὅσα προβάλλονται περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν νεωτέρων φυλῶν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκείνων. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι καὶ ἡ τάσις πρὸς παραγωγὴν τῶν Ἀρίων ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ τύπου Aurignac καὶ πρὸς τοποθέτησιν τῆς κοιτίδος τοῦ ἀνθρωπίου γένους εἰς τὰ βόρεια μέρη τοῦ πλανήτου ἡμῶν δὲν δύναται νὰ στηρικθῇ ἐπὶ τῶν πραγμάτων, κατὰ τὴν παροῦσαν τοῦλάχιστον κατάστασιν τῆς ἐπιστήμης.

***

Ἡ θεωρία τῆς ἐξελέξεως κατέστη βαθμηδὸν τὸ ἀσταθέστατον σημεῖον ἐν τῇ περιοχῇ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ὡς πρὸς τὸν δαρβινισμόν, τὴν ὑπὸ τοῦ Δαρβίνου δηλαδὴ προβληθεῖσαν ἐρμηνεῖαν τῆς ἐξελέξεως ἐπὶ τῇ βράσει τῆς φυσικῆς διαλογῆς ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως

ἀγῶνι, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ πεποιθήσεως ὅτι εἶναι πλέον νεκρός. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Weismann ἀπώλεσεν ἡ ὑπόθεσις αὕτη καὶ τὸν τελευταῖον αὐτῆς ἄξιον λόγον θιασώτην. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Haeckel, ὡς λ. χ. ὁ Hertwig, ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ δαρβινισμοῦ ὡς περὶ «ἀστηρίκτου πλέον θεωρίας». Οἱ εἰρωνικοὶ λόγοι τοῦ Dubois-Reymond περὶ τῶν γενεαλογικῶν πινάκων τοῦ Haeckel, ὅτι δηλαδὴ κέκτηνται τόσην ἀξίαν ὅσην καὶ οἱ τῶν ἡρώων τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν, εὐρίσκουσι σήμερον πανταχοῦ ἐπιδοκιμασίαν. Ἡ προϋοῦσα πρὸς τὴν δαρβίνειον ὑπόθεσιν περιφρόνησις ὀφείλεται εἰς τὴν διὰ τῶν ἐρευνῶν τῶν διαφόρων φυσιοδιφῶν ἀναίρεσιν τῶν θεμελιωδῶν δογματικῶν αὐτῆς· πρὸ πάντων καταστρεπτικὴ δὲ αὐτὴν ὑπῆρξεν ἡ ἀδυναμία τῆς ἐρμηνεῖας τῆς ἐν τῇ φύσει σκοπιμότητος διὰ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς. Ἡ διαπίστωσις τῆς σκοπιμότητος ταύτης ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ Δαρβίνου καὶ τοὺς σημερινούς βιολόγους, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδαὶς εἶναι δαρβινιστής. Τὸ φυλετικὸν μουσεῖον τῆς Ἰένης, ὅπερ εἶχεν ἰδρῦσει ὁ Haeckel, πρὸς ἐποπτικὴν τρόπον τινὰ κατάδειξιν τῆς κατὰ τὴν ἐξέλιξιν σειρᾶς, δὲν ὀμιλεῖ πλέον περὶ «θεμελιώδους βιογενετικοῦ νόμου», ἰδίως μετὰ τὸν κατὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης πόλεμον τοῦ Hertwig. Τέλος οἱ βιολόγοι καὶ φυσιολόγοι κατανοοῦσι πλέον σαφῶς ὅπόσον μεγάλην καταστροφὴν ἐπιφέρουσιν εἰς τὴν κοινωνίαν αἱ κατὰ τὴν μέθοδον Haeckel διαδιδόμεναι παράβολοι ὑποθέσεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως τῶν εἰδῶν.

Ἡ ἐγκατάλειψις ὅμως τῆς θεωρίας τῆς φυσικῆς διαλογῆς δὲν σημαίνει βεβαίως καὶ ἐγκατάλειψιν τῆς θεωρίας τῆς ἐξελέξεως ἐν γένει. Ἡ ἀβεβαιότης ὅμως ὡς πρὸς τὸν τρόπον καὶ τοὺς νόμους τῆς ἐξελέξεως ταύτης εἶναι μεγάλη. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι οἱ βιολόγοι ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν περὶ κληρονομικότητος θεωρίαν τοῦ φραγκισκανοῦ μοναχοῦ Mendel, τοῦ ὁποίου οἱ «νόμοι τῆς κληρονομικότητος» εἶχον παροραθῆ κατὰ τὴν μεγάλην δαρβίνειον θύελλαν τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὑπάρχουσι μάλιστα φυσιοδίφαι, ὡς ὁ ζωολόγος Fleischmann, οἵτινες ἀπορρίπτουσιν ἐντελῶς τὴν περὶ ἐξελέξεως θεωρίαν. Παρήγορον εἶναι τέλος ὅτι εἰς τοὺς κύκλους τῶν φυσικῶν καὶ τῶν βιολόγων ὁ ὕλισμός οὐδεμιᾶς ἀπολαύει πλέον τιμῆς, ὅτι ἀναγεννᾶται παρ' αὐτοῖς τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὰς ψυχικὰς ἀξίας

τὰς διὰ τοῦ πειράματος ἀσυλλήπτους, καὶ ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς «ζωῆς» ἀντιμετωπίζεται πάλιν σοβαρῶς καὶ γίνεται συνειδητὸν ὡς τοιοῦτο. Ὁ **Hans Driesch**, ὁ περιώνυμος βιολόγος, ἀνοίγει πάλιν τὰ «εἰς τὸ ἀπόλυτον ὀδηγοῦντα τοῖα παράθυρα» (τὸ «Σὺ» ὡς τὴν βάσιν τῆς ἠθικότητος, τὸ «Ἐγὼ» ὡς τὴν βάσιν τῆς μνήμης καὶ τὸ «Αὐτὸ» ὡς τὴν «οὐσίαν τοῦ δεδομένου»).

Οὐδεὶς πλέον ὁμιλεῖ σήμερον περὶ καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ πιθήκου. Ὁ ἄνθρωπος οὔτε πρὸς τοὺς σήμερον ἀρχαῖα γνωστοὺς πιθήκους τῆς τριτογενοῦς περιόδου οὔτε πρὸς τοὺς νεωτέρους εἶναι δυνατὸν νὰ σχετισθῇ. Πιθανώτερον θεωρεῖται ὑπὸ τῶν φυσιολογῶν ὅτι ὁ πίθηκος ἀποτελεῖ μᾶλλον ὀπισθοδρομησὶν τινα, σφαιερὰν ἐξέλιξιν τῆς φύσεως ἢ «ἀποτυχούσας ἀποπείρας τῆς φύσεως πρὸς ἀνθρωποποίησιν τῆς» κατὰ τὸν **Klaatsch**. «Δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος τελειοποιημένος πίθηκος, ἀλλὰ ὁ πίθηκος εἶναι ἀποκτηνωθεὶς ἄνθρωπος» κηρύττει ὁ ἀνωτέρω μνημονευθὴς **Ameghino**. Ὡστε ἡ συγγενικὴ μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ πιθήκων σχέσις ἀντεστράφη καὶ συνεπῶς οὐδὲν ἰσχύει πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀπὸ τοῦ πιθήκου καταγωγῆς ἢ εὐρεθεῖσα συγγένεια τοῦ αἵματος τῶν δύο τούτων ζῴων εἰδῶν. Ἡ ἀνθρωπολογία ἀποδέχεται βεβαίως καὶ τώρα ὅπως καὶ πρὶν ὅτι ὁ ἄνθρωπος παρήχθη διὰ τῆς ἐξελίξεως. Ἐκ τίνων ὅμως ζῴων; Τοῦτο οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ πλέον σήμερον, ὡς ἀγνοοῦμεν καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔφθασε τέλος ἢ φύσις εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τῆς, τ. ἔ. τὴν δημιουργίαν πνευματικοῦ ὄντος, οἷος ὁ ἄνθρωπος.

*
*
*

Ἡ πίστις εἰς τὸν θεὸν οὐδὲν ἔχει νὰ φοβῆται ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ ἀγία Γραφή δὲν εἶναι ἐγχειρίδιον φυσικῆς ἢ ζωολογίας, ἀλλὰ θεόπνευστον βιβλίον διδάσκον εἰς ἡμᾶς τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ ἠθικὴν. Ὅπως αὕτη οὕτω καὶ ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη πιστοποιεῖ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἂν δὲ ἀκόμη κατώρθωνεν ἡ ἐπιστήμη νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ δημιουργὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον διὰ μέσου μακρᾶς ἐξελίξεως ἐξ ἄλλων εἰδῶν, κατ' οὐδὲν θὰ ἔβλαπτε τοῦτο τὸ μεγαλεῖον ἐκεῖνο. Ἦδη ὁ Δαρβίνος εἶπεν ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς δημιουργίας φαίνεται εἰς αὐτὸν θαυμασιώτερος τῆς στιγμαίας δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ

ἰησουίτης **Wasmann**, ὁ γνωστὸς ζωολόγος, ἀποδέχεται τὴν «θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως ἐπὶ θεϊστικῆς βάσεως». Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἰσχύουσι καὶ σήμερον οἱ λόγοι τοῦ **Branca**: «Δὲν γνωρίζομεν κατὰ ποῖον τρόπον ἐδημιούργησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον». Κατὰ δὲ τὸν **Ranke** «ὁ παλαιοντολόγος ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀρχαιότερος ἢ ὅσον ὑπέθετεν ὁ ἱστορικός· οὔτε ὁ εἰς ὅμως οὔτε ὁ ἄλλος συνέβαλεν τίποτε εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς καταγωγῆς του». Τέλος παραθέτομεν τοὺς λόγους τοῦ **Kohlbrugge** ὅσον ἀφορᾷ τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως εἰδικῶς, παραλαμβάνοντες αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὡραίου βιβλίου του περὶ «Μορφολογικῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου»: «Οὐδὲν βέβαιον γνωρίζομεν ἀκόμη περὶ τοῦ μεγάλου προβλήματος τῆς ἐξελίξεως. Οὐδὲ κατ' ὅμιν ἐγνωρίσαμεν αὐτὸ μέχρι τοῦδε».

ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

GERHART HAUPTMANN

ΜΙΧΑΗΛ ΚΡΑΜΕΡ

Δράμα εις τέσσαρας πράξεις

(συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Β'. ΠΡΑΞΙΣ

Μετάφρασις Ἰριδος

Τὸ ἀτελιὲ τοῦ γέρο Κράμερ εἰς τὴν σχολὴν τῶν καλῶν τεχνῶν. Σταχτί παραπέτασμα κλειστὸ κρύπτει τὸ κύριον μέρος τοῦ ἐργαστηρίου. Πρὸ τοῦ παραπέτασματος δεξιὰ θύρα πρὸς τὴν ὁποίαν φέρει μικρὰ κλίμαξ. Ἐπίσης δεξιὰ, πλησιέστερον ὅμως πρὸς τὴν σκιηὴν, ὑπάρχει καναπές πέτσινος καὶ πρὸ αὐτοῦ μικρὸ τραπέζακι με σκέπασμα. Ἀριστερὰ φαίνεται τὸ ἥμισυ μεγάλου παραθύρου τοῦ ἀτελιέ, τὸ ὁποῖον συνεχίζεται ἴσως ἀπὸ τὸ παραπέτασμα. Κάτω ἀπὸ αὐτὸ ἓνα μικρὸ τραπέζι, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχον σβυστήρια κ.λ. καὶ μία ἡμιτελής σκιαγραφία ἐπάνω εἰς μίαν πινακίδα. Εἰς τὸ πρὸ τοῦ καναπέ τραπέζακι γραφικὰ εἶδη, χαρτί, παλαιὸν κηροπήγιον ἀναμμένο κ. λ. Γύψινα ἀποτυπώματα: βραχίον, πόδι, προτομή γυναικὸς καὶ πρόπλασμα τοῦ νεκροῦ τοῦ Beethoven εἶναι κρεμασμένα ὑπεράνω τοῦ καναπέ εἰς τὸν τοῖχον, ὃ ὁποῖος ἔχει χροῖμα μπλε-γκρι τῆς αὐτῆς ἐντάσεως παντοῦ. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ παραπέτασμα, τὸ ὁποῖον καταλαμβάνει τὰ δύο τρίτα τοῦ ὕψους, φαίνεται δεξιὰ ἡ κορυφὴ ἑνὸς μεγάλου ὀκρίβαντος.— Ἐπάνω ἀπὸ τὸ τραπέζι, ποῦ εἶναι πρὸ τοῦ καναπέ, κρέμεται λάμπα φωταερίου. Δύο ἀπλὲς ψάθινες καρέκλες συμπληροῦν τὴν ἐπίπλωσιν. Παντοῦ βασιλεύει καθαριότης καὶ ἀσθηρὰ τάξις. Ὁ *Μιχαὴλ Κράμερ* κάθεται ἴσως καναπέ καὶ ὑπογράφει ἀναστενάζοντας μερικά ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα περιμένει ὁ ἐπιστάτης τῆς Σχολῆς *Κράουζε*, με τὸν σκοῦφον εἰς τὸ χέρι. Ὁ *Κράουζε* εἶναι ἄνθρωπος

εὐρύτερος καὶ φίλος τῆν ἀναπαύσεως. Ὁ *Κράμερ* φέρει γενειάδα καὶ φαίνεται ὑπερπεντηκοντούτης, με πολλὰς ἄσπρες τούφες εἰς τὰ μαῦρα γένεια καὶ τὰ μαλλιά. ἔχει τοὺς ὄμους ἀνασηκωμένους. Ὁ αὐχὴν εἶναι κυρτωμένος ὡς νὰ τὸν βαρύνῃ κανένας ζυγὸς. Τὰ μάτια του εἶναι βαθουλὰ, σκοτεινὰ καὶ φλογισμένα, ἐκφράζουν δὲ ἀνησυχίαν. ἔχει πόδια καὶ χέρια μακρὰ, τὸ δὲ περτάγημά του εἶναι ἀκαλασθητόν, τὰ βήματά του μεγάλα. Τὸ πρόσωπόν του εἶναι ὠχρὸν καὶ δεικνύει βαθεῖας φροντίδας. Ἀναστενάζει συχνά. Ὁ τρόπος τῆς ὁμιλίας του ἔχει κατὰ τὸ ἀσυναίσθητος ἀπότομον. Τὰ ὑποδηματά του εἶναι ἀκανόνιστα καὶ γυαλισμένα ὡς καθρέπτης, περιπατεῖ δὲ με τὰς μύτας πολὺ πρὸς τὰ πλάγια. Ἡ ἐνδυμασία του ἀποτελεῖται ἀπὸ μαύρον ρεδιγκόταν, μαῦρο γελέκο, μαῦρο παντελόνι, παλαιωμένον περιλαίμιον, ὑποκάμισον καὶ μαῦρο φιόγκο, ἄψογα πλυμένα καὶ ἄψογα εἰς τὴν περιβολὴν. Τὰ μανικέτιά του τὰ ἔχει θέσει ἐπάνω ἰσὸ παράθυρο. Ἐν γένει εἶναι ἐμφάνισις παράξενη, ἐμποιοῦσα ἐντύπωσιν, ἐκ πρώτης ὄψεως μῆλλον ἀποκρουστικὴ παρὰ ἐλκυστικὴ. Στὸ παράθυρο ἀριστερὰ στέκεται ὁ *Λάχμαν* με τὰ νῶτα στραμμένα πρὸς τὸ δωμάτιον. Περιμένει καὶ βλέπει πρὸς τὰ ἔξω.

Κράμερ. (στὸν *Λάχμαν*). Βλέπετε ἐργαζόμεθα πάντα σιγὰ-σιγὰ. (στὸν *Κράουζε*), ἔτσι. Πολλοὺς χαιρετισμοὺς στὸν Διευθυντὴν (σηκῶνεται, κάνει τὰ ἔγγραφα ἓνα δέμα καὶ τὰ ἐγγειοῖζει εἰς τὸν ἐπιστάτην, ἔπειτα ἀρχίζει νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ τραπέζι του εἰς τὰξιν). Κυττάζεις, βλέπω, τὲς λεῦκες μου.

Λάχμαν. (Ὁ ὁποῖος παρατηροῦσε τὴν χαλκίνην πινακίδα τρομάζει ὀλίγον καὶ σηκώνεται ἀπὸ τὴν ἐπικλινῆ του θέσιν) Μὲ συγχωρεῖτε.

Κράουζε. Καλημέρα κ. *Κράμερ*. Καλημέρα κ. *Λάχμαν*.

Λάχμαν. Καλημέρα κ. *Κράουζε*.

Κράμερ. Ὁ Θεὸς μαζί σου.

(ὁ *Κράουζε* φεύγει)

Κράμερ. Πρὶν ἀπὸ πέντε χρόνια με εἶχεν ἐπισκεφθῆ ὁ *Böcklin*. Ἀκοῦστε, στάθηκε μπροστὰ στὸ παράθυρον.... Δὲν χόρταινε νὰ τις βλέπῃ, ἔξορετε.

Λάχμαν. Αἱ λεῦκες εἶναι πράγματι θανασιῶς ὠραῖες. Ἀκόμη ἀπὸ τότε μοῦ εἶχαν κάμει ἐντύπωσιν, πρὸ ἐτῶν, ὅταν γιὰ πρώτην

φορὰν ἦλθα ἐδῶ. Στέκονται μὲ τόσην μεγαλοπρέπειαν στὴν σειρὰν. Ἡ σχολὴ κάνει τὴν ἐντύπωσιν ὡς νὰ ἦταν ἕνας ναός.

Κράμερ. Ἀκούτε, αὐτὸ ἀπατᾷ.

Λάχμαν. Καὶ ὅμως ἐν μέρει μόνον.—Δὲν τῶξευρα διόλου πῶς ὁ Bocklin κάποτε ἦτο ἐδῶ.

Κράμερ. Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ εἶχεν ἔλθῃ ἡ ἰδέα ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν μουσεῖον νὰ στολίσῃ μὲ ζωγραφίαις τὴν ἴσοδον. Ἐπειτα τὸ ἔκαμε κάποιος καθηγητής. Ἄχ, νὰ σὰς πῶ, γίνονται πολλὰ λάθη.

Λάχμαν. Ὡς πρὸς αὐτὸ, ἀπείρως πολλά.

Κράμερ. Ἀλλὰ ξεύρετε τί; πάντοτε ἦταν ἔτσι. Μόνον τοῦ σήμερον αἰσθάνεται κανεὶς ἐξαιρετικὸν πόνον. Τί θησαυροὺς μπορούσε ν' ἀποτιμιεύσῃ ἡ σημερινὴ ἐποχὴ μὲ τὰ τεράστια ἔξοδα, ξεύρετε, ποῦ γίνονται σήμερον στὸν τόπον μας. Ἐτσι, οἱ καλύτεροι πρέπει νὰ μένουν στὴν ἄκρη.

(Ὁ Λάχμαν ἐπῆρε στὰ χέρια του ἕνα ἰχθυογραφημένον χαρτί καὶ ὁ Κράμερ ἐν σχέσει μὲ αὐτὸ συνεχίζει) Αὐτὸ εἶναι ἕνα σάιτσο γιὰ τὸ πρόπλασμα μου. Ἡ πινακίδα ὅμως δὲν ἦτο στεγνὴ ὅσον ἔπρεπε. Ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ ἔργον δὲν ὀμοιάζει ἀκόμη. Πρέπει πρῶτα νὰ τὸ χωνέψω καλά.

Λάχμαν. Ἐδοξίμασα κα' ἐγὼ κάποτε νὰ κάμω σάιτσο, ἀλλὰ τὰ παύτησα γρήγορα.

Κράμερ. Καὶ τί ἔχετε κάμει ὡς τώρα, Λάχμαν;

Λάχμαν. Προσωπογραφίαι καὶ τοπία, πότε τοῦτο καὶ πότε ἐκεῖνο. Δυστυχῶς δὲν ἔχω κάμει τίποτε σπουδαῖον.

Κράμερ. Νὰ ἐργάζεσθε πάντοτε, Λάχμαν, νὰ ἐργάζεσθε, νὰ ἐργάζεσθε. Ξέρετε, πρέπει νὰ ἐργαζόμεθα, Λάχμαν. Ἀλλοιῶς σαπίζομεν ὀλοζώντανον. Παρατηρήστε ζωὴν μιὰ φορὰ, πῶς ἐργάζεται ἕνας τέτοιος ἄνδρας, ἕνας Bocklin. Ἐτσι δημιουργεῖται ἔτσι κατορθώνεται κατὶ. Ὅχι μόνον τὶ ζωγραφίζει; ἀλλὰ ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον. Νὰ σὰς πῶ ἡ ἐργασία εἶναι ζωὴ, Λάχμαν.

Λάχμαν. Αὐτὸ τὸ αἰσθάνομαι πέρα γιὰ πέρα.

Κράμερ. Ἐγὼ εἶμαι ἕνα ἐρείπιον ὅταν δὲν ἐργάζομαι. Μὲ τὴν ἐργασίαν γίνομαι κατὶ.

Λάχμαν. Σὲ μένα δυστυχῶς περνᾷ ὁ καιρὸς χωρὶς νὰ μπορού ν' ἀσχοληθῶ σὲ τίποτε ἐξαιρετικόν.

Κράμερ. Πῶς αὐτό;

Λάχμαν. Γιατί ἔχω νὰ κάμω ἄλλα πράγματα. Ἐργασίαν ἢ ὁποία δὲν εἶναι ἐργασία.

Κράμερ. Αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ τὸ καταλάβω, ξεύρετε

Λάχμαν. Ἐναν καιρὸ ἤμουν ζωγράφος καὶ τίποτε ἄλλο. Σήμερον εἶμαι ἀναγκασμένος ν' ἀσχολοῦμαι μὲ τὴν πέννα.

Κράμερ. Τί θὰ πῇ αὐτό;

Λάχμαν. Γράφω στὲς ἐφημερίδας.

Κράμερ. Μπᾶ ;!

Λάχμαν. Μ' ἄλλα λόγια αὐτὸ θὰ πῇ, κ. Κράμερ, ὅτι ἐξοδεύω τὸν περισσότερον καὶ πολυτίμον χρόνον μου γιὰ νὰ κερδίσω μὲ τὴν πέννα ἕνα κομμάτι ξερὸ ψωμί· μὰ τὴν ἀλήθειαν γιὰ προσφάγι δὲν φθάνει. Ὅταν μάλιστα ἔχει κανεὶς γυναῖκα καὶ παιδιὰ....

Κράμερ. Ἐνας ἄνδρας πρέπει νὰ ἔχη οἰκογένειαν, Λάχμαν. Αὐτὸ εἶναι πολὺ καλόν, εἶναι τὸ σωστό. Καὶ γιὰ νάρθωμε σ' αὐτὰ ποῦ γράφετε. Νὰ γράφετε μὲ πολλὴν εὐσυνειδησίαν. Σεῖς νοιώθετε ἄλλως τε τὸ ἀληθινὸ καὶ τὸ γνήσιον, ξεύρετε. Ἐτσι μπορεῖτε νὰ εἰσθε ὀφέλιμος κατὰ πολλοὺς καὶ διαφοροὺς τρόπους.

Λάχμαν. Ὅλα αὐτὰ ὅμως εἶναι μόνον μιὰ ἐργασία τοῦ Σισύφου. Στὸ κοινὸν τίποτε δὲν ἀλλάζει. Ἐκεῖ κυλῖαι κανεὶς τὸν λίθον τοῦ Σισύφου κάθε μέρα.....

Κράμερ. Δὲν μοῦ λέτε, τί θὰ εἴμεθα ἄρα γε χωρὶς αὐτό;

Λάχμαν. Ἀλλὰ στὸ τέλος θυσιάζει κανεὶς τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ ὅταν μὲ τὴν ζωγραφικὴν δὲν τὰ βγάζομεν πέρα τότε,...

Κράμερ. Ἀκούστε, αὐτὸ εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφορον. Ἐὰν ὁ γυὸς μου ἦταν ἕνας παπουτσιῆς καὶ εἰς τὸ ἐπάγγελμά του ἔκαμνε τὸ καθήκον του, θὰ τὸν ἐκτιμοῦσα ἔξ ἴσου μ' ἕνα ζωγράφον, βλέπετε. Ἐχετε παιδιὰ;

Λάχμαν. Ἐνα. Ἐναν γυόν.

Κράμερ. Ἐ, τότε λοιπὸν κατὶ ἐκάματε, καλύτερον δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ κανεὶς. Μὰ τότε τὰ ἄρθρα σας θὰ εἶναι πολὺ καλά, τί λέτε, ἔ;

Λάχμαν. Αὐτὸ δὲν μ' ὀρῶ νὰ τὸ βεβαιώσω, κ. Κράμερ.

Κράμερ. Τὸ καθήκον, τὸ καθήκον, αὐτὸ εἶναι τὸ κυριώτερον. Μόνον αὐτὸ κάνει τὸν ἄνδρα ἄνδρα, ξεύρετε. Πρῶτα νὰ γνωρίζῃ κανεὶς ὅλην τὴν σοβαρότητα τῆς ζωῆς, βλέπετε, καὶ ἔπειτα μπορεῖ νὰ ὑψωθῇ πέρα ἀπ' αὐτήν.

Λάχμαν. Μὰ αὐτὸ, ἀλήθεια, πολλές φορές δὲν εἶναι εὐκολον.

Κράμερ. Ξεύρετε, αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι δύσκολον, βλέπετε. Τότε ἀκριβῶς δείχνει κανεὶς τί εἶναι. Ἐκεῖ μπορεῖ ἓνα παλληκάρι νὰ δείξη πῶς εἶναι παλληκάρι. Οἱ κηφῆνες τῆς σημερινῆς ἐποχῆς νομίζουν ὅτι ὁ κόσμος εἶναι πορνικὸ κρεββάτι. Ὁ ἄνδρας πρέπει ν' ἀναγνωρίζῃ καθήκοντα ἀπέναντι τῶν ἄλλων, ξέρετε.

Λάχμαν Ὅπως καθήκοντα καὶ ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ του.

Κράμερ. Ἄ, ξέρετε, σ' αὐτὸ, ἐννοεῖται, ἔχετε δίκαιον. Ὅποιος ἀναγνωρίζει καθήκοντα πρὸς τὸν ἑαυτὸν του ἀναγνωρίζει καθήκοντα καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. Τί ηλικίαν ἔχει ὁ γυὸς σας;

Λάχμαν. Τριῶν ἐτῶν, κύριε Κράμερ.

Κράμερ. Ἀκοῦστε, ὅταν ὁ γυὸς μου ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον..... αὐτὸ μοῦ εἶχεν ἐνσφηνωθῆ ὡς καρφὶ στὸ κεφάλι!—Δέκα τέσσαρα ὀλόκληρα χρόνια περίμενα ἕως ὅτου ἔφερον ἡ γυναῖκα μου τὸν Ἀρνόλδον εἰς τὸν κόσμον. Ἀκοῦστε, ἤρχισα νὰ τρέμω τότε, ξεύρετε. Τὸν ἐτύλιξα στὴν ἀγκαλιά μου καὶ κλείσθηκα στὸ κελλί μου καί, νὰ σᾶς πῶ, ἦταν σὺνμέσαεῖς ἓνα ναόν, Λάχμαν: Τότε τὸν παρουσίασα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.—Σεῖς δὲν ξεύρετε διόλου τί θὰ πῆ αὐτό, ἓνας τέτοιος γυὸς! Ἐγώ, μάρτυς μου ὁ Θεός, τὸ ἤξευρα. Ἐλεγα μέσα μου: Ὅχι ἐγώ, ἀλλὰ Σὺ! ἐγὼ ὄχι, ἐσκεπτόμουν, ἴσως Σὺ!—(μὲ πικρίαν): Ὁ γυὸς μου, βλέπετε, εἶναι ἓνα «μηδέν», Λάχμαν! Καὶ ὅμως εἰς ὅποιανδήποτε ἄλλην περίστασιν πάλιν ἔτσι θὰ τοῦ ἐφερόμην.

Λάχμαν. Κύριε Κράμερ, δὲν εἶναι ἔτσι ὅπως τὸν λέτε ἀσφαλῶς.

Κράμερ. (πειὸ δυνατὰ καὶ ἀπότομα). Ξεύρετε, ἀφήστε με ἡσυχον, εἶναι ἓνας κηφῆνας καὶ τίποτε ἄλλο! Ἀλλὰ καλύτερα ἄς μὴ μιλοῦμε γι' αὐτό. Θέλω μόνο νὰ σᾶς πῶ, Λάχμαν, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ σκουλήκι ποῦ μὲ βασανίζει, βλέπετε. Αὐτὸ μοῦ τρώγει τὰ σπλάγχνα! Ἄλλ' ἄς τ' ἀφήσωμεν.

Λάχμαν. Δὲν θὰ μείνῃ ὅμως ἔτσι. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι, θ' ἀλλάξῃ.

Κράμερ. (πάντοτε δυνατὰ, πικρὰ καὶ ἀπότομα).

Δὲν ἀλλάζει! δὲν ἀλλάζει! Τίποτε καλὸ δὲν ἔχει ἐπάνω του. Ὁ νέος εἶναι διαφθαρμένος ὡς τὰ κόκκαλα. Κακὸς ἄνθρωπος! Πρόστυχος ἄνθρωπος! Αὐτὸ δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξῃ, αὐτὸ δὲν ἀλλάζει. Ἀκοῦστε,

θὰ μποροῦσα ὅλα νὰ τὰ συγχωρήσω, ἀλλὰ προστυχιὰ ὄχι. Μιὰ ποταπὴ ψυχὴ μοῦ κινεῖ τὴν ἀηδίαν καὶ βλέπετε αὐτὴν ἔχει, τὴν ποταπὴν ψυχὴν, δειλὴν καὶ χαμερπῆ. Αὐτὸ μὲ κάνει καὶ ἀηδιάζω. (Διευθύνεται πρὸς ἓνα ἀπλὸν γκαὶ ντουλάπι τοῦ τοίχου). Ἄχ, ξέρετε, ὁ ἐλεινὸς αὐτὸς ἔχει τόσο πολὺ τάλαντον, μοῦ ἔρχεται νὰ μαθήσω τὰ μαλλιά μου. Ἐκεῖ ὅπου ἡμεῖς πρέπει νὰ κοπιᾶζομεν καὶ νὰ βασανίζομεθα μέρες καὶ νύκτες ὀλόκληρες, γι' ἐκεῖνον εἶναι αὐτὰ τὸ εὐκολώτερο πρᾶγμα. Βλέπετε, ἐδῶ εἶναι σάιτσα καὶ μελέται. Μὰ δὲν εἶναι, ἀλήθεια, ἓνα δυστύχημα; Ὅταν καθίσῃ κι' ἐργασθῇ κάτι φέρνει εἰς φῶς. Ὅ,τι ἀρχίσει εἶναι καλὸ. Βλέπετε αὐτὸ εἶναι ἐπιτυχημένο· αὐτὸ τελειωμένο, εἶναι γὰ νὰ κλαίῃ κανεὶς. (Πηγαινοέρχεται εἰς τὸ ἐμπροσθινὸν μέρος τῆς σκηνῆς ἐνῶ ὁ Λάχμαν βλέπει τὰ σάιτσα καὶ τὰς μελέτας. Κάποιος κτυπᾷ). Ἐμπρός!

Μιχαλίνα. (ἔρχεται μὲ φόρεμα περιπάτου).

Πατέρα, ἦλθα μόνον γὰ νὰ πάρω τὸν Λάχμαν νὰ βγοῦμε.

Κράμερ. Ἄκου, ἀφίρεις τὴν σχολὴν στὰ χεῖρά τοῦ λουτροῦ;

Μιχαλίνα. Ἐρχομαι ἀκριβῶς ἀπὸ τὰς διορθώσεις. Λάχμαν συνήνητσα τὴν γυναῖκα σου. Δὲν ἤθελε νὰ ὀξῶσῃ στὸ καφενεῖον καὶ προτίμησε νὰ πάῃ στὴν μητέρα σου.

(Λάχμαν καὶ Μιχαλίνα γελοῦν).

Κράμερ. Καὶ γιατί δὲν τὴν πήρατε μαζί σας;

Λάχμαν. Γιατί δὲν καταλαβαίνει καὶ πολὺ ἀπὸ ἀτελιέ.

Κράμερ. Ἀνοησία. Τί θὰ πῆ αὐτό; Δὲν καταλαβαίνω.

Μιχαλίνα. (στέκεται πίσω ἀπὸ τὸν Λάχμαν καὶ ὀπίσκει καὶ αὐτὴ τὸ βλέμμα ἐπάνω εἰς μίαν μελέτην, τὴν ὁποίαν παρατηρεῖ ἀκριβῶς ὁ Λάχμαν). Αὐτὸν ἐδῶ τὸν μύλον τὸν ζωγράφισα κι' ἐγὼ κάποτε.

Κράμερ. Χμ, μὰ ὄχι ἔτσι.

Μιχαλίνα. Δὲν ἐννοοῦσα αὐτό.

Κράμερ. Ὅχι, ὄχι, αὐτῆς τῆς ιδέας εἶμαι κι' ἐγὼ.

Λάχμαν. (Γελᾷ).

Μιχαλίνα. Πατέρα, αὐτὸ δὲν μὲ προσβάλλει διόλου. Ὅταν κάνῃ κανεὶς ἐκεῖνο γὰ τὸ ὁποῖον εἶναι ἱκανὸς, τότε δὲν μποροῦν οἱ ἄλλοι νὰ ἀπαιτοῦν περισσότερα.

Κράμερ. Κορίτσι μου, ξεύρεις πῶς τρέχει ὁ λαγός.

Μιχαλίνα. Φυσικά ξέρω, και μάλιστα πολύ ακριβώς. Δηλ. δεν μ' έχεις για τίποτε.

Κράμερ. "Ακου, πώς το κατάλαβες; "Αν ο 'Αρνόλδος είχε τη μισή από την δική σου επιμέλεια και τις μισές φροντίδες έδω έπάνω στο κουτί, που είναι κλεισμένο το μυαλό, τότε θα εγίνετο ίσως σωστός άνθρωπος. Τώρα δεν 'μπορεί να μετροηθῆ μαζί σου. 'Αλλ' όμως την σπίθα αυτή δεν την έχεις έσύ. "Ενας άνθρωπος πρέπει να γνωρίζη καλά τον εαυτό του. 'Εσύ τον γνωρίζεις; και αυτό είναι το προτέρημά σου. Για αυτό 'μπορεί άνθρωπος να 'πῆ και κανένα λόγο μαζί σου. "Ο,τι δημιουργεί η έπιμονή, η επιμέλεια και ο χαρακτήρ, αυτό το απέκτησες μόνη σου, Μιχαλίνα, και γι' αυτά πρέπει να είσαι εύχαριστημένη. (Βλέπει το ρολόγι του): Δέκα. Λάχμαν, τώρα δεν είναι πειά καιρός να γίνη τίποτε. Χαίρω πολύ που ήλθατε. Ευχαρίστως θα έλθω κι' εγώ έπατα μαζί σας, να πιούμε κάπου μιὰ μπύρα. Τώρα πρέπει να πάω στην παραδοσι ακόμη μιὰ φροά και στις 11 παρήγγειλα 'στο γυό μου να έλθῃ.

Μιχαλίνα. (σοβαρά). Πατέρα, δεν θα δείξης την εικόνα σου στο Λάχμαν;

Κράμερ. (ρίπτει γρήγορες ματιές γύρω του). "Οχι, Μιχαλίνα πώς σου ήλθεν αυτή η ιδέα;

Μιχαλίνα. "Απλούστατα. "Ηκουσε να γίνεται λόγος γι' αυτήν και εξέφρασε την επιθυμίαν να την 'δῆ.

Κράμερ. "Αφήστε με ήσυχον. "Ο καθένας που έρχεται έδω θέλει να 'δῆ την εικόνα μου. Ζωγραφίστε λοιπόν και σεις εικόνες όσες θέλετε! Λάχμανν, δεν μπορώ να σάς την δείξω.

Λάχμανν. Κύριε Κράμερ, δεν θέλω να σάς βιάσω βέβαια.

Κράμερ. Βλέπετε. Αυτό το πράγμα με πνίγει. Μ' αυτήν την εικόνα ζῶ έπτά χρόνια τώρα. Κατά πρώτον την είδε μιὰ φορά η Μιχαλίνα—ο γυός μου δεν ρώτησε ποτέ γι' αυτήν. Τώρα ήλθεν ο διευθυντής Μύριγγ και το πράγμα άρχίζει και με στενοχωροῦ. Ξέρετε, δεν γίνεται, δεν 'μπορώ να το κάμω. 'Εάν είχατε μιὰ ερωμένη και όλοι σέρονουνταν 'στο κρεβάτι της. . . αυτό είναι φυσικά προστυχιά και τίποτε άλλο, τότε χάνει κανείς κάθε όρεξι. Λάχμανν, δεν γίνεται, δεν μοῦσχεται να το κάμω.

Μιχαλίνα. Πατέρα, αυτό δεν τό έννοῶ. Αυτός ο επιφυλακτικός τρόπος μου φαίνεται σαν αδυναμία.

Κράμερ. Πάρε το πράγμα όπως αγαπᾷς. 'Εξ άλλου μη λησμονείς αυτό που θα σου 'πῶ: Αυτό το ζογον γίνεται μόνον 'στην έρημιά! Το αληθινό, το γνήσιο, το βαθύ και δυνατό γεννάται μόνον στην έρημιά. "Ο καλλιτέχνης είναι πάντοτε ο αληθινός έρημίτης. Αυτά και τώρα πηγαίνετε και αφήστε με ήσυχο.

Μιχαλίνα. Κρίμα, πατέρα. Λυπούμαι πολύ. 'Εάν κούπτεσαι έτσι και από αυτόν ακόμη τον Λάχμαν.... Αυτό με κάνει να παραξενεύομαι: έτσι στερείς τον εαυτόν σου από κάθε παρόρμησι. Το κάτω-κάτω, αν είσαι έντελῶς ειλικρινής: 'Από τότε που ήταν έδω, δεν είναι πολλές μέρες, ο διευθυντής Μύριγγ,....., αυτό σου έδωκε πραγματικά νέες δυνάμεις, πρέπει να τό όμολογήσης. "Υστερα άπ' αυτό ήσουν έντελῶς ξαναγεννημένος.

Κράμερ. Δεν υπάρχει τίποτε. Δεν είναι ακόμη τίποτε. Ξέρετε, μη με κάνετε λοιπόν δυστυχῆ! Πρέπει να είναι και κάτι πριν να τό δείξη κανείς. Μήπως σᾷς περνᾷ η ιδέα ότι είναι άστειά; Ξέρετε, όταν έχη κανείς την θρασύτητα να ζωγραφίση τον άνθρωπον με τον ακάνθινον στέφανον—ξέρετε, τότε χροιάζεται μιάν όλόκληρη ζωῆ. Ξέρετε, όχι ζωὴν άσωτη. Μοναχικῆς ώρες, μοναχικῆς 'μέρες, μοναχικά χρόνια, βλέπετε. Ξέρετε, πρέπει να έχη συντροφιά μόνον τον εαυτό του, τον πόνον του, τον θεόν του. Ξέρετε, τότε πρέπει κάθε 'μέρα να εξαγιάζεται. Τίποτε το εύτελές δεν πρέπει να είναι έπάνω του ούτε μέσα του. Βλέπετε, έτσι έρχεται τότε το άγιον πνεῦμα, εἰς κανείς άγωνίζεται κι' ανασκαλεύη σε τέτοια μοναξιά. "Ετσι επιτυχαίνει ο άνθρωπος κάτι. Βλέπετε, τότε νοιώθει κάτι να γεννάται, να κνοφοροῦται.

Τότε αναπαύεται κανείς μέσα εις τό αώνιον, τότε απλώνεται μπροστά του η γαλήνη και η όμορφιά. Τότε έχει αυτό που ζητεί χωρίς να τό θέλη, τότε βλέπει τον Σωτήρα! τότε τον αισθάνεται.—"Αν όμως κτυποῦν οι πόρτες, Λάχμανν, τότε δεν τον βλέπομεν, δεν τον αισθανόμεθα. Τότε φεύγει μακρονά, βλέπετε, παρὰ πολύ μακρονά.

Λάχμανν. Κύριε Κράμερ, τώρα λυπούμαι πράγματι παρὰ πολύ....

Κράμερ. "Αχ! ξέρετε, δεν υπάρχει λόγος να λυπησθε, πρέπει κανείς να φροντίξη ο ίδιος για τον εαυτόν του. Το μέρος όπου στέκεσαι είναι άγιος τόπος, αυτό πρέπει να σκέπτεται κανείς, όταν εργάζεται. Σεις οι άλλοι: εμείνατε έξω, καταλάβατε; "Εξω είναι τόπος άρ-

κετός για την ἀγλοβοήν των ἐμπορικῶν πανηγύρεων. Ἡ Τέχνη εἶναι θρησκεία. Ὄταν προσεύχεται πῆγαινε 'στό καμαράκι σου. Σαράφηδες καὶ ἔμποροι ἔξω ἀπὸ τὸν ναόν (στρέφει τὸ κλειδί τῆς θύρας τοῦ διαδρόμου).

Μιχαλίνα. Ἀλλὰ ἡμεῖς δὲν εἴμεθα οὔτε σαράφηδες οὔτε ἔμποροι.

Κράμερ. Βέβαια δὲν εἴσθε. Θεὸς φυλάξει, ὄχι· ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἴσθε! μὲ φέροντε σὲ δύσκολο θέσι.— Ἐννοῶ πολὺ καλὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Λάχιμαν. Θέλει νὰ 'δῆ μὰ φορὰ τὶ κρύβεται ἐκεῖ 'πίσω. Ἐκατάπτε πάντοτε μεγάλα λόγια, θέλει λοιπὸν νὰ 'δῆ καὶ κἄτι πραγματικόν. Τίποτε δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ 'πίσω! τοῦ τὸ λέγω. Δὲν συμβαίνει τίποτε μὲ τὸν γέρο-διδάσκαλο. Τὸ βλέπει μερικὲς φορὲς, τὸ αἰσθάνεται ἐπίσης—καὶ τότε παίρνει καὶ τὸ ξύνη μὲ τὸμιστοῖ (Κτυποῦν). Κάποιος κτυπᾷ. Ἴσως ἀργότερα καμμιὰ φορὰ, Λάχιμαν.— Ἐμπρός! Ἀλλὰ δὲν βλέπω κανένα. — Ἀκοῦτε, καὶ ὅπως κάποιος ἐκτύπησεν. Ἐμπρός!

Μιχαλίνα. Μὰ κλείδωσες τὴ πόρτα, πατέρα.

Κράμερ. Ἐγὼ; Πότε;

Μιχαλίνα. Ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν στιγμήν, τώρα ἀκριβῶς ποὺ ἐπηγαινοήρχεσο στὸ δωμάτιο.

Κράμερ. Ἄνοιξε καὶ 'δὲς ποιὸς εἶναι.

Μιχαλίνα. (Ἄνοίγει λιγάκι). Μιὰ κυρία, μπαμπᾶ.

Κράμερ. Κανένα μοντέλλο, φαίνεται. Δὲν χρειάζομαι κανένα!

Λίζα Μπαίνς. (ἐν ᾧ στέκεται ἀκόμη ἔξω). Θὰ 'μποροῦσα νὰ 'μιλήσω 'στὸν κύριον καθηγητῆ;

Μιχαλίνα. Τὶ ἐπιθυμεῖτε, ἐὰν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ 'ρωτήσω;

Λίζα. Θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ 'μιλήσω μὲ τὸν ἴδιον τὸν κύριον καθηγητὴν.

Μιχαλίνα. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ καθηγητῆς;

Κράμερ. Πῆς της λοιπὸν ὅτι ἐδῶ δὲν κάθεται κανεὶς καθηγητῆς.

Λίζα. Μὰ δὲν κάθεται ἐδῶ ὁ καθηγητῆς Κράμερ;

Κράμερ. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Κράμερ· ὀρίστε.

Ἡ Λίζα Μπαίνς. (εἰσέρχεται. Γυναίκα κομψὴ καὶ ὥραία, ἐξαιρετικὰ φιλάρεσκος).

Λίζα. Ἄχ, ἐὰν μοῦ ἐπιτρέπετε, λαμβάνω τὸ θάρορ.

Κράμερ. Πηγαίνετε λοιπὸν 'στὸ μουσεῖο, παιδιὰ. Εἴχατε 'πῆ πῶς θέλετε νὰ πάτε 'στὸ μουσεῖο. Ἐστὰς 12, Λάχιμαν, σὰς περιμένω

(συνοδεύει τὸτ Λάχιμαν καὶ τὴν Μιχαλίνα ἕως τὴν θύρα). (Ὁ Λάχιμαν καὶ ἡ Μιχαλίνα φεύγουν). Μὲ ποίαν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὀμιλῶ; εἶμαι 'στὰς διαταγὰς σας.

Λίζα (ὄχι χωρὶς ἀμνηστίαν, ἀλλὰ μὲ πολλὴν προσποίησην). Κύριε καθηγητᾶ, εἶμαι ἡ Λίζα Μπαίνς. Εὐρίσκομαι σὲ μιὰ πολὺ δύσκολη θέσι.

Κράμερ. Καθῆστε, σὰς παρακαλῶ. Εἴσθε μοντέλλο;

Λίζα. ὦ! ὄχι, κύριε καθηγητᾶ, σ' αὐτὸ κάνετε λάθος. Δόξα τῷ θεῷ, δὲν περιμένω ἀπ' αὐτὸ. Δόξα νάχη ὁ Θεὸς, κύριε καθηγητᾶ, δὲν εἶμαι μοντέλλο.

Κράμερ. Καὶ ἐγὼ, δόξα τῷ θεῷ, δὲν εἶμαι καθηγητῆς, δεσποινίς μου!— Εἰς τὶ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὀφείλω τὴν ἐπίσκεψίν σας;

Λίζα. Θέλετε νὰ τὸ μάθετε ἔτσι ἀμέσως, ἀπ' εὐθείας; Ἐπιτρέπεται νὰ ξεκουρασθῶ λιγάκι, δὲν εἶναι ἔτσι; Ζεστάθηκα πολὺ. Στὴν ἀρχὴ, ἐν ᾧ ἤμουν ἀκόμη κάτω, ἤθελα νὰ γυρῶ πίσω, ἀλλὰ τέλος ἔκανα καρδιὰ καὶ ἦλθα.

Κράμερ. Παρακαλῶ! Ἀρχίσατε ὅταν θέλετε.

Λίζα. (Ἐχει καθίσει, βήχει, καὶ στεγνώνει μὲ τὴν ἄκρην τοῦ μανδουλίου προσεκτικὰ τὸ ἐπιμυθιωμένον πρόσωπόν της κάτω ἀπὸ τὸ βέλο της). Νὰ σκι φθῆτε ἕνα τέτοιο πράγμα γιὰ μένα! Εὐτυχῶς ποὺ δὲν τὸ ἤκουσεν ὁ Γεώργος. Ὁ μνηστήρ μου δηλαδὴ ἐργάζεται 'στὸ δικαστήριον, ἀνάβει πάντα πολὺ γρήγορα. Ἀλήθεια, μοιάζω μὲ μαντέλλο;

Κράμερ. (Σύρει τὸ παραπέτασμα ἐνὸς παραθύρου). Αὐτὸ ἐξαορτᾶται ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ θέλει νὰ σὰς ζωγραφίσῃ. Ὑπάρχουν περιστάσεις ποὺ ὅλοι μποροῦμε νὰ γίνουμε μοντέλλο. Ἐὰν νομίζετε ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀναξιοπρεπὲς, εἶναι δυνατόν νὰ κάνετε μεγάλο λάθος.

Λίζα. Ὅχι, ξέρετε τί, φοβοῦμαι σχεδόν. Μὴ σὰς κακοφανῆ, κύριε Κράμερ, σὰς ἐφοβούμην.

Κράμερ. Τέλος πάντων, περὶ τίνος πρόκειται;

Λίζα. Ἐξήτησα πληροφορίας γιὰ σὰς καὶ ὅλοι ἔκαναν ὥσάν . . . . . νὰ ἤσασθε ποιὸς ξέροι τί, σὰν ἕνας «Θεὸς μου φύλαττε» ἢ κἄτι παρόμοιο.

Κράμερ. Σὰς εἶμαι εὐλαχρινῶς ὑπόχρεος. Τὶ ἐπιθυμεῖτε; Ἐμπορῶ νὰ σὰς βεβαιώσω ὅτι ἐδῶ δὲν θὰ πάθῃ οὔτε τρίχα τῆς κεφαλῆς σας.

Λίζα. Καὶ ὁ Ἀρνόλδος; σὰς φοβεῖται τόσο πολὺν.

Κράμερ. (ἐκπληκτος καὶ συγκεχυμένος) Ὁ Ἀρνόλδος; Τὶ θέλετε νὰ πῆτε — Πῶς ὀνομάζεται ὁ ἄνθρωπος αὐτός;

Λίζα. (Ἐγείρεται ἐντρομος). Μὰ εἶναι δυνατόν; Πῶς μὲ κυτᾶτε καὶ σεῖς ἔτσι, κύριε Κράμερ! Καλύτερα ἔχω νὰ φύγω ἀμέσως. Καὶ ὁ Ἀρνόλδος βλέπει μὲ τέτοιο βλέμμα καὶ . . . . .

Κράμερ. . . . Ὁ Ἀρνόλδος; Δὲν τὸν γνωρίζω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον—;

Λίζα. (τρομαγμένη καὶ μὲ καταπραϊντικὸν τόνον). Κύριε Κράμερ, παρακαλῶ, τὸ πρῶγμα δὲν ἔχει σημασίαν. Ἄς ἀφήσωμεν τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν κατὰ μέρος. Ἦλθα ἐδῶ χωρὶς νὰ τὸ ξέρουν οἱ γονεῖς μου. . . . . πρόκειται, ὅπως σὰς εἶπα, γιὰ μιὰ δύσκολη ὑπόθεσι. Σὰν εἶναι ἔτσι, καλύτερα νὰ μὴ μιλήσω καθόλου γι' αὐτὴν.

Κράμερ. (κατευνασθεὶς δι' ἰσχυρᾶς προσπάθειας). . . . . Σὰς βλέπω σήμερα γιὰ πρώτη φορὰ. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχετε τὴν καλωσύνην νὰ μὲ συγχωρήσετε. Ἐχω ἓνα γυὸν ποὺ ὀνομάζεται Ἀρνόλδος. Καὶ ἂν πρόκειται γιὰ τὸν Ἀρνόλδον Κράμερ. . . . .

Λίζα. Μάλιστα, πρόκειται γιὰ τὸν Ἀρνόλδον.

Κράμερ. Καλὰ λοιπὸν. Αὐτὸ μὲ ἐκπλήττει . . . . . Δὲν μὲ ἐκπλήττει καθόλου. . . . . Ἐχετε λοιπὸν νὰ μοῦ διηγηθῆτε γι' αὐτόν;

Λίζα. Ἄχ. Ὅτι εἶναι πολὺ χαζὸς καὶ τρολλὸς καὶ ὅτι δὲν μ' ἀφήνει ἤσυχον.

Κράμερ. Χμ! Ἐτσι! Πῶς αὐτὸ; Τὶ θέλετε νὰ πῆτε;

Λίζα. Νὰ ἐπειδὴ μὲ γελοιοποιεῖ πάντοτε. Δὲν ἠμπορῶ φυσικὰ νὰ τὸν φέρω καθόλου ἰστά λογικά του.

Κράμερ. Ἐτσι; Βέβαια εἶναι δύσκολον. Τὸ πιστεύω.

Λίζα. Τοῦ εἶπα: Πήγαινε σπῆτι, Ἀρνόλδο. Τίποτε. Χαζεύει ὅλη τὴ νύκτα.

Κράμερ. Ἦταν λοιπὸν σὲ σὰς χθὲς τὸ βράδυ;

Λίζα. Μὰ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸν κουνήσει ἀπ' ἐκ.ἑ. Ὁ μπαμπᾶς δοκίμασε, ἡ μαμᾶ δοκίμασε, οἱ φίλοι μας τῆς παρέας δοκίμασαν, ἐγὼ δοκίμασα, ἀλλὰ τίποτε δὲν ὠφελεῖ. Κάθεται μόνον καὶ κυτᾶει πάντα ὅπως σεῖς καὶ δὲν κουνιέται ἀπὸ τὴν θέσιν του ὅσο νὰ φύγη καὶ ὁ τελευταῖος πελάτης.

Κράμερ. Ἔχει ὁ πατέρας σας ξενοδοχεῖον;

Λίζα. Ναὶ εἶναι ξενοδόχος.

Κράμερ. Καὶ ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ κύριοι τῆς παρέας;

Λίζα. Ὁ πάρεδρος Σνάμπελ, ὁ ἀρχιτέκτων Τσίεν, ὁ μνηστήρ μου καὶ πολλοὶ ἄλλοι κύριοι.

Κράμερ. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ ἐπεχείρησαν καὶ αὐτοὶ νὰ τὸν ξεκουμπίσουν, ὅπως εἶναι συνήθεια νὰ λένε, ἀπὸ 'κει;

Λίζα. Τὸν ὀνομάζουν πάντα Μαραμποῦ. (Γελῶσα). Αὐτὸ εἶναι ἓνα πουλί, ξέρετε. Ἐχουν τὴν ἰδέα ὅτι εἶναι ἀπαράλλακτος. Ἴσως γιὰ τὴν εἶναι κάπως κακοφτιασμένος.

Κράμερ. Ναὶ, Ναὶ, πολὺ σωστά.— Οἱ κύριοι τῆς παρέας θὰ εἶναι, φαίνεται, πολὺ εὐθυμοὶ ἄνθρωποι;

Λίζα. Τρομερὰ. Νὰ πεθαίνετε ἰστά γέλοια. Δὲν περιγράφεται. Μερικὲς φορὲς γίνεται τοῦ κουτρούλη ὁ γάμος. Σὰς βεβαῶ ποιοῦν τὰ μέσα μας ἀπὸ τὰ γέλοια. Ὁ Ἀρνόλδος τρώγει πάντα πολὺ ψωμί' ξέρετε πῶς τὸ ψωμί στέκεται ἐλεύθερο ἐπάνω ἰστά τραπέζια. Πρὸ ἡμερῶν λοιπὸν κρέμασαν ἓνα πανέρι, ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ συνειθίζει νὰ κάθεται. Ἐννοεῖτε; Ἐτσι ὥστε νὰ κρέμεται ἀπὸ τὴν ὀροφή, ἀλλὰ νὰ μὴ τὸ φθάνετε ἀπὸ κάτω. Ὅλο τὸ μαγαζὶ ἐβουίξεν ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη.

Κράμερ. Καὶ ὁ γυὸς μου κάθεται ἰστά ἴδιο τραπέζι;

Λίζα. Ἄ, ὄχι. Αὐτὸ πειὰ δὲν τὸ ἀνέχεται ὁ ἀρραβωνιαστικὸς μου. Κάθεται πάντοτε κατὰμονος. Ἄλλ' ἐπειδὴ κάποτε βγάζει ἓνα κομματάκι χαρὶ καὶ στραβοκντάζει πάντα πρὸς τὸ μέρος μας μὲ μοχθηρίαν, δὲν ἀρέσει αὐτὸ κάποτε στοὺς κυρίους. Ἐνας μάλιστα μιὰ φορὰ σηκώθηκε καὶ τοῦ ἐξήτησε τὸν λόγον!

Κράμερ. Εἶναι λοιπὸν τῆς γνώμης οἱ κύριοι ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἰχνογραφῆ;

Λίζα. Μάλιστα, γιὰτὶ κάνει πάντα γελοιογραφίαις μόνον. Αὐτὸ βέβαια δὲν ἀρέσει ἰστὸν καθένα. Μοῦ ἔδειξε κάποτε ἓνα ἰχνογράφημα: Νὰ, ἓνα μικρὸ σκυλλί καὶ κάμποσοι μεγάλοι σκύλλοι. Ἦτο τόσο πρόστυχο . . . . . προξενούσε φρίκη.

Κράμερ. Πληρώνει ὁ Ἀρνόλδος ὅ,τι παίρνει σὲ σὰς;

Λίζα. Ἄ, βέβαια! Δὲν ἔρχομαι γι' αὐτὸ. Πίνει τὰ δυὸ του, τὸ

πολύ-πολύ τρία ποτήρια μπίρα, κι' αν ακόμα δεν ελήθρωνε, κύριε Κράμερ. . . . .

Κράμερ. Είπατε λοιπόν όλη καρδιά, όπως λένε.— Λοιπόν, αν μπήκα καλά 'στο νόημα, δεσποινίς μου, ο γυιός μου, πώς θα 'μπορούσα να εκφρασθώ, είναι στο σπῆτι σας ένα είδος καταγκιόζη, τον όποιον προτιμῶ κανείς να ξεφορτώνεται. Δεν πιστεύω βέβαια να πέφτω έξω, αν δεχθῶ ότι οὔτε οι κύριοι τῆς παρέας—πολύ ευπόληπτοι κύριοι ασφαλῶς—οὔτε ἡ μπίρα οὔτε τὸ ψωμί τοῦ αξιοτίμου πατέρα σας εἶναι εκείνα, ποῦ κάνουν τον 'Αρνόλδο να μὴ τὸ κοινῶ ἀπὸ κοντά σας. . . . .

Λίζα. (μὲ φιλαρέσειαν). Δεν πταίω ἐγὼ. Τί θέλετε νὰ κάμω.

Κράμερ. "Όχι, ὄχι, βεβαίως ὄχι, τί υποχρέωσιν ἔχετε ἄλλως τε.— 'Εγὼ ὅμως τί πρέπει νὰ κάμω σ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν;—

Λίζα. Κύριε Κράμερ, τὸν φοβοῦμαι τόσο πολὺ. Μὲ παραμονεύει πάντα σὺς γωνίες καὶ τότε ὥρες ὀλόκληρες δὲν 'μπορῶ νὰ τὸν ξεφορτωθῶ. Σὲ τέτοιες στιγμῆς μου περνᾶ, μάρτυς μὴν ὁ θεὸς, ἀπὸ τὸ νοῦ ὅτι θὰ 'μπορούσε νὰ μοῦ κἀνῆ κανένα κακὸ.

Κράμερ. Χμ. Μήπως σὰς ἀπειλήσε καμμιά φορὰ ἀπ' εὐθείας.

Λίζα. "Όχι, αὐτὸ δὲ ὄχι, τέτοιο πράγμα δὲν 'μπορῶ νὰ 'πῶ. Μ' ὅλα ταῦτα τὸ βλέπω 'στὸν τρόπο του. Κάποτε ὅταν ἔξαφνα τὸν 'δῶ μὲ πιάνει ἀγωνία. Κι' ὅταν ἀκόμη κάθεται ἔτσι, βυθισμένος 'στὴν ἀφηρημάδα του. . . . ὥρες ὀλόκληρες χωρὶς νὰ βγάξει τοιμουδιά τῆ μισῆ νύκτα, σὰν νὰ βρίσκεται σὲ ἔκστασι. Κι' ὅταν ἀκόμη διηγῆται τὰς ἱστορίες του. Μὰ φαιμπρικάρεϊ τόσον τρολλῆς ἱστορίες. . . . . Οὔ! ξέρετε, καὶ ὕστερα μὲ κυτᾶει. . . . .

Κράμερ. Καὶ σεῖς δὲν αισθάνεσθε τίποτε, τὸ παραμικρὸ γι' αὐτὸν, ἔ;

(Κτυπᾶ τὸ κουδοῦνι)

Λίζα. . . . . . "Α, θεέ μου! 'Ασφαλῶς ὄχι!

Κράμερ. Καλὰ. Θέλετε νὰ συναντήσετε τὸν 'Αρνόλδον ἐδῶ;

Λίζα. Γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ! Μὲ κανένα τρόπο.

Κράμερ. Εἶναι ἀκριβῶς 11 καὶ τὸ κουδοῦνι κτύπησε. Τοῦ εἶχα παραγγίλει νὰ εἶναι ἐδῶ 'στὰς 11, ('Ανοίγει ἓνα παρακείμενον δωμάτιον). Σὰς παρακαλῶ περᾶστε ἐδῶ μέσα. 'Μπορῶ νὰ σὰς βεβαιώσω ὅτι θὰ κάμω ὅτι ξερατᾶται ἀπὸ μένα. ('Η Λίζα εἰσέρχεται εἰς τὸ

δωματίον, Ὁ Κράμερ ἀνοίγει τὴν θύραν τῆς κυρίας εἰσόδῃ καὶ εἰσέρχεται ὁ 'Αρνόλδος. Εἰς τὸ κουρασμένο πρόσωπόν του ἀγωνίζονται πείσμα, ἀποστροφή καὶ φόβος). Περιμένε ἐδῶ πίσω, ἔρχομαι ἀμέσως. ('Ὁδ. γαί τὸν 'Αρνόλδον διὰ μέσου τοῦ παραπέτασματος, τὸ κλείει ὀλισθέν του καὶ ἀνοίγει τὸ δωμάτιον, ὅπου εὐρίσκεται ἡ Λίζα. Ἡ Λίζα ἔξέρχεται. Ὁ Κράμερ θέτει τὸ δάκτυλον εἰς τὰ χεῖλη καὶ δεικνύει πρὸς τὸ παραπέτασμα. Ἡ Λίζα κάμνει τὸ ἴδιον. Τὴν συνοδεύει μέχρι τῆς θύρας τῆς ἐξόδου καὶ αὐτὴ γλυστράῃ ἔξω. Ὁ Κράμερ σταματᾶ, ἀναστενάζει, σφίγγει μὲ τὸ χέρι τὸ μέτωπον καὶ ἀρχίζει νὰ πηγανοέσχηται εἰς τὸν προθάλαμον. Βλέπει κανεὶς ὅτι τοῦ χροιάζεται ὅλη ἡ δύναμις τῆς θλήσεώς του διὰ νὰ καταικήσῃ τὴν ἰσχυρὰν ἔξαφιν, ἀπὸ τὴν ὀπίαν κατέχεται, καὶ νὰ κατευνάσῃ τὸ ἀγκομαχητόν του. Μετὰ πολλοῦς παροξυσμοῦς γίνεται κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του. 'Ανοίγει τὸ παραπέτασμα καὶ ὀμῆει).

'Αρνόλδε, ἤθελα νὰ ὀμιλήσω μαζί σο'. ('Ὁ 'Αρνόλδος παρουσιάζεται προχωρῶν βραδέως. Φορεῖ χροματιστὸν φλόγκον' τάσεις συμπυροφῶς λιμοκιντόρου). Εἶσαι τόσο ἀγατομένο;

'Αρνόλδος. Πῶς;

Κράμερ. 'Εννοῶ τὴν κόκκινη γραβάτα ποῦ φορεῖς.

'Αρνόλδος. Καὶ γιατί;

Κράμερ. Δὲν συνειθίσαμε νὰ σὲ βλέπομε ἔτσι. Θὸ ἦταν καλύτερα ἀν τᾶφηνες αὐτὰ, 'Αρνόλδε.

Μήπως ἔκατες τέλος πάντων τὰ σάιτσα;

'Αρνόλδος. Μὰ ποιὰ σάιτσα, πατέρα; Δὲν ἔχω καμμιά ἰδέα.

Κράμερ. Χμ. Νὰ λημονῆ κανεὶς ἓνα τέτοιο πράγμα; Χμ, Χμ! Λοιπόν, ἀν δὲν σοῦ κἀνῆ κόπον θὰ ἔχεις τὴν καλωσύνην νὰ προσπαθήσῃς λιγάκι νὰ ἐνθυμηθῆς.

'Αρνόλδος. "Α, μάλιστα, θὰ ἐννοῆς βέβαια ἐκεῖνα γιὰ τὸ μαραγκὸ;

Κράμερ. Ναι, ἔστω, καὶ γιὰ τὸ μαραγκὸ. Δὲν ἔχει σημασίαν γιὰ ποιὸν εἶναι. Λοιπόν δὲν ἔχεις προχωρήσει καθόλου. "Ακουσε, λέγε καθαρά: ὄχι. Μὴ κοπιᾶζης νὰ 'βοῆς τρόπους ἐκφράσεως. Τί κανεὶς λοιπὸν ὅλον αὐτὸν τὸν καιρὸν;

'Αρνόλδος (ὑποκρινόμενος τὸν ἐκπληκτον). 'Εργάζομαι, πατέρα.

Κράμερ. Καὶ εἰς τί ἐργάζεσαι;

Ἀρνόλδος. Ἰχνογραφῶ, ζωγραφίζω, νὰ, ὅ,τι κάνει κανεὶς.

Κράμερ. Ἐνόμιζα ὅτι χαζεύεις ὅλη τὴν ἡμέρα. Χαίρω λοιπὸν ποῦ ἀπατώμαι σ' αὐτὸ. Καὶ τὸ κάτω κάτω δὲν σκοτίζομαι πειὰ διόλου γιὰ σένα. Εἶσαι ἀρετὰ μέγας. Δὲν εἶμαι ὁ φύλακός σου.— Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ σοῦ πῶ: Ἄν σοῦ συμβῇ ποτὲ νᾶχης τίποτε ἴσθην καρδιά . . . . . εἶμαι δηλαδὴ, ἔτσι νὰ ποῦ-με, πατέρας σου. Ἐννοεῖς; Μὴ τὸ ξεχνᾶς, παρακαλῶ.

Ἀρνόλδος. Μὰ δὲν ἔχω τίποτε ἴσθην καρδιά μου, πατέρα.

Κράμερ. Δὲν τὸ λέγω αὐτὸ. Δὲν ἰσχυρίζομαι τέτοιο πράγμα. Εἶπα: Ἄν ποτὲ σοῦ τύχη νὰ ἔχης κάτι. Θὰ ἔμπορῶσα ἴσως τότε νὰ σὲ βοηθήσω σὲ τίποτε. Ξεῦρω τὸν κόσμον κάπως βαθυτέρα ἀπὸ σένα. Γιὰ κάθε ἐνδixόμενον! Ἐννοεῖς; Χθὲς τὸ βράδυ ἦσαν πάναν ἔξω. Καταστρέφεις τὸν ἑαυτὸ σου. Θὰ ἀρωστήσης. Πρόσεχε τὴν ὑγεία σου. Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιῆ. Ὑγιῆς βίος, ὑγιῆς τέχνη. Ποῦ ἐγυρίζεις λοιπὸν χθὲς ὅλη τὴ νύκτα;— Μὰ ἄφησε καλύτερα, δὲν μ' ἐνδιαφέρει καθόλου. Ὅ,τι δὲν θέλεις νὰ πῆς, δὲν θέλω νὰ τὸ ξέρω. Πῆς το μὲ τὸ θέλημά σου ἢ σῶπα.

Ἀρνόλδος. Ἦμουν, ἔξω, μαζί μὲ τὸν Ἀλφρέδον Φραϊγκελ.

Κράμερ. Μπα! Καὶ ποῦ; Ἰστὸ Πίρσαμ ἢ ποῦ ἄλλου;

Ἀρνόλδος. Ὅχι, πέρα ἴστὸ Σάιτνιχ καὶ ἐκεῖ γύρω

Κράμερ. Μείνατε ἐκεῖ οἱ δυὸ ὅλη τὴ νύκτα;

Ἀρνόλδος. Ὅχι, ἀργότερα πήγαμε ἴστὸ σπῆτι τοῦ Φραϊγκελ.

Κράμερ. Ἐως τὰς 4 τὸ πρωῖ;

Ἀρνόλδος. Μάλιστα, πάνω-κάτω ὡς τὰς τέσσαρες. Ἐπειτα χαζεύσαμε πάλι ἴστὸς δρόμους.

Κράμερ. Ἐτσι λοιπὸν! Σὺ καὶ ὁ Φραϊγκελ; Οἱ δυὸ σας μόνι; Βλέπω πῶς εἶσθε πολὺ στενοὶ φίλοι.— Τὶ κάνετε λοιπὸν ὅταν σεῖς κάθεσθε ἐκεῖ ἔτσι καὶ οἱ ἄλλοι βρίσκονται στὰ κρεββάτια τους;

Ἀρνόλδος. Καπνίζομε καὶ μιλοῦμε γιὰ τὴν τέχνη.

Κράμερ. Μπα!—Ἀρνόλδε, εἶσαι ἕνας χαμένος.

Ἀρνόλδος. Γιατί λοιπὸν;

Κράμερ. Εἶσαι ἕνας χαμένος ἄνθρωπος! Διεφθαρμένος ὡς τὰ κόκκαλα.

Ἀρνόλδος. Δὲν εἶναι ἢ πρώτη φορὰ ποῦ τὸ λῆς.

Κράμερ. Ναι, ναι, ἦμουν ἀναγκασμένος νὰ ἴστὸ πῶ. Ἦμουν

ἀναγκασμένος νὰ σοῦ τὸ πῶ ἑκατὸ φορές καὶ τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα, τὸ ἔχω αἰσθανθῆ. Ἀρνόλδε, ἀπόδειξέ μου ὅτι ψεύδομαι! ἀπόδειξέ μου ὅτι σὲ ἀδικῶ. Θὰ σοῦ φιλοῦσα τὰ πόδια γι' αὐτὸ.

Ἀρνόλδος. Μπορῶ νὰ πῶ ἐκεῖνο ποῦ θέλω, πιστεύω. . . . .

Κράμερ. Τί; Ὅτι εἶσαι διεφθαρμένος;

Ἀρνόλδος. (κάτωχρος σηκώνει τοὺς ὤμους).

Κράμερ. Καὶ τί θὰ γίνῃ λοιπὸν, ἂν εἶναι ἔτσι;

Ἀρνόλδος. (ψυχρὸς καὶ ἐχθρικός). Χμ! Αὐτὸ δὲν τὸ ξέρω καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος.

Κράμερ. Ἐγὼ ὅμως τὸ ξέρω, φέρνεσαι πρὸς τὴν καταστροφὴν (περιπατεῖ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βιαστικά, στέκεται εἰς τὸ παράθυρον μὲ τὰ χέρια ὀπίσω καὶ κτυπᾷ νευρικά τὸ πόδι ἴστὸ πάτωμα).

Ἀρνόλδος. (Μὲ κάτωχρον, παραιορφωμένον πρόσωπον, παίρνει τὸ καπέλλο του καὶ διευθύνεται πρὸς τὴν θύραν. Τὴν στιγμή ποῦ ἀνοίγει τὴν θύραν, γυρίζει ὁ Κράμερ).

Κράμερ. Τίποτε ἄλλο δὲν ἔχεις νὰ μοῦ πῆς;

Ἀρνόλδος. (ἀφήνει τὸ χεῖρ τῆς πόρτας, ὅτι τὴ λαθραῖα βλέμματα, ἔχει ἔκφρασιν στυγνὴν)

Κράμερ. Ἀρνόλδε, τίποτε λοιπὸν δὲν ταράζεται μέσα σου; Μὰ δὲν αἰσθάνεσαι ὅτι ὑποφέρομε μαρτύρια; Πῆς τίποτε! Δικαιολόγησε τὸν ἑαυτὸν σου. Λέγε κάτι, ὅπως ἄνδρας σὲ ἄνδρα. Μίλησε, ἂν θέλῃς, σὰν φίλος πρὸς φίλον. Σὲ ἀδίκησα; Ἐξηγήσου μου. Μίλα! Μπορεῖς βέβαια νὰ μιλήῃς ὅπως ἡμεῖς. Γιατί κρύβεσαι πάντα ἀπὸ μένα; Τὴν δελίαν τὴν περιφρονῶ, αὐτὸ τὸ ξέρεις, Λέγε: ὁ πατέρας μου εἶναι ἕνας τύραννος. Ὁ πατέρας μου μὲ βασανίζει. Ὁ πατέρας μου μὲ ταλαιπωρεῖ. Στέκεται ἀπὸ πίσω μου σὰν ὁ διάβολος. Πῆς το αὐτὸ καὶ πῆς τοῦ το ἐλεύθερα. Πῆς μου πῶς μποροῦσα νὰ διορθωθῶ. Θὰ διορθωθῶ, σοῦ δίνω τὸν λόγον μου. Ἦ εἶσαι τῆς γνώμης ὅτι ἔχω εἰς ὅλα δίκαιον;

Ἀρνόλδος. (μὲ ἀσυνήθη ἠρεμίαν καὶ ἀδιαφορίαν). Ὅσο γιὰ μένα, ἔμπορῶ νὰ ἔχῃς δίκαιον.

Κράμερ. Καλὰ Ἀφοῦ εἶναι αὐτὴ ἡ γνώμη σου. Δ-ν θὰ προσπαθήσης τώρα νὰ διορθωθῆς; Ἀρνόλδε, ὀρίστε σοῦ δίδω τὸ χεῖρ μου. Νὰ πιάστο, ἐδῶ εἶναι, θέλω νὰ σὲ βοηθήσω. Πάρε με γιὰ σύντροφό σου, πάρε με γιὰ φίλον σου τὴν τελευταίαν ὥραν! Ὅμως, Ἀρνόλδε, ἦγ-

γισεν ἢ δωδεκάτη ὥρα. Μὴ θέλῃς νὰ ἀπατάσαι πῶς δὲν ἔφθασεν ἀκόμη. Κινήσου· δεῖξε φιλοτιμίαν. Ἄρκεϊ νὰ θελήσῃς καὶ ὅλα ἔγειναν. Κάμε τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὸ καλόν, τὸ δεύτερον καὶ τρίτον γίνεται μόνον του. Ναί; Θέλεις; Θέλεις νὰ διορθωθῆς, Ἀρνόλδε;

Ἀρνόλδος. (μὲ προσποιητὴν ἔκπληξιν) Ναί, ἀλλὰ πῶς; Εἰς τί;

Κράμερ. Εἰς ὅλα, ναί, . . . ; . . .

Ἀρνόλδος. (μικρὰ καὶ ἀναφερόμενος εἰς τὴν τελευταίαν φράσιν τοῦ Κράμερ) Δὲν ἔχω καμμίαν ἀντίρρησην. Γιατὶ ὄχι. Ἀπὸ τὸ περὶ μου δὲν εἶμαι καὶ πολὺ εὐχαριστημένος.

Κράμερ. Αὐτὸ θέλω νὰ τὸ πιστεύσω, ὅτι δὲν εἶσαι εὐχαριστημένος. Δὲν ἔχεις τὴν εὐλογίαν τῆς ἐργασίας. Ἀρνόλδε, τὴν εὐλογίαν αὐτὴν πρέπει νὰ τὴν ἀποκτήσῃς ἐργαζόμενος. Ἐκαμες ἓνα ὑπαινιγμὸν διὰ τὸ ἔξωτερικόν σου. (Παίρνει τὴν μάρκα του Beethoven). Νὰ, κύταξε αὐτὴν τὴν προσωπίδα. Υἱὸς τοῦ θεοῦ, ξέθαψε τὸ ἔσωτερικόν σου! Μήπως ἔχεις τὴν ιδέαν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὠραῖος; Ἐχεις τυχὸν τὴν φιλοδοξίαν νὰ εἶσαι ἠλίθιος; Ἡ εἶσαι ἴσως τῆς γνώμης ὅτι ἀπομακρύνεται ἀπὸ σένα ὁ θεός, διότι εἶσαι κοντόφθαλμος καὶ κακοφτιασμένος; Μπορεῖς νὰ ἔχῃς τόσην ὁμορφίαν μέσα σου, ὥστε οἱ λιμυκοντόροι γύρω σου νὰ εἶναι σὰν ἐπαῖται.— Ἀρνόλδε, ὄριστε τὸ χέρι μου. Ἀκοῦς; Ἐμπιστεύσου σὲ μέσα αὐτὴν τὴν φορὰν. Μὴ κρύβεσαι, ἔσω εἰλικρινῆς μαζὶ μου. Κάμε το πρὸς χάριν σου. Ἐμένα δὲν μ' ἐνδιαφέρει ποῦ ἦσουν χθὲς· ἀλλὰ πὲς μου το. Ἀκοῦς; Πρὸς χάριν σου. Ἴσως μὲ ἐννοήσῃς καλύτερα, τί ἄνθρωπος εἶμαι. Λοιπὸν: Ποῦ ἦσουν χθὲς τὸ βράδυ;

Ἀρνόλδος. (μετὰ μικρὰν σιγὴν, κάτωχρος, κατόπιν καταφανοῦς πάλῃς). Πατέρα; μὰ σοῦ τὸ εἶπα πρωτύτερα.

Κράμερ. Ξέχασα τί μοῦ εἶπες. Ποῦ ἦσουν λοιπὸν; Μὲ ἐννοεῖς; Δὲν σ' ἐρωτῶ γιὰ νὰ σὲ τιμωρήσω γι' αὐτό. Μόνον χάριν τῆς φιλαληθείας σ' ἐρωτῶ. Δεῖξε πῶς εἶσαι φιλαλήθης καὶ τίποτε ἄλλο.

Ἀρνόλδος. (μὲ πῆσιμα ἐκδηλούμενον εἰς τὴν στάσιν καὶ εἰς τὸν τόνον τῆς φωνῆς) Μὰ ἦμουν μὲ τὸν Ἀλφρέδον Φραιγκέλ.

Κράμερ. Ἔτσι!

Ἀρνόλδος. (ὅστις καθίσταται πάλιν ἀβέβαιος) Ποῦ ἄλλοῦ μποροῦσα νὰ εἶμαι;

Κράμερ. Δὲν εἶσαι γυός μου. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶσαι γυός μου! Φύγε! Μὲ πιάνει ἀηδία! Μὲ κάνεις καὶ ἀηδιάζω!

Ἀρνόλδος (φεύγει ἀμέσως).

Δ Ο Δ Ο Ρ Ι Δ Α

*Προτιμῶ τὸν ἔρωτά σου ἂν' τῆ ζωῆ σου
(Ἰσπανικὴ παροιμία)

Εἶναι ἡ ἡδονή; Ποῦ γιὰ τὰ γλυκὰ τῆς μυστήρια κορυφὰ ξανάναψε τὰ ἐρημικὰ τῆς φῶτα; Ἡ γάζα καὶ τὸ κρύσταλλο εἶναι ἡ ὄχρη φυλακὴ τους. Στὸ ἐλαφρὸ ἀγέρι μιᾶς καλοκαιρινῆς βραδυᾶς, ἦταν ἀνοιχτὸ τὸ παρ θυρο τῆς μαυριτανῆς. Ὅταν βγαίνει τὸ φεγγάρι τὰ μεσάνυχτα, ὅταν ἡ ἀσημένιος του ἀχτίδες χλωμαίνουνε τὸ κόκκινο φῶς τῆς λάμπας, τότε τὰ δύο φῶτα μαζὺ στήνουνε παγίδα στὸ μάτι, χαιδεύοντας ἐλαφρὰ τὸ γαλάζιο βελούδο ποῦ σκέπαζε τὲς καρτέκτες, τὸ μαλακὸ μεταξωτὸ ποῦ ἀκούμπανε ἀνοιχτὸ ἀκόμα τὸ βιβλίον, τὸ ρολόγι ἀνάμεσα ἀπὸ δύο χουσὰ βάζα, τὴν ἀσημένια Παναγία, κορμμένη πίσω ἀπὸ τὰ τριαντάφυλλο καὶ σὲ ἓνα θαλασσὶ κρεββάτι ξαπλωμένη μὴ καλλονή.

* *

᾽Ω! Ποτὲ στὴ Μαδρίτη ὁ ὠραῖος ἱππότης δὲν ἔχει ἰδῆ τέτοια χάρι, ἐνωμένη μὲ τόση τέχνη· ποτὲ γιὰ περισσότερα θείγητρα, ὅταν νυχτόνῃ, δὲν πάλαι ἢ κινδύρα καὶ τὸ τραγοῦδι, ποτὲ σὲ καμμιά ἐκκλησία δὲν εἶδαν ὠραιότερα μάτια ἀπὸ τῆς χάντρας τοῦ κομπολογιοῦ νὰ σηκώνωνται στὸν οὐρανό, στὰ χίλια σκαλοπάτια τοῦ ἀπέραντου ἀμφιθεάτρου, δὲν ἐθαυμάστηκαν ποτὲ ὠραιότερα χέρια κάτω ἀπ' τὴ μαύρη μπέρτα μὲ τὲς χουσὲς χάντρας, νὰ χειροκροτοῦνε τὸν ἐπιδέξιο ταυρομάχο.

* *

Καὶ ἐσεῖς ποῦ μυστικὰ καμμιά προσεχτικὴ ματιὰ στὴς λαμπερὲς τῆς ἀχτίδες δὲν ἔφαξε γιὰ αἰχμάλωτο, νεαρὸ πλῆθος ἐρωτευμένων, Ἰσπανοὶ μὲ τὰ μαῦρα μάτια, ἂν κάτω ἀπ' τὸ χουσάφι καὶ τὰ μαργαριτάρια τῆ λατρεύσανε τὸ βράδυ, ποιὸς ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ ἤθελε (κι' ἂς τὸν τρουποῦσε ἡ ζηλιάρικη ἄκρη τοῦ σιλιέτου) νὰ προσφέρῃ τὰ φιλιὰ του, στὰ πόδια τῆς τὰ ξέσκεπα, στὸ λαιμό, στὸ στήθος, ἀνοιχτὰ στὸ

βραδυνοῦ ἀέρα, καὶ σ' αὐτὰ τὰ μαῦρα ξέπλεγα μαλλιά, ποῦ πέφτουνε
στοὺς ὤμιους τῆς, ὅπως πέφτει τὸ φόρεμά της στὰ πόδια τῆς ἱτιάς;

* *

Γιατὶ ἡ Δολορίδα εἶναι μόνη σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο παλάτι, ποῦ
δὲν ἀκούγονται αὐτὸ τὸ βραῦν οὔτε τὰ βήματα τῶν ὑπηρετῶν, οὔτε
στὴ γαλαρία καὶ στοὺς θαλάμιους, οἱ νεανικὲς φωνές, ἀπ' τὲς πεταχτὲς
καμαριέρες; Τὰ γυναικία τῆς μπράτσα εἶναι ἓνα μαλακὸ στήριγμα γιὰ
τὸ κεφάλι τῆς, ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς εἶναι ἀνοιχτά, κ' ἔχει περᾶσει
πολὺ ὥρα, ἀφ' ὅτου στὸ σμάλτο, μέσα στῆς δώδεκά του κατοικίης παρα-
κολουθοῦνε τὸ δῆχτη ποῦ γυρίζει μαζὺ μὲ τῆς ὥρες ποῦ περνᾶνε.
Τί κάνει λοιπὸν αὐτός, πῶ αἰῶνια περιμένει; Χωρὶς ἄλλο δὲν θὰ
ἀγαπάει αὐτὸς ποῦ αὐτὴ τόσο ἀγαπᾷ. Μόλις κάθε μέρα ἡ παραιτη-
μένη γυναῖκα βλέπει νὰ πέφτη στὰ πόδια τῆς χεῖλια ἓνα φιλί,
μόνο του, χωρὶς τὸν ἔρωτα ἢ ἀγάπη τῆς ὅμως μεγαλώνει ἀπὸ τὴ
περιφρόνησι καὶ ὑποφέρει πὸ πολὺ. Σιμὰ σὲ ἓνα πιστὸ σύζυγο,
μπορεῖ, ὦ γυναῖκα, κάποια ἀπιστη σκέψι νὰ ἀποπλανοῦσε τὴ ψυχὴ σου.
Γιατὶ ἡ ἀγάπη τῆς γυναῖκας μοιάζει τοῦ παιδιοῦ, ποῦ βαριεστημένο
ἀπ' τὰ παιχνίδια του τὰ σπάζει, πετάει μὲ τὰ ἀδεῖά του πόδια τὸ ἀκί-
νητο τριαντάφυλλο καὶ ἀκολουθαίει τὸ φτωχὸ ἔντομο ποῦ ξεφεύγει
ἀπ' τὰ ἀδύνατά του χέρια.

* *

Ἡ ὥρα σιγανὰ χτύπησε τὸ ἴσ' ἢ φωνὴ τοῦ χρόνου εἶνε λυπητερὴ
γιὰ τὸν ἐγκαταλειμμένο καὶ οἱ χτύποι του ξύπναγαν τὸν πόνο τῆς
μοναξιάς καὶ ἡ λάμπα πάλιν ἢ φλόγα τῆς χωρὶς δύναμι χαμήλωνε,
καὶ ἔμοιαζε τοῦ πεθαμένου ποῦ γιὰ τελευταία φορὰ ρίχνει στὴ ζωὴ ἓνα
ἀφηρημένο βλέμμα. Στὰ νέα τῆς μάτια ὅλα φαίνονται πὸ πειστικά,
οἶγος τὴν πᾶνει ἀλλὰ ἢ δυνατὲς λύπες, ἀγνοοῦνε τοὺς στεναγμούς,
τὰ κλάμματα καὶ τοὺς ὀλολυγμούς· μένει ἀκίνητη, καὶ μὲ ὕφος ἀτάραχο,
δαγκώνει ἀπὸ ζήλεια τὸ ἀναίσθητό τῆς χέρι.

Πόσο ἀτελείωτη εἶναι ἢ σιωπὴ; Ἀλλὰ ἀκούγονται βήματα, ἢ
πόρτα ἀνοίγει, μπαίνει· δὲν τρέμει! δὲν τρέμει βλέποντας στὸ γλωμὸ
του πρόσωπο κάποιο δυστύχημα νὰ μαντεύεται· βλέπει χωρὶς τρομάρα
τὸν ὄραιο καὶ νέο τῆς ἄνδρα νὰ πλησιάζει στὸ κρεββάτι τῆς, ὅπως
πηγαίνουνε στὸν τάφο· κάτω ἀπὸ τῆς πτυχῆς τοῦ ἐπανωφοριοῦ του

φαίνεται ἢ ἀδυναμία του καὶ τὸ μακρὸν σπαθὶ του ἀκόμα εἶναι ἓνα βᾶ-
ρος ποῦ τὸν πληγώνει, πέφτει γονατιστὸς μπροστὰ τῆς, μιλῶντας σι-
γανὰ.

* *

«Ἐρχομαι νὰ σοῦ πῶ ἀντίο, πεθαίνω, τὸ βλέπεις Δολορίδα, πε-
θαίνω! ἀγνωστὴ φωτιὰ μὲ καίει καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα μου ἔφτασε στὴν
καρδιά. Τὰ πόδια μου εἶνε βαρῦνὰ καὶ παγωμένα, τὰ μάτια μου θο-
λώσανε· ἔπεσα τρεῖς φορὲς γυρίζοντας ἐδῶ. Ἀλλὰ ἤθελα νὰ σὲ δῶ
καὶ ὅταν ὁ φλογερὸς πυρετὸς μὲ τὰ φοβερὰ ρίγη του ἔκανε νὰ τρέ-
μουν τὰ χεῖλη μου, εἶπα· θὰ πεθάνω καὶ ἢ τελευταῖς μου ὥρες νὰ
τῆς δείξουνε τοῦλάχιστον ὅτι καὶ μακρὰ τὴν ἀγαποῦσα πάντα. Καὶ τό-
τε ἔφυγα ζητώντας μόνο μιὰ ὥρα καὶ λίγη δύναμι γιὰ νὰ φτάσω
σπῆτι σου. Αἰσθάνομαι πειὸ ζῶν γονατιστὸς μπροστὰ σου.

— Γιατὶ νὰ πεθάνης ἐδῶ ὅταν ζοῦσες μακρὰ μου;

— ὦ! καρδιά ἀδυσώπητη! ναί, σὲ πρόσβαλα, ἀλλὰ ἄκουσε τὴν
ἀναπνοή μου καὶ πᾶσε τὸ παγωμένο μου χέρι, δὲς τὸν κορὸ ἰδρώτα
στὸ μέτωπό μου, δὲς τοῦ θανάτου τὴ σκοτινὴ λάμψι στὰ μάτια μου·
δῶσε τὸ χέρι σου, πὲς τὸ ὄνομά μου. Πὲς μου καμιὰ παρήγορη λέξι
ἂν ὄχι στοργικὴ. Ἀπὸ τῆς ἡμέρες ποῦ ἔχω νὰ ζήσω δὲν μοῦ μένουν
οἱ μισὲς, ἄφησε νὰ φύγη ἢ ψυχὴ μου ὄνειρευόγιάς τὸν οἶκτον σου!
μπροστὰ στὸ θάνατο δεῖξε λίγη ἐπιείκεια.

— Ὁ θάνατος δὲν εἶναι παρὰ θάνατος καὶ ὄχι ἐκδίκησις.

— ὦ θεέ, τόσο νέα, καὶ νὰ ἔχη τόσο σκληρὴ καρδιά!

Πόσο θὰ ὑπέφερες γιὰ νὰ γίνης ἔτσι. Ὅλο μου τὸ κοῖμα φαίνε-
ται ἀπὸ τὰ λόγια σου. Ἀλλὰ ἄκουσέ με· ἔλα, ἀξίζω καὶ θέλω νὰ μ'ἀ-
κούσης. Ὁρκίζομαι καὶ τὸ βλέπεις, ξεψυχῶντας τὸ στόμα μου ὀρκίζε-
ται μπροστὰ σ' αὐτὸν τὸ Χριστὸ ποῦ ἀπὸ ἀπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι σου
ἔχεις, καὶ ἂν ἀπὸ τὴν ἀδυναμία δὲν ἦτανε δεμένα, θὰ σήκωνα τὰ χέ-
ρια μου ὡς τὸ αἷμα τῶν ποδιῶν του, ὀρκίζομαι ὅτι ποτὲ ἢ πλανημέ-
νη ἀγάπη δὲν ἔχασε μακρὰ σου τὴν λατρευτὴ σου εἰκόνα καὶ ἢ
ἀπιστία μου ἀκόμα ἦτανε γεμάτη ἀλὸ ἐσένα καὶ κοντὰ σὲ ἄλλη καρ-
διά ἢ καρδιά μου ὄνειρευότανε τὰ θέληγιά σου, πὸ ὥραια ἀπὸ τὰ
δάκρυνά σου. Θελγμένος ἀπὸ αὐτὲς τὲς διασκεδάσεις ποῦ διαρροῦνε λί-
γο ἀμάρτησα βέβαια, ἀλλὰ εἶμαι εἴκοσι χρονῶν.

— Σε είδε να κτρινίζεις απόψε από τους πόνους;

— Η απελπισία της ήταν μεγαλύτερη από ότι φαντάζεσαι, και ευχαριστήσου. Έχει και αυτή το μερδικό της στής λύπες μας, όταν φώναζα το όνομά σου, έχυσε δάκρυα πικρά γιατί δεν ξέρω τι αρρώστεια έχω μέσα μου, φώναζα έσένα μόνο, με μάταιους στεναγμούς, ένόμισα ότι θα πεθάνω προτού προφθάσω να ζητήσω την συγγνώμη σου στής τελευταίες μου στιγμές. Μίλησέ μου, ή καρδιά μου σταματάει, μὴν είσαι έτσι σκληρή, ένα βλέμμα . . . . ., 'Αλλά τι είναι αυτό τό άσπρο ποτό που πίνεις σαν τρελλή;

— Το υπόλοιπο από το φαρμάκι που χθές σου έχυσα!

ΔΙΑΦΟΡΑ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Πρακτικαὶ ἀσκήσεις Α. Μαργαρίτη

Ο Καθηγητής του Ώδείου κ. Λόρης Μαργαρίτης ανέλαβεν εν τῷ Ώδείῳ σειρὰν πρακτικῶν μουσικῶν ἀσκήσεων με ἐπεξηγηματικὰ προγράμματα. Κατὰ τὰς ἀσκήσεις ταύτας ἐγένετο εἰσαγωγή εἰς τὰ ρεσιτάλ κλειδοκυμβάλου ἔργων τοῦ Schumann καὶ τοῦ Chopin καὶ εἰς τὴν «μουσικὴν δωματίου», ἐξετελέσθησαν μελωδία δι' ὑψίφωνον συνοδία πιάνου, ἐγένοντο ἀπαγγελία με ὑπόκρουσιν πιάνου κλπ. Ἡ «Αὐγή» μετὰ πολλῆς χαρᾶς χαιρετῶ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ γνωστοῦ συνθέτου μας, διὰ τῆς ὁποίας κατώρθωσεν νὰ εἰσαγάγῃ τοὺς βεβήλους μὲν, ἀλλὰ φίλους τῆς μουσικῆς εἰς τὰ μυστήρια τῆς θείας τέχνης τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἡ μουσικὴ εἶναι ἡ δι' ὀρισμένων συμβόλων ἔκφρασις ὀλοκλήρου ψυχικοῦ ἢ καὶ κοσμικοῦ βίου, ἔκφρασις αὐτοῦ τοῦτο κοσμοθεωρίας. Καὶ διὰ τὴν κατανόησιν αὐτῆς καὶ συνεπῶς τὴν ἀληθῆ ἀπόλαυσιν ἐλλείπουσιν ἀπὸ τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων αἱ ἀνακαίαι προϋποθέσεις. Ταύτας νὰ δημιουργήσῃ καὶ εἰς τὴν ἀληθῆ μουσικὴν κατανόησιν νὰ εἰσαγάγῃ ἀνέλαβεν ὁ κ. Α. Μαργαρίτης διὰ τῶν «ἐπεξηγηματικῶν μουσικῶν ἀσκήσεων», πληρῶσας ἀναμφισβητήτως μέγα κενὸν καὶ συντελέσας εἰς τὴν διέγερσιν τοῦ μουσικοῦ διαφέροντος ἐν τῇ πόλει μας.

Συναυλία - διαλέξεις τοῦ Ώδείου.

Ο διευθυντής τοῦ Ώδείου κ. Α. Καζαντζῆς ἐνεκαίνισε κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα συναυλίαν μετὰ διαλέξεων. Σκοπὸς αὐτῶν ἦτο ἡ εἰσαγωγή τοῦ κοινοῦ εἰς τὸ ἔργον τῶν μεγάλων συνθετῶν τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος, Μετὰ σύντομον βιογραφίαν καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον διεξοδικὸν χαρακτηρισμὸν τῆς δημιουργίας ἐκάστου συνθέτου εἴπετο ἔκτελεισις τμημάτων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ὀρχήστρας ἢ ὀρισμένων μόνον ὀργάνων. Ο κ. Καζαντζῆς εἶναι ἄξιος

πολλῶν συγχαρητηρίων ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἰδέαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κομψότητα τοῦ λόγου, ὅστις δὲν ἦτο ἄμοιρος ποιητικῆς ἐμπνεύσεως.

Μουσικαὶ ἐσπέροι.

Ἀλησμόνητοι αἱ μουσικαὶ ἐσπέροι τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ κήπου τοῦ Λευκοῦ Πύργου, τὰς ὁποίας ἀπηλαύσαμεν κατὰ πᾶσαν Δευτέραν καὶ Πέμπτην τῆς χειμερινῆς saison. Ἄξιος θερμοῶν συγχαρητηρίων ὁ συμπαθέστατος διευθυντὴς τῆς ὁρχήστρας κ. Εὐρ. Κοτσανίδης, ὁ ὁποῖος ἐξετιμηθῆ δεόντως ὑπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ὅταν διοργάνωνε τὰς ὡραίας συναυλίας τοῦ θεάτρου τοῦ Λευκοῦ Πύργου. Ὁ κ. Κοτσανίδης εἶναι κάτοχος ὅλων ἐκείνων τῶν ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι κάμνουν τὸν καλὸν μαέστρον γνωρίζει καλῶς τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει, εἶναι γνώστης τῶν τεχνικῶν ὅρων τῆς λειτουργίας μᾶς ὁρχήστρας καὶ ἀσκεῖ ἐπίδοσιν ἐπ' αὐτῆς δι' ὅλης τῆς καλλιτεχνικῆς προσωπικότητος.

ΒΕΒΗΛΟΣ.

ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ

Στὸ Κατάστημα

Ε. Ι. ΜΕΛΑΘΡΑΚΗ

ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ 42

Ἐκτελοῦνται αἱ καλότεραι παντὸς εἶδους ἠλεκτρικαὶ ἐγκαταστάσεις, καὶ πωλοῦνται τὰ πολυτελέστερα ἠλεκτρικὰ εἶδη.

Εἰς τιμὰς ἀσυναγωνίστους

ΑΔΕΛΦΟΙ Ι. ΛΑΚΚΑ

14 ΠΕΩΦΟΡΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ 14

ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

ΔΙΑ ΚΥΡΙΑΣ

ΓΑΝΤΙΑ, ΚΑΛΤΣΕΣ, ΑΡΩΜΑΤΑ, ΔΑΝΤΕΛΕΣ

ΣΑΛΟΝΙΚΑ

ΣΙΓΑΡΕΤ ΚΟΜΠΑΝΥ

ΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΣΙΓΑΡΕΤΤΑ

ΜΠΟΧΤΣΑ ΕΣΤΡΑ ΕΛΜΑΣ Α. Μ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ
ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ
ΦΑΡΑΩ,

Ὀδὸς Ἐθνικῆς Ἀμύνης 4 Γ'.

ΤΟΥ ΕΖΡΑ ΜΙΖΡΑΧΗ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΠΙΜΕΛΗΜΕΝΗ ΣΤΕΡΕΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΤΑΤΗ

Ἑλικά τὰ ἐκλεκτότερα

Κατασκευὴ πάντοτε ἐπὶ

τῶν νεωτέρων σχεδίων

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ
Ἡ "ΑΙΓΥΠΤΟΣ",
Μ. ΚΑΝΑΛΙΟΥ

169 — Ὀδὸς Ἐγνατίας — 169

ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ἐπὶ παραγγελίᾳ
ΑΝΔΡΩΝ, ΓΥΝΑΙΚΩΝ, ΠΑΙΔΩΝ

Ἔργασία καλλιτεχνική, στερεὰ καὶ σύμφωνος
πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς ὑγιεινῆς

ΥΛΙΚΑ ΕΚΛΕΚΤΑ

Ἐπάρχει καὶ διαρκῆς παρακαταθήκη ὑπο-
δημάτων παντὸς εἴδους.

ΖΗΤΑΤΕ

κατὰ προτίμησιν καὶ

ΠΙΝΕΤΕ

πάντοτε, ἰδίως τὸ

ΟΥΖΟ

„ΑΝΘΑΤΟ“

ΑΘ. Ι. ΠΕΤΡΑΚΟΓΛΟΥ

ΔΙΟΤΙ ἔχει εὐωδίαν λεπτοτάτην

ΔΙΟΤΙ εἶναι γευστικώτερον ὅλων τῶν ἄλλων

ΔΙΟΤΙ ἀνοίγει τὴν ὄρεξιν καί,

ΔΙΟΤΙ εἶναι στομαχικὸν καὶ τονώνει τὸν ὄργανισμόν

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. ΧΑΡΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

171 Ὀδὸς Ἐγνατίας 171

Τὰ ὑποδήματά του Διακρίνονται
Ἀπὸ τὴν στερεότητά καὶ τὴν κομψότητά των
Τόσον τὰ ἔτοιμα ὅσον καὶ τὰ κατὰ παραγγελίαν.

ΜΠΟΝ ΜΑΡΣΙΕ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

Α. Δ. ΔΕΛΕΓΚΑ
ΝΙΚΗΣ 3

Τὸ εὐθηνότερον εἰς ὅλα τὰ εἶδη νεωτερισμῶν

ZANNAS & ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΟΔΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Τηλεγρ. Διεύθυνσις: ZAMAZ

Ἄρ. Τηλεφ. 11-04

ΥΠΟΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ

εἰς ὅλας τὰς κυριωτέρας πόλεις
Μακεδονίας, Θράκης καὶ Σερβίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ—ΕΞΑΓΩΓΗ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Ἀντιπρόσωποι:

THE ASIATIC PETROLEUM CO LTD ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Διαρκῆς Παρακαταθήκη:

ΠΕΤΡΕΛΑΙΩΝ· ΒΕΝΖΙΝΩΝ· ΑΚΑΘΑΡΤΩΝ

ΠΕΤΡΕΛΑΙΩΝ· ΟΡΥΚΤΕΛΑΙΩΝ κ.τ.λ.

ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ "ΗΡΑΚΛΗΣ", ΑΘΗΝΑΙ

Διευθύνοντες τῆς ἐπιχειρήσεως:

"ΨΥΓΕΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Ε. ΧΑΡΙΛΑΟΥ

Κ. Τ. Α.

ΛΕΥΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΟΝ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Λειτουργῶν καθημερινῶς τῇ συνοδείᾳ

ΠΛΗΡΟΥΣ ΟΡΧΗΣΤΡΑΣ

ΝΤΑΝΣΙΓΚ ΒΑΡΙΕΤΕ

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ ΠΡΩΤΗΣ

ΒΙΘΟΥΣΑΙ

ΔΙ' ΕΣΠΕΡΙΔΑΣ

ΓΑΜΟΥΣ

ΕΟΡΤΑΣ

Γ. ΜΑΡΓΑΡΙΤΟΓΛΟΥΣ & ΑΔΕΛ. ΣΕΓΟΥΡΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΑΝΕΓΗΡΩΣΜΕΝΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΗΜΙΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

ΠΛΗΡΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ
ΚΩΝΣΤ. ΚΟΥΡΚΟΥΤΑ

Σημικοῦ Φαρμακοποιού

Λεωφόρος Νίκης 11, Κάτωθεν Τέως Σπλένδιτ Πάλας
Χημικαὶ καὶ Μικροβιολογικαὶ Ἀναλύσεις
Παντὸς εἴδους

Ἀναλύσεις Ἱατρικαὶ - Ἐμπορευμάτων - Ὀρυκτῶν κτλ.

ΤΟ ΚΟΝΙΑΚ

ΤΟΥ Ο ΚΟΥ

ΔΑΝΙΗΛ Μ. ΟΥΖΙΕΛ

Θεσ)νίκη Ὀδὸς Βενιζέλου 9

Προτιμᾶται παρ' ὅλου τοῦ κόσμου ἕνεκεν τῆς ἀρίστης
ποιότητός του

ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΜΙΧΑΥΛ Ι. ΤΡΙΛΙΔΟΥ

6 — Λεωφόρος Βασ. Ὀλγας — 6

Ἵποδήματα **ΑΝΔΡΩΝ, ΓΥΝΑΙΚΩΝ**

Πάντοτε ἐπὶ **ΣΧΕΔΙΟΥ** νεωτέρου **ΣΥΡ-
ΜΟΥ** καὶ ἐργασίας **ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ**
στερεᾶ, ποιότητος ὑλικῶν ἐξαιρετικῆ.

Ε. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — ΟΔΟΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ 11

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ Ζ00Ζ00 Θεσσαλονίκη

Μεγάλη καὶ διαρκῆς παρακαταθήκη Συμμαχικῶν ὑλικῶν
Συρματοπλέγματα galvanise καὶ ὀξυδωμένα ἀκίν-
δυνα καὶ λεῖα.

Λαμαρίνες παντοειδεῖς, πασσάλου ὅλων τῶν εἰδῶν Deco-
villes καὶ μέταλλα Συμμαχικῆς προελεύσεως.

ΣΙΝΕΜΑ ΚΟΝΣΕΡ "ΠΑΤΕ,"

Ἐν μέσῳ τοῦ ἀριστοκρατικωτέρου Κέντρου
τῆς Θεσσαλονίκης, προβάλλει τὰς θαυμα-
σιωτέρας ταινίας. Τὴν ἐκτέλεσιν συνο-
δεύει μουσικὴ ἐκλεκτῆ. Συχνάζεται
ἀπὸ τὸ Ἀἶ—Λάϊφ τῆς ἐν Θεσ-
σαλονίκη κοινωνίας.

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

Γ. ΞΑΦΟΛΙΔΟΥ

4— Λεωφόρος Ἐθνικῆς Ἀμύνης —4

ΤΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΜΑΣ ἔλκυσαν τὴν ἀμέριστον προσοχὴν καὶ ἐκτίμησιν τῶν ΦΙΛΟΚΑΛΩΝ Θεσσαλονίκης

Διότι κατασκευάζονται

Ἐν τῇ βῆσει τοῦ ΑΞΙΩΜΑΤΟΣ τοῦ ΑΡΙΣΤΩΝΟΣ

«Ὅρθιον ὑπόδημα δείκνυσι ποδὸς εὐφυΐαν»

«C'est la chaussure bien faite qui montre l'elegance du pieds»

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

ΧΡ. ΠΙΤΤΑΡΑΚΗ

Λεωφόρ. Ἐθν. Ἀμύνης 18

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ἐπανειλημμένως--ὄχι ἐξ ΕΥΝΟΙΑΣ--ἀλλὰ διότι ὄντως τὰ ἐν αὐτῷ κατασκευαζόμενα ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν φέρουν--ὡς πρὸς τὴν ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΝ--τὴν σφραγίδα τῆς πρωτοτυπίας.

Ὡς πρὸς τὴν ΠΟΙΟΤΗΤΑ καὶ στερεότητα, τὴν ἐκλογὴν τῶν ΔΕΡΜΑΤΩΝ καὶ τὴν ἐπιμελημένην ΕΡΓΑΣΙΑΝ καὶ ὡς πρὸς τὴν ΑΝΕΣΙΝ τοὺς ὄρους τῆς ὑγιεινῆς !!!

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ „ΙΝΤΕΑΛ“

Λ. ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ 42

ΑΡΙΘ. ΤΗΛΕΦ. 10

Πρότυπος Φαρμακευτικὴ Ἐγκατάστασις ἐφάρμιλλος τῶν ἐν Εὐρώπῃ τελειοτέρων τοιοῦτων.

Περὶ λαμβάνουσα:

ΧΗΜΕΙΟΝ, ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ, ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΧΗΜΕΙΟΝ καὶ ΙΑΤΡΕΙΑ πάντων τῶν Νοσημάτων θεραπευομένων ὑπὸ ἰατρῶν ἀποκλειστικῶς ΕΙΔΙΚΩΝ.

Διανυκτερεύει Διαρκῶς

Β ΜΠΑΚΟΝΙΚΑΣ

ΕΙΔΙΚΟΣ ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΟΣ ΙΑΤΡΟΣ

Ἐγκατέστησε τὸ ἀριώτερον ἐν Θεσσαλονίκῃ Χημείον καὶ Μικροβιολογικὸν Ἐργαστήριον ἐπὶ τῆς Λεωφ. Ἐθν. Ἀμύνης 42 παρὰ τὸ Φαρμακεῖον „IDEAL“.

Ἐκτελοῦνται:

Ἀναλύσεις Χημικαί, Μικροσκοπικαί καὶ Μικροβιολογικαί παντὸς εἶδους. Αὐτεμβόλια, Ἀναλύσεις Ὑδάτων. Ἀντιδρασις Βάσεων πρὸς ἀσφαλὴ διάγνωσιν Συφιλίδος καὶ θεραπείαν αὐτῆς ἐντὸς ἐνὸς ἔτους κατὰ τὴν μέθοδον Emery, διὰ σειρῶν NEO-606 καὶ MUTHANOL.

Ἀριθ. Τηλεφώνου 10

ΕΚΛΕΚΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΟΤΟΠΟΙΪΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΗ ΓΝΗΣΙΩΝ ΟΙΝΩΝ

“ΤΟ ΝΕΚΤΑΡ,”
Γ. Ι. ΠΡΕΒΕΔΟΥΡΑΚΗ

Λεωφ. Ἐθνικῆς Ἀμύνης 2

Διαρκῆς παρακαταθήκη
Οἴνων γνησίων διαφόρων.

Τοῦ **“ΑΝΘΟΣΜΙΑ,”** διὰ τοὺς
ἀναρρωσύντας. ΚΟΝΙΑΚ ΠΛΥΠΟΙΩΝ ΟΥΖΟΥ
ΜΑΣΤΙΧΗΣ κ. τ. λ. Ἀπάντων γνησίων καὶ ἀρίστης ποιότη-
τος εἰς τιμὰς εἰσυναδῆτους.

Ἡ καλλίστη τῶν ἐγγυήσεων:
τὸ μακρὸν καὶ εὐφημον τοῦ καταστήματος παρελθόν

ΔΙΑΤΙ; ΔΙΑΤΙ;

Προτιμᾶται καὶ ἔγεινε περιζήτητον

ΤΟ ΟΥΖΟ
ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΑΤΣΑΡΟΥ;

ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ:

- ΔΙΟΤΙ κατασκευάζεται ἀπὸ ἐκλεκτὰ σταφύλια,
- ΔΙΟΤΙ περιέχει συστατικά προκαλοῦντα τὴν ὄρεξιν, τονοῦντα τὸν ὄργανισμόν, διώκοντα τὴν ἀδιαθεσίαν
- ΔΙΟΤΙ ἔχει γεύσιν ἐξιδιασμένην ὑπέροχον
- ΔΙΟΤΙ προφυλάσσει ἐκείνους ποῦ τὸ πίνουν ἀπὸ ἀσθενειῶν
- ΔΙΟΤΙ δίδεται ἢ αὐτὴ ποιότης εἰς τοὺς μεγάλους καὶ μικροὺς πελάτας ὡς καὶ εἰς τὴν λιανικὴν πώλησιν.
- ΙΔΟΥ ΔΙΑΤΙ προτιμᾶται καὶ ἔγεινε περιζήτητον πρὸ πάντων ἀπὸ τὰς κυρίας.

ΜΕΓΑΛΗ ΚΛΙΝΙΚΗ ΘΕΣ)ΝΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΙΑΤΡΩΝ

Β. ΝΟΜΙΚΟΥ || **ΚΑΡ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗ**

Χειρουργοῦ

Παθολόγου

ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗ - ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ - ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΗ

ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ - ΟΡΘΟΠΕΔΙΚΗ

ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν

τῆς Μις Ζ. ΒΟΛΑ καὶ τῆς Δόκτ. Μ. ΛΕΚΑΤΣΑ

(τῶν Νοσοκομείων Λονδίνου καὶ Βοδτώνης)

Λεωφόρος Βασιλέως Γεωργίου 74 πρώην (Ὁραία Θεά).

Κλινικαὶ Α' Β' καὶ Γ' θέσεως-Δωμάτια πολυτελείας-Ἐφαρμογὴ νεωτέρων μεθόδων διαγνωστικῆς θεραπευτικῆς καὶ νοσηλείας-Τέλειον χειρουργεῖον-Πλήρης ἐγκατάστασις τῶν ἀκτίνων Ρέντγκεν-Μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον Ἡλιοθεραπεία-Εἰδικοὶ ἱατροὶ ὄλων τῶν κλάδων,

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ ΚΑΙ

ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ

ΣΟΛΩΝΟΣ Α. ΦΑΣΙΑΝΟΥ

2 Λεωφόρος Ἐθνικῆς Ἀμύνης 2

ΜΕΓΑΛΗ παρακαταθήκη ΧΗΜΙΚΩΝ καὶ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ προϊόντων, SPECIALITES ΖΩΝΑΙ Κυριῶν. ΚΗΛΕΠΙΔΕΣΜΟΙ, ΟΞΥΓΟΝΟΝ εἰς ἀσκούς. Ὑδατα ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ,

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ. Πλασμοκτόνον νεωτέρου καὶ θαυματουργοῦ φαρμάκου κατὰ τῆς ΕΛΟΝΟΣΙΑΣ. Διαρκῆς ἀνεφοδιασμός ἀπειθείας ἐκ τῶν γνωστοτέρων Γερμανικῶν Οἴκων: Merck, Scheeing, Knol, Kiedel, ἀποκλειόμενον ὄλων τῶν ΑΓΝΩΣΤΩΝ καὶ ΥΠΟΠΤΩΝ προϊόντων. ΕΛΕΓΧΟΣ ἀκριβῆς τῆς γνησιότητος, ὄλων τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν. Εὐλακρινῆς καὶ ἀκριβῆς ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΣΥΝΤΑΓΩΝ. Ἐντευκτήριον τῶν καλλιτέρων ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΙΑΤΡΩΝ Θεσσαλονίκης.

ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ
ΔΑΒΙΔ Ι. ΜΑΤΑΛΩΝ

4 — Οδός Βερροίας — 4

Αφθόνως εφωδιασμένον διὰ προσφάτων πάντοτε ΧΗΜΙΚΩΝ
και ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ προϊόντων

διὰ τῶν πλέον πεφημισμένων ΣΠΕΣΙΑΛΙΤΕ

διὰ μεταλλικῶν ὑδάτων νωπῶν

ὡς και διὰ τῶν Σολῶνων Pulvis ὧν ἔχει τὴν ἀποκλειστικὴν
ἀντιπροσωπεΐαν Ἐνταῦθα.

Η ΞΥΦΙΛΙΣ

ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΑΥΤΗΣ ΔΙΑ ΤΟΥ
BISMOGENOL

ΕΙΝΑΙ ἡ τελειότερα Γερμανικὴ σκευασία Βισμούδιου δι' ἐνδομυ-
κὰς ἐνέσεις ἐναντίον τῆς Συφιλίδος. Ἀπολύτως ἀνόδυνος και ἀπο-
τελεσματικότερα πᾶσῶν τῶν διαφημιζομένων γνωστῶν σκευασιῶν.
Ἐφαρμόζεται εἰς τὰ μεγαλύτερα Νοσοκομεία τῆς Γερμανίας,
Fluidcystol, Gonocystol, Hexacystol. Ἐσωτερικὴ θεραπεία Βλε-
γορροίας.

Βιβλιογραφία εἰς τὴν διάθεσιν τῶν κ. κ. ἰατρῶν παρὰ τῷ Γενικῷ
Ἀντιπροσώπῳ τοῦ οἴκου E. TOSSE & Co Hambourg.

A. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ Θεσσαλονίκη — Οδός Ἐδέσσης 7.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΜΕΝΟΥ

2 ΛΕΩΦΟΡΟΣ ἘΘΝ. ἈΜΥΝΗΣ 2

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΟΤΟΠΟΙΪΑΣ Ο ΤΥΡΝΑΒΟΣ

ΝΙΚ. Θ. ΖΗΣΙΑΔΟΥ

ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ ΑΡΙΘ. 1. (ἔναντι Ξενοδ. Μπιστολ. Θεσ) (ν. κ.).

Ἐν αὐτῷ κατασκευάζονται τὰ ἐκλεκτότερα ποτὰ ἦτοι: **Οἶζο Τυρνάβου**
ἀσυγκρίτου ἀγνότητος, γαστρικῶν ὀρεκτικῶν και τωνατικῶν, βραβευθὲν ἐπα-
νελημμένως, **Τσίπουρον** ἀγνόν σταφυλῆς, διαφόρων ποιότητων, **Κονιάκ,**
Ροῦμι και **Ἡδύποτα** διαφόρα.

Ἄπαντα ἐξαιρετικῶς συνιστώμενα διὰ τὴν ἀγνότητά των, τὸ ἄδολον, τὸ
γνήσιον ἀβλαβὲς και ὑγιεινόν.

ΠΙΝΕΤΕ

ΣΙΝΑΛΚΟ

„ΝΕΚΤΑΡ“

ΚΟΝΙΑΚ

ΔΗΜΟΣΘ. ΠΟΥΡΗ

ΑΠΟΣΤΑΣΜΑ ΟΙΝΟΥ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΟΙΚΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΟΔΟΣ ΛΕΩΝΤΟΣ ΣΟΦΟΥ 138.

ΟΙΝΟΠΩΛΕΙΟΝ ΚΑΙ ΖΥΘΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ

“ ΜΠΙΡΙΣΤΟΛ ”

Ν. ΒΑΣΙΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Πλατεία Ἐλευθερίας (Πάροδος Σινᾶ 3)

Ἐσπιατόριον κεντρικώτατον μετὴν πολυαριθμότεραν πελατεΐαν
ἔνεκεν ἐκλεκτῶν μαγαζικῶν, γενναίων μερῶν
και τιμῶν εὐσυνειδήτων.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΔΡ. 100

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ - ΧΗΜΕΙΟΝ

“ Ο ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ ”

ΚΩΝΣΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Φαρμακοποιού — Χημικού

Πλατεία Λευκού Πύργου - Θεσσαλονίκη

Χημικά και φαρμακευτικά αναλύσεις ανεγνωρισμένων ευρωπαϊκών οίκων.

Αναλύσεις βιολογικά. Αναλύσεις βιοτεχνικά. Αναλύσεις έδωδιμων και ποτών. (τῆ συνεργασία ανεγνωρισμένων χημικῶν).

Κολώνια πολυτελείας «Φρόνη» εις χῦμα και φιάλας. Καλλυντικά είδη.

Συνταγολογική εργασία επί τῆ βάσει τῶν νεωτέρων μεθόδων και έρευνῶν τῆς επιστήμης και υπό τῆν άμεσον επίβλεψιν τοῦ ιδιοκίτου φαρμακοποιού.

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

„ΕΛΛΑΣ“

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Σκοποῦν τῆν καλύτεραν έμπορικῆν και πνευματικῆν γνωριμίαν τῶν δύο λαῶν.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΝ ΑΜΒΟΥΡΓΩ

Διευθυντής:

Ο καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου
E. ZIEBARTH

Άρθρα και πραγματεΐαι ελληνικά και γερμανικά

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΔΡ. 100

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ

Κ. ΚΟΛΟΤΟΥΡΟΥ

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Χημικά και φαρμακευτικά προϊόντα. Άκριβης εκτέλεσις συνταγῶν
Χημικά και μικροβιολογικά εξετάσεις

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ και αἱ μάλλον σπάνιαι. ΖΩΝΑΙ κοιλίας κλπ.

ΤΕΛΕΙΑ εγκατάστασις παρασκευῆς Ampoules εξηλεγεμένων
χημικῶς εις περιεκτικότητα και μικροβιολογικῶς εις άποστείρωσιν.

*****

ΚΗΛΕΠΙΔΕΣΜΟΙ

ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΙΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ—ΕΓΝΑΤΙΑΣ

*****

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

ΚΩΝ ΚΟΥΡΚΟΥΤΑ

ΧΗΜΙΚΟΥ ΦΑΡΜΑΚΟΠΟΙΟΥ

ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΝΙΚΗΣ 41. (Κάτωθι ξενοδ. Μάζεστις)

Χημικά και Μικροβιολογικά Αναλύσεις
ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ

Αναλύσεις Ιατρικάι — Έμπορευμάτων — Όρυκτῶν κλπ.

*****

ΤΟ ΚΟΝΙΑΚ

ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΔΑΝΙΗΛ Μ. ΟΥΖΙΕΛ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 9

Προτεμάται παρ' όλου τοῦ κόσμου

ένεκα τῆς άρίστης ποιότητος του

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΛΕΥΚΟΥ ΠΥΡΓΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΣΕΓΟΥΡΑ

Ὁ Κεντρικώτερος εὐρυχωρότερος καὶ εὐαερώτερος
τῶν ἐν Θεσσαλονικῇ.

Ἐν αὐτῷ ἐκτυλίσσονται αἱ κατ' ἐξοχὴν θαυμασιώτεραι
ταινίαι τῶν διασημοτέρων Κινηματογραφικῶν Οἴκων.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ

ΝΤΟΡΕ,

ΑΛΦΡΕΔΟΥ ΜΟΡΑΤΟΡΙ

Θεσσαλονικῇ Λεωφόρος Ἐθνικῆς Ἀμύνης 12

Ἐν αὐτῷ κατασκευάζεται τὸ περίφημον **ΤΑΓΙΟΥ - ΚΙΟΞΟΥ**
καὶ τὰ πλέον εὐγευστα Ἀνατολικά καὶ Ἑυρωπαϊκά **ΓΛΥΚΙΣΜΑΤΑ**
μὲ τὰ ἐκλεκτότερα καὶ γνησιώτερα Ὑλικά.

Λειτουργεῖ κ' εὐάερος αἰθουσα Σφαιροστηρίων

Ἐκτελεῖται παραγγελίῶν ὁμοῦς Ὑψηλα ἀνεπίλητοις.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΕΙΟΝ
ΧΑΡΑΤΣΑΡΗ & ΣΙΑΣ

Ὁδὸς Μητροπόλεως Ἀκίνητον Λέρτα καὶ Βαρουξιάκη
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἐν αὐτῷ κατασκευάζονται τὰ πολυτελέστερα,
ἀριστοτεχνικώτερα καὶ στερεώτερα ἔπιπλα

Εἰς τιμὰς ἀσυναγωνίστους.

ΠΑΝΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Δ-ΩΡ ΤΑ ΝΟΜΙΚΑ-ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΦΡΑΓΚΟΜΑΧΑΛΑ ΠΑΣΣΑΖ ΟΡΙΑΝΤΑΛ 11

Ὁδὸς Φράγκων 34

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΤΑΚΟΥΝΙ,

ΙΩΑΝΝΟΥ Μ. ΘΕΟΦΑΝΙΔΟΥ

Λεωφόρος Βασιλέως Γεωργίου

Ἀνυψώθη τὸ Κατάστημα τοῦτο εἰς τὴν κοινὴν ἐκτίμησιν.

Διὰ τὴν ὑπέροχον φιλοκαλίαν

Διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ποιότητα τοῦ ὕλικου του

Διὰ τὴν στερεότητα τῶν ὑποδημάτων τῶν

Ὡς καὶ διὰ τὰς ἐν ἀναλογία πρὸς τὴν ποιότητα συγκαταβατικὰς
τιμὰς του.

ΜΕΓΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

166—Ἐγνατίας—

Τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐν Θεσσαλονικῇ

ΔΙΕΚΡΙΘΗ πάντοτε διὰ τὴν **ΚΟΜΨΟΤΗΤΑ**

Διὰ τὴν **ΠΟΙΟΤΗΤΑ**

Διὰ τὴν **ΣΤΕΡΕΟΤΗΤΑ** διὰ τὸ **ΑΝΕΠΙΛΗΠΤΟΝ**
τῶν ἐν αὐτῷ κατασκευαζομένων **ΑΝΔΡΙΚΩΝ** καὶ **ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ**

ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Ἐξ ἐγγυρῶν εἰδῶν

ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΚΑΠΕΛΩΝ

τελευταίου συρμού

ΑΣΠΡΟΡΡΟΥΧΩΝ ΔΙΑ ΠΡΟΙΚΑΣ

ἐκτάκτου καλαισθησίας

Βαπτιστικὰ πλουσιωτάτη συλλογὴ
κ' τ. ἅπαντα κατασκευῆς ἀπαραμί-
λου καὶ εἰς τιμὰς ἀσυναγωνίστους.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΑΤΗΡΙΑ

Ν. ΚΟΝΤΟΓΟΥΡΗ

33—Ἐθνικῆς Ἀμύνης—33

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΙΩΣΗΦ Ε. ΑΜΙΕΛ

78—Λεωφόρος Β. Γεωργίου—78

ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ:

Ἀνδρικά, Γυναικεῖα, Παιδικὰ

Ἐτοιμα καὶ ἐπὶ παραγγελίᾳ

Ποιότης ἐκλεκτή.

Στερεότης ἐφαρμογὴ ἀρίστη

Κατασκευάζονται καὶ ὑποδήματα
πολυτελείας.

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΑΔΕΛΦΩΝ ΔΟΥΛΜΠΕΡΗ

358—ΕΓΝΑΤΙΑ—358

ΠΟΙΟΤΗΣ ΕΚΛΕΚΤΗ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΕΡΕΑ

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΑΠΤΑΙΣΤΟΣ

ΤΖΩΝ ΟΥΛΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΔΟΝΤΟΙΑΤΡΟΣ

ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΤΩΝΟΣ

ΚΑΙ

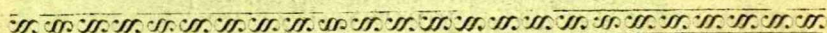
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Δ Ε Χ Ε Τ Α Ι

καθ' ἐκάστην 9-12 καὶ 3-7 ἐν τῷ

ἐργαστηρίῳ του

Ὀδὸς Παύλου Μελά Ἀρ. 19

Κ Λ Ν Κ Η

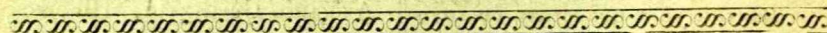
ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ

Γ. ΣΑΡΙΑΔΗ

Εἰδικῶς τελειοποιηθέντος ἐν τῷ Tiersch Institut τῆς ΛΕΙΠΖΙΑΣ

Ὁραὶ ἐπισκέψεων 9-11 π. μ. 3-6 μ. μ.

Ὀδὸς Νικηφόρου Φωκᾶ 4

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΟΤΟΠΟΙΓ'ΑΣ

“ Η ΣΙΑΤΙΣΤΑ ”

ΑΔΕΛΦΩΝ Σ. ΚΟΥΛΑΝΔΡΟΥ

ΟΔΟΣ ΑΕΤΟΡΡΑΧΗΣ 42

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ 27

Κατασκευάζονται ἐν αὐτῷ: Τσίπουρον, Κονιάκ, Ροῦμι, Λικέρ διάφορα, Βενεδικτίνη, Κερασώ, Σέρν Βράνδν κ.τ.λ. Ὅλα ἀρίστης ποιότητος. Καὶ Κολώνιες ἐφάμιλλες τῶν καλύτερων Εὐρωπαϊκῶν, καὶ πωλοῦνται Οἶνοι ἐκλεκτοὶ Σιατίστης Σαντορίνης, Κρήτης κ. τ. λ.

ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΔΑΒΙΔ Ι. ΒΕΜΒΕΝΙΣΤΕ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1870

ΟΔΟΣ ΑΣΤΕΡΙΟΥ ΠΡΟΕΣΤΟΥ 12

Κατασκευάζει Κονιάκ, Οὔζα Τυρνάβου

Λικώρια κ. τ. λ. κ. τ. λ.

Ἄπαντα ἐκλεκτῆς ποιότητος

ΤΙΜΑΙ ΕΥΣΥΝΕΙΔΗΤΟΙ

Πώλησις λιανικὴ καὶ χονδρική

Ἀναλαμβάνει ἐκτελέσιν παραγγελιῶν διὰ τὸ Ἐσωτερικόν.

ΜΕΓΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΠΟΤΟΠΟΙΓ'ΑΣ

ΑΝΤΖΕΛ ΑΕΛΙΟΝ καὶ Σία

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ—14—Ὀδὸς Φράγκων—14

Μεγάλη ἀποθήκη: Οἶνων Σάμου, Κρήτης, Σαντορίνης, Ἀττικῆς, Ξύδια.

Διυλίστηρια: Οἶνοπνεύματος, μαστίχας, οὔζου, τσιπούρου, ρουμίου, κονιάκ, μέντας, τεντούρας κ.τ.λ.

Οἶνόπνευμα καθαρὸν καὶ ὕδωρ κολωνίας

Ἀναλαμβάνει παραγγελίας διὰ τὸ Ἐσωτερικόν

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΩΝ ΠΟΤΩΝ

Σ. Δ. ΑΜΑΡΙΛΙΟ & ΥΙΟΣ

Θεσσαλονίκη 14—Ὀδὸς Χίου—14

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1890

Βραβευθὲν μὲ τὸ πρῶτον βραβεῖον ἐδ 1910

Κατασκευάζει ΚΟΝΙΑΚ ἐκ σταφυλῆς καὶ

παλαιοῦ οἴνου. Τεντούρες οἶνοπνεύ-

ματος, μέντας κ. τ. λ. κ. τ. λ.

Ἄπαντα ἐκλεκτῆς ποιότητος καὶ μὲ τιμὰς εὐσυνειδήτους

Πώλησις χονδρική

ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΕΚΤΕΛΕΣΙΝ ΠΑΡΑΓ-
ΓΕΛΙΩΝ ΔΙΑ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

ΤΟ ΜΕΓΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ

"ΜΑΖΕΣΤΙΚ",

ΤΟ ΜΕΓΑ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ

"ΜΑΖΕΣΤΙΚ",

Ἦοχισαν πλέον λειτουργοῦντα καὶ τὰ δύο, πρωτοφανοῦς πολυτελείας καὶ ἀγέσσεως, τέλεια, εὐρωπαϊκώτατα, μὲ ἐπιπλωσιν ἐντελῶς καινοπορηγῆ καὶ τὰ κομφοῦ.

Εἰς τὸ ἐστιατόριον λειτουργεῖ ΤΑΜΗΛΑ ΝΤΟΤ. Δίδονται ἐπίσης τέϊον, γεύματα καὶ δεῖπνα ἐπὶ παραγγελία εἰς ἰδιαιτέρας αἰθούσας.

Διατίθενται ὠραῖαι αἰθούσαι διὰ γάμους,

ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ ΚΗΠΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΟΝ

ΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΕΙΠΝΑ

ΜΕΤΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΑΙΘΟΥΣΑΙ ἰδιαιτέροι διὰ *Γεύματα* καὶ *Δείπνα* ἐπὶ *Παραγγελία*
ΘΕΡΙΝΟΝ ἰδιαιτέρον παράστημα διὰ γεύματα ἐντός τοῦ ΚΗΠΟΥ

ΥΛΙΚΑ - ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

πρωτίστης τάξεως

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ

ΚΗΠΟΣ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΠΟΛΥΣΥΧΝΑΣΤΟΝ

ΧΑΪΜ ΑΛΜΟΣΝΙΝΟΥ

84 Λεωφόρος Β. Γεωργίου 84

Εὐλακίσματα κατασκευῆς ὑπερόχου,

Ἵλικά γνήσια καὶ τὰ ἐκλεκτότερα. Μαγειρικὴ ἐξαισία

Παραγγελίαι ἀναλαμβάνονται καὶ ἐκτελοῦνται μὲ ταχύτητα καὶ ἐπιμέλειαν

ΑΙΘΟΥΣΑ ΧΟΡΟΥ - ΜΟΥΣΙΚΗ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ "ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΟΝ"
ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ ΑΡ. 41

Ἵποδήματα Ἄνδρῶν καὶ Γυναικῶν

Ἐξειδασμένης, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ, ἐκτάκτου στερεότητος
ἀνέτου ὑποδήσεως.

ΜΕΓΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

ΗΛΙΑ ΑΛΤΣΕΧ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Λεωφόρος Βασιλίσσης Ὀλγας 4

Ἵποδήματα ἑτοιμ. καὶ ἐπὶ παραγγελία
Καλακοθησα εἰς ἀριστοτεχνικὴ

Δέρματα ἐκλεκτὰ διαφόρων χρωμάτων

Ἔργασια ἀριστοτεχνικὴ

Τιμαὶ Ἐδυννείδητοι

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΜΟΥΣΤΑΚΑ

63+ Λεωφ. Ἐθν. Ἀμύνης τ. 6, Θεσσαλονίκη.

ΕΥΦΗΜΩΣ ΓΝΩΣΤΟΝ

Διὰ τῆς καλῆς ποιότητος, ἀσβεστότητος καὶ ἀφοροῦν κατασκευῆς τῶν ὑποδημάτων του ὡς καὶ διὰ τὰς τιμὰς του ποῦ ἀνταποκρίνονται μὲ τὴν πραγματικὴν τῶν ἀξίαν

ΕΜΠΟΡΟ ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ

ΑΝΔΡΕΟΥ & ΜΠΑΡΜΠΑ

Ὀδὸς Βενιζέλου ἀριθ. 13β Θεσσαλονίκη

Ἐν τῷ ἀνοφ. Καταστήματι θὰ εὕρετε ἐκτὸς ὑποδημάτων σας
τελείας ἐφαρμογῆς καὶ ἐκλεκτῆς συλλογῆς
εἰδῶν νεωτερισμοῦ, κάλτσες κ. τ. λ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΧΟΝΔΡΟΔΗΜΟΣ

ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ

ΑΙΓΥΠΤΟΥ 41

Τηλεγραφική Διεύθυνσις:

ΔΕΧΟΝΔΡΟΔΕΔ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΟΙΚΟΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ

ΡΙΧΑΡΔΟΥ ΦΡΑΝΣΕΣ

12 ὁδὸς Βικτωρος Οὐγκώ 12 Θεσσαλονίκη

ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ ἐκλεκτοτέων ΔΕΡΜΑΤΩΝ

Ἀντιπροσωπεία Βυρσοδεψείων παγκοσμίου φήμης καὶ διαφόρων οἰκῶν πρώτης τάξεως.

CARLO DI GULLIELMO FEDI

QUARTIER FRANC 28 SALONIQUE

MAISON FONDÉE EN 1875

ΑΠΟΘΗΚΗ καὶ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Θερμαστῶν ἐκ Πορσελάνης

καὶ Σιδήρου

ΚΟΥΖΙΝΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ

ΣΩΛΗΝΕΣ ΒΑΤΕΡ - ΚΛΟΣΕΤΣ

Ἐργοστάσιον Μωσαϊκῶν πλακῶν

ΚΑΡΛΟΣ ΓΟΥΛΕΛΜΟ ΦΕΔΙ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

DEPOT & ATELIER

Des Poeles en Faience et Fondues

FOURNEAUX ÉCONOMIQUES

ROBINETTERIE ET WATER-CLOSETS

BAIGNOIRS

& CHAUFFE-BAINS ETC,

FABRIQUE DE CARREAUX

MOSAIQUES

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ Μ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΡΑΚΤΩΡ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η "ΑΝΑΤΟΛΗ,"

ΙΔΡΥΘΕΙΣΗΣ ΤΩ 1906

Κεφ. Ἠσφαλισμένον 150,000,000 ἑρ.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Α. ΝΙΚΗΣ (Μέγαρον Μεσαζερὶ)

Ἀριθμὸς Τηλεφώνου 3

Ἐπιστολαὶ καὶ συνδρομαὶ ἀπευθυντέαι
πρὸς τὸν κ. Ν. Δούβαριν, Λέοντος Σοφοῦ 13.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΘΕΑΤΡΟΝ ΛΕΥΚΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΑΔΕΛΦΩΝ ΣΕΓΟΥΡΑ

Τὸ κεντροκότερον, εὐαερώτερον
καὶ εὐρυχωρότερον τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ τοιούτων
Ἐξελίσσονται ἐν αὐτῷ αἱ θαυμασιώτεραι ταινίαι τῶν
διασημοτέρων Κινηματογραφικῶν Οἴκων.

ΑΔΕΛΦΟΙ Γ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - ΑΘΗΝΑΙ

Τμήμα Ἐμπορικόν

Ἀντιπροσωπεῖαι - Εἰσαγωγή - Ἐξαγωγή

Τμήμα Μηχανικόν

Προμήθειαι παντὸς εἶδους μηχανημάτων

ΒΑΣ. Θ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - ΑΘΗΝΑΙ - ΠΕΙΡΙΕΥΣ

Ἐμπόριον - Βιομηχανία

Ἀντιπροσωπεῖαι

ΕΠΙΠΛΑ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ ΕΠΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ

εἰς τὸ Ἠλεκτροκίνητον

Ξυλουργικόν Ἐργοστάσιον

Β. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ & ΣΙΑ

Ὁδὸς Μανουσογιαννάκη 30